

سَنَ الْبَنَاتِ رَمَ فَاثَ طَاثَمِشَلْ
سَنَ الْبَنَاتِ رَمَ فَاثَ طَاثَمِشَلْ

الحمد لله والمنتهى كذا في رساله شريفة لطيفة لطيفة حكيم است مصطفو
حجة الله حضرت مولانا شاه دلي اسر محدث دليوي رحمه الله تعالى

الشيخ
الداعي
الشيخ
الشيخ

مع ترجمه اردو در بر حاشيه

حضرت
سيد
سيد
سيد

از اتمام عاجز مهدي طهر الدين عرف سيد احمد نوامه مولانا شاه رفيع الدين محدث
دليوي حسب درنايش جناب مولوي محمد عبد الاحد صاحب دانه نوامه مولانا

مطبع
مطبع
مطبع
مطبع

اللہ زمین کی جہیزات بھی لایم

ان اولیٰ تمثیل نسبتی صلی اللہ علیہ وسلم فاما مستور
 ہا تہذیبیہ لرب السافلۃ الجسمانیۃ والعالیۃ الروحانیۃ
 ثانیۃ تمثیل نسبتۃ السالکین الذین فیہ تہذیبہ ورفقا
 لا سفلی فقط والثالثۃ تمثیل نسبتۃ المجذوبین الذین فیہ تہذیبہ
 جہتم فہا علی الاعلیٰ فقط فلما اُھتم المراد عندہ الصلو
 ثلاث رض النبی صلی اللہ علیہ وسلم واسہ وتبسم وحمد
 و اشار الی البصر فقد حتمت فیہ فیصلت البتای بیک فی کمال
 علی اللہ علیہ یدیک بین یدہ فصالحہ وشر وضع ذوقہ علیہ
 غفر عنینہ فعلت کما فعل فاضلہ علیہ قلبہ تالک النسبۃ
 ہما الکمال الثالثینا انما رقبہ العبد بقاء کعبات
 بدلا لہ و شافہ روحہ الکریمۃ صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم
 نابغہ جہاد فظہر فی ذلک الحین بعض دقائق العلوم الشرعیۃ
 ولہ تزل بتزاید حینا بعد حین الثالث رایت
 فی المنازل الحسن والحسین رضی اللہ عنہما فی بیئۃ مدینہ
 رضی اللہ عنہ قالہ ولا نکسر لسانہ فبسط یدہ لیحیط فیہ قال
 ہذا قالہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم شرا منک سیدہ
 وقال حق یدعی الحسن فاصلی شرا وانیہ ثم جرد
 فرمضہ الحسن رضی اللہ عنہ وقال ہذا جہاد جہاد جہاد جہاد
 اللہ علیہ ثم السبینہ فمن یومئذ انشروہ صدرہ من التصنیف
 فی العلوم الشرعیۃ والحدیث الرابع سالتہ صلی اللہ
 علیہ وسلم انما حاتیۃ عن معنی قولہ کنت نبیا وادم و محمد و علی
 الماء والطین ففاض علی روحی من رحمہ الکریمۃ صلوۃ ثلاثیۃ
 الی کانت قبل ان یوجد فی عالم الجسام ان فیضا غائی الخلق
 الثالثۃ کان عند ادم و محمد و علی الماء والطین وانہ صلی
 اللہ علیہ وسلم ظہور لا تمافی تالک الحضرة وهو المعبر عنہ

قال الخافق
ثبنتنا محمد بن
محمد بن سليمان
الغفر له والوفاء
تدبره والشرقية
والاسم بن التمام
والله قال
أخافق أبو عفا
سليمان
بن إبراهيم
البحر بن محمد
بقدره
بالاسم بن
الاسم بن الماء
قال الخافق

الحضرة الخافى

الدرائین فی سمیرات ابھی الیم

بأنيق في هذا الحق ولذا كان لها وجد في العالم الجسماني
انتقل معه الحق كنهه إلى العالم الجسماني فظهر من العاجز ما
يكن بحساب **الحديث الثاني** سألت صلى الله عليه وسلم
سؤالا روحانيا عن معنى قوله كان في عماء ما فوقه وهو تحت
هواء في جواب من قال ابن كان ربنا قبل ان يخلق خلق ففاض
على رحي من روحه الكريمة صوته نور عظيم في أعالي
هواء ففاض ما يجامع هذا البعد غطى ط شعاعية فقبل منه
النور هو القلب المشار إليه بهذا القول هذا البعد الهيولى
هو الهواء وهذه الاطراف غطى ط الشعاعية هو القدر المشار
إليه بقوله تعالى هو انما هو فوق عباده **الحديث السادس** سأل
صلى الله عليه وسلم إشارة روحانية غامضة هذا الفقير ان لم ألحق
ذلك ان نعم الله تعالى شمل من شمل الامة المرحومة بك **الحديث**
العاشر سألت صلى الله عليه وسلم سؤالا روحانيا عن التسبب في ترك
ايها احسن في ففاض منه على رحي فيض برز بسبب قابض عن الاستب
والاولاد ثم انكشف الزهر بعد ساقف ايت الطبيع تركن الى الاست
ورابت الرسم تركن الى التفيض **الحديث الثامن** سألت
صلى الله عليه وسلم سؤالا روحانيا عن سر تفضيل الشيعين على
على رضي عنهم مع انهم اشر فيهم نسبوا افتضاهم كما واغضبهم
جنانا والصوفية عن نعمهم ينتسبون اليه ففاض على قلبه
صلى الله عليه وسلم انه صلى الله عليه وسلم وجهين فيهما ظاهر
ووجه باطن فالوجه الظاهر الى اقامة العدل في الناس فالوجه
وارشادهم الى ظاهر الشريعة وهاهنا لم يجدوا في ذلك
والوجه الباطن الى ترتيب الفضل والبقاء وعلومه المروية
كلوا فانتم من الوجه الظاهر **الحديث التاسع** سألت
صلى الله عليه وسلم سؤالا روحانيا عن الشيعة فاوى

ان مذہبہم باطل وطلون مذہبہم یقر من لفظ ان کا مذہب باطل ہے اور اس کا بطلان لفظ انام سے بھی ثابت
 ہوا۔ ولما افقت عرفۃ الامام عنہم ہو المعصوم علیہ السلام جب مجھو افتاد ہو تو میں نے جانا کہ ان کے نزدیک نام اس کے
 للعت للوحی ایضا باطنیاً و هذا هو معنی النبی فی مذہبہم کہ کہتے ہیں جو معصوم ہو اور اس کا طاعت فرض ہے اور اوپر وہی
 تلمذ و انکار ختم النبوة فیمہرہ اللہ تعالیٰ **الحمد العاشر** باطنی ہوئی اور یہ سب تعریف نبی کی ہے پس ان کا مذہب
 انہ صلی اللہ علیہ وسلم عن ہذا المذہب و ہذا الطریق مسلم ہے انکار ختم نبوت کا فیمہرہ اللہ تعالیٰ **سویں حدیث**
 بآ اولی عندہ بالارخذ و احب ففاض علی قلبی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم سے سوال کیا کہ ان مذہبون اور ان
 ن المذہب والطرق کما سواء لا فضل لواحد طرف سے میرے قلب میں فیض ہوا کہ سب اہل سب طریقیہ برابر
 علی البخر **الحمد الحادی عشر** رایت العلماء میں کسی کو کسی پر فضیلت نہیں کیا مہویں **حدیث** میں
 لحد ثین العالمین بعلمہم المہذبین لظاہرہم الصوفیۃ الذین یفضلوہم بہذیب لظاہرہم الکامۃ کی تہذیب کرتے ہیں آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کو بہت محبوب ہیں ان
 لبارزۃ احب عندہ صلی اللہ علیہ وسلم من کثیر من صوفیوں جو فضیلت کہتے ہیں ان پر ساتھ تہذیب لظاہر باطنی
 الصوفیۃ الذین یفضلوہم بہذیب لظاہرہم الکامۃ کے اور فضیلت نہیں کہتے ہیں ان پر سب تہذیب لظاہر ہی اچھی
 ولا یفضلوہم فی تہذیب لظاہرہم البازرۃ **الحمد الثانی عشر** اصابتی جماعۃ فدعوت اللہ ان یکشفہا فرایت روحہ الکریمۃ صلی اللہ علیہ
 و سلم نزلت من السماء معها ریحیف کان اللہ تعالیٰ نے نازل ہوئی گویا نہ حکم کیا کہ مجھ و مدنی کہلاؤں پس اپنے
 امر ان یطعمنی ذلک الریحیف فاعطانیہ فانکشف غایت کی کہ وہ میری حاجت سے ہو گئی تھی ان یاد سرور کے اول وقت
 الحاجۃ آخر ذلک الیوم اقول الغد واللہ اعلم **الحمد الثالث عشر** عطشت لیلۃ من اللیالی ایک الہام ہوا کہ میرے واسطے ایک تن میں دو وہ تھک کر کے لایا میں
 فالتھم بعض احدنا بان ینھد الی ناء من لبن فشربتہ ثمرت علی الموضوع فرایت روح النبی صلی اللہ علیہ وسلم
 فامات الی انی انا الذی ارسلت اللہین والقیۃ لظاہرہم فامات الی انی انا الذی ارسلت اللہین والقیۃ لظاہرہم
 فی قلبہ لرجل **الحمد الرابع عشر** اخبرنی فی الذی انہ رای النبی صلی اللہ علیہ وسلم فی المنام فیما ہذا و لفقہ
 النقی والاثبات علی طریقۃ الصریفۃ فبا یعفی کا طریقہ تلقین کیا بطور صوفیہ کے اور جناب لہ نے بیعت اچھی
 کما یا یحہ النبی صلی اللہ علیہ وسلم ولقننی کما لقنہ النبی اسی طرح اور اسی طرح تلقین کیا ذکر نفی و اثبات کا ۴ ۴

یاد صوفیانیہ
 ولما قال
 مخالفت الشیخ
 اہل العالم
 بہذا المذہب
 بنی سبک
 بسبب
 لہذا فی جنہ
 بالذہب
 و لقی یوم
 الخیر
 لہذا
 و لقی یوم
 و لقی یوم
 و لقی یوم

صلی اللہ علیہ وسلم الحدیث الخاص

عشر اخبرني والدي انه كان مرابطا فرائي

النبي صلى الله عليه وسلم في النور فقال كيف حالك

يا بني ثم بشره بالشفاء واعطاه شربة من شعير خمر

فنتعافى من المرض في الحال وبعيت الشعر فان عنده

في البيضة فاعطاني احد هما ففني عندى الخمر

السادس عشر امرني سيدى الوالد بهذه

الصلاة على النبي صلى الله عليه وسلم اللهم صلى على

محمد بن النبي الاوى والى وبارك وسلم وقال اقرأها

في المنابر على النبي صلى الله عليه وسلم فاستسبها

الحديث الثامن عشر اخبرني سيدى الوالد قال اخبرني

شيخى السيد عبد الله القارى قال حفظت القرآن

على قارى زاهد كان يسكن في البرية فبينما نحن

نستأمن القرآن اذا جاء قوم من العرب يقدمهم سيدنا

فاستقم فراءة القارى وقال بارك الله اذبت حق

القرآن ثم رجع وجاء رجل اخر بذلك الذى فاخبرني

النبي صلى الله عليه وسلم اخبرهم بالراحة انه سيدنا

الى البرية الفلانية لاستماع قراءة القارى هناك

ان السيد الذى كان يقدمهم هو النبي صلى الله عليه

وسلم قال وقد رايت به عيسى هاتين والله اعلم

الحديث الثامن عشر اخبرني سيدى

الوالد انه اراد في ابتداء طلبه ان يلتزم ووامر الصيام

ثم تردد في ذلك لاختلاف العلماء فيه فتوجه الى النبي

صلى الله عليه وسلم فقرأ في النور كانه اعطاه

رغيفا قال فقال ابو بكر الصديق رضی اللہ عنہ

الحدیث الخاص
عشر اخبرني والدي
النبي صلى الله عليه وسلم
يا بني ثم بشره بالشفاء
فنتعافى من المرض في الحال
في البيضة فاعطاني احد
السادس عشر امرني سيدى
الصلاة على النبي صلى الله
محمد بن النبي الاوى والى
في المنابر على النبي صلى
الحديث الثامن عشر اخبرني
شيخى السيد عبد الله القارى
على قارى زاهد كان يسكن
نستأمن القرآن اذا جاء
فاستقم فراءة القارى وقال
القرآن ثم رجع وجاء رجل
النبي صلى الله عليه وسلم
الى البرية الفلانية لاستماع
ان السيد الذى كان يقدمهم
وسلم قال وقد رايت به عيسى
الحديث الثامن عشر اخبرني
الوالد انه اراد في ابتداء
ثم تردد في ذلك لاختلاف
صلى الله عليه وسلم فقرأ
رغيفا قال فقال ابو بكر

نجد ثم يوين حديث من

بما مرهون في خواب من انحضرت صلى الله عليه وسلم كونه كذا

فما يكيف حالك يا بني لئلا يفتنه ما رآه حاله في بعض ما رآه

وى او سكاورد وبارك مبارك كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

تذرت كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

تخلى من كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

خواب كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

صل على محمد النبي الاوى والى وبارك وسلم او كمن كمن كمن

خواب من كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

تسهر من كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

سيد عبد الله قادى كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

شريف كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

صاحب كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن كمن

الهدایا مشترک فقد منه الیه فاخذ منه کسرة ثم قال جری علی الله عنه الهدایا مشترک فقد منه الیه فاخذ منه کسرة ثم قال عثمان رضی الله عنه الهدایا مشترک فقلت ان قسمنا الوالد غنیف بیدکما فای شئ یبقی هذا الطغیر فاسکت الحديث التاسع عشر اخبرني سيكا والوالد انه ركب في رمضان الى مكان فاصابه الحمر والتعب فنعس في تلك الحالة فرأى النبي صلى الله عليه وآله طعاه طعاما لذيذا متقدما من العز والحلاوة والنزعان والسمن فاكل حتى شبع عطا ماء باردا فشرب حتى روى ثم استيقظ ولا جوع له ولا عطش وفي يده ربه الزعفران الحديث العاشر اخبرني سيدي الوالد قال بلغني ان النبي صلى الله عليه وسلم قال يا مسلم واخي يوسف اصبر فقبرت في معناها لان المساحة توجب فائق العيشاق اكثر من الصباحة وقد روى في قصة سيدنا يوسف عليه السلام ان النساء قطعن ايديهن حين رايته وان الناس ماتوا عند رويته ولم يرق عن ثبينا صلى الله عليه وسلم من هذا الباب شئ فرأيت النبي صلى الله عليه وسلم في المنام فسألت عن ذلك فقال جاري مستور عن اعين الناس غير من الله عز وجل لو ظهروا فعل الناس اكثر مما فعلوا حين راوا يوسف الحديث الحادي عشر العشرون اخبرني سيكا والوالد قال رأيت النبي صلى الله عليه وسلم في انرويا وظهر علي في تلك الحالة بعض الكمالات الالهية الظاهرة الهدایا مشترک فی مسرات معنی الایم لیلیا الہدیٰ انس بن مالک بن ابی مرثد بن فرمایا الہدایا مشترک میں ان کے ہاتھ لیکے حاضر ہوا انہو نے ایک لکڑی اسمین لیلیا پر حضرت عثمان رضی اللہ عنہ فرمایا الہدایا مشترک پہر میں کہا کہ اگر روتی تھے آپس میں قسم کرتی تو اس فقر میں کیا بیگناہ تو خاموش ہو حضرت عثمان رضی اللہ عنہ انیسویں حدیث جناب اللہ نے بیان کیا کہ ماہ رمضان شریف میں ہمیں جلنے کو ہوا ہوا میں تو گرمی و تکلیف مجھ بہت ہوئی میں گیا اس حال میں تو زیارت ہوئی نبی صلی اللہ علیہ وسلم کی آپ نے کھانا لایا غنیمت کیا کہ جانوں اور تندہ زعفران اور گھی سے طیار ہو تھا وہ کھایا اور سیر ہوا دوبانی سر عطا فرمایا اسے پیا سنگی رفع ہوئی بہر جب جا کا تو نہ بھوک تھی نہ پیاس اور تھوکن سے زعفران کی خوشبو چلی آتی تھی بیسویں حدیث مجھے ذکر کیا جناب اللہ نے کہ میں نے سنا کہ حضرت صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا ہے انا الخ وانی یوسف اچھ بیٹے مجھ میں ملاحت زیادہ ہے اور میرے بھائی یوسف میں حسد زیادہ تھی تو اس کے معنی میں مجھ پر ہوئی اس واسطے کہ ملاحت تو اور زیادہ عاشقان کو بفرار کرتی ہے حسد سے اور حضرت یوسف علیہ السلام کے قصہ میں وایت ہو کہ نہ ان میں حسد جب ان کا حال دیکھا تو ہاتھ کاٹ لئے اور لوگ ان کو دیکھ کر گئے اور ہمارے نبی صلی اللہ علیہ وسلم سے تو اس باب میں کوئی ایسی روایت نہیں ہے تو میں نے خواب میں دیکھا اور اس کی اس امر کا نبی صلی اللہ علیہ وسلم سے آپ نے فرمایا میرا حال لوگوں کی آنکھوں سے اٹھنے غیرت کی وجہ سے چھپا رکھا ہے اگر آشکارا جلوہ گر ہو تو اس سے زیادہ حال لوگوں کا ہو جو یوسف علیہ السلام کو دیکھ کر ہڑتھا لکھیں حدیث جناب اللہ نے مجھے کہا کہ میں نے نبی صلی اللہ علیہ وسلم کو میں دیکھا اور اس حالت میں مجھ پر ظاہر ہوئی بعض کلمات الہیہ پر	الهدایا مشترک فقد منه الیه فاخذ منه کسرة ثم قال جری علی الله عنه الهدایا مشترک فقد منه الیه فاخذ منه کسرة ثم قال عثمان رضی الله عنه الهدایا مشترک فقلت ان قسمنا الوالد غنیف بیدکما فای شئ یبقی هذا الطغیر فاسکت الحديث التاسع عشر اخبرني سيكا والوالد انه ركب في رمضان الى مكان فاصابه الحمر والتعب فنعس في تلك الحالة فرأى النبي صلى الله عليه وآله طعاه طعاما لذيذا متقدما من العز والحلاوة والنزعان والسمن فاكل حتى شبع عطا ماء باردا فشرب حتى روى ثم استيقظ ولا جوع له ولا عطش وفي يده ربه الزعفران الحديث العاشر اخبرني سيدي الوالد قال بلغني ان النبي صلى الله عليه وسلم قال يا مسلم واخي يوسف اصبر فقبرت في معناها لان المساحة توجب فائق العيشاق اكثر من الصباحة وقد روى في قصة سيدنا يوسف عليه السلام ان النساء قطعن ايديهن حين رايته وان الناس ماتوا عند رويته ولم يرق عن ثبينا صلى الله عليه وسلم من هذا الباب شئ فرأيت النبي صلى الله عليه وسلم في المنام فسألت عن ذلك فقال جاري مستور عن اعين الناس غير من الله عز وجل لو ظهروا فعل الناس اكثر مما فعلوا حين راوا يوسف الحديث الحادي عشر العشرون اخبرني سيكا والوالد قال رأيت النبي صلى الله عليه وسلم في انرويا وظهر علي في تلك الحالة بعض الكمالات الالهية الظاهرة

علی الاصحیح
 اللہ والہ تعالیٰ
 وضافنا شیخنا
 الحافظ ابو سعید
 الہدائی بن جلالہ
 الودعی بن القدر
 والہ تعالیٰ
 اضافنا الشیخ
 ابوبکر محمد صالح
 بن القدر بن جلالہ
 والہ تعالیٰ
 باب احسن
 علی اللہ تعالیٰ
 علی الاصحیح
 اللہ والہ تعالیٰ
 اضافنا الشیخ
 محمد بن

عبد القادر الجیلانی والشیخ جمال الدین النقشبندی	تو حضرت سید عبدالقادر جیلانی علیہ السلام ہوا والدین نقشبندیہ کہتے
نہجہ جانی و ننگہ دل فی فقال سید عبدالقادر نا اولی	ہو کہ اور میری طرف تشریف لائے اور دو حضرت میں یہ باتیں کہتے
ہو کہ ابانہ کا تھا خدین بطریق وقال الشیخ جمال	کہ حضرت سید عبدالقادر نے فرمایا میں اولی ہوں اس شخص کے لینے
الدین نا اولی بہ لانه توبی بروحانیۃ چہ	میں اسکے کہ اسکے آپا میرے سلسلہ میں ہیں اور حضرت شیخ میاں الدین
وکان اخذ بطریق شراصلہ اعلیٰ ان یبقی لشی	نے فرمایا میں اولی ہوں اس کے لینے میں کہ اس کی تربیت اسکے
اولا الشیخ جمال الدین و یقید فی بعد ذلک	نامہ نے کی ہے اور وہ میرے طریقہ میں تھا بہرہ دونوں حضرت
سید عبدالقادر بہا شاء ثم ادخل المسجد للشیخ	کی صلح ہوئی اس امر پر کہ اول حضرت شیخ بہا والدین میری تربیت
بہاء الدین واجلس فی بین یدی النبی صلی اللہ علیہ	کرین بعد اس کے حضرت سید عبدالقادر جو جا میں افادہ فرمائے
فلما فہم النبی صلی اللہ علیہ وسلم بصیرۃ کنت اولی	بہر چکو داخل کیا حضرت شیخ بہا والدین نے مسجد میں اور بیٹھایا
من وقم بصیرۃ علیہ الحمد للہ العشر	رو بروئی صلی اللہ علیہ وسلم کے پہر جب آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
اخبری سیدک الوالد قال شککت فی نسب	انکھ کہوئی تو سب سے پہلے میرے پر نظر ڈالی چھ بیسویں حدیث
رجل یعنی السیادۃ فرایت النبی صلی اللہ	جانب الد کہتے تھے کہ جو شک تھا ایک شخص کی نسب میں وہ کہا تھا
علیہ وسلم مستقیماً علی سریر وایت الرجل	میں سید ہوں تو میں نے دیکھا کہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم سر پر لیٹے ہوئے
مستقیماً تحت السریر فقال النبی صلی اللہ علیہ وسلم	ہیں اور وہ شخص نیچے سر کے لیٹا ہوا ہے اور آپ فرمایا اگر اس کا نسب
لو لا نسبہ لم یکن ہذا الحمد للہ العشر	تو یہ نہاں ہوتا سنا بیسویں حدیث جانب کا و اگر بیان ہے
اخبری سیدک الوالد قال کان رجل من اصحابنا	کہ ہمارے یاروں میں ایک شخص تھا جو تونہ بیٹھا تھا لیکن اس نے
لا یعز التنباک و لکن کان قدھیماً القدۃ کاھیفہ	مہانوں کے واسطے بنا رکھا تھا تو اس نے دیکھا نبی صلی اللہ علیہ وسلم کو
فرای النبی صلی اللہ علیہ وسلم فی النور والیقظۃ	تو میں نے باہر داری میں یہ دریافت نہیں کر پ تشریف لائے اس کی
لا اذ می ای ذلک کانت مقبلۃ الیہ شرع عرض وخج	طرف اور نہ ہر چھلایا اور اس مکان سے باہر تشریف لیگے اور کہا
من ذلک المكان قال فشد فشد ذلک الیہ قلت	اس نے آپ گریزان ہوئے میں ہی آپ کے پیچھے دوڑا اور عرض کیا
یا رسول اللہ ما ذنبی فقال فی بیتک القدۃ وغیر لکھما	یا رسول اللہ مجھ سے کیا خطا ہوئی فرمایا میرے گھر میں تھکے ہوا اور
الحمد الثامن والعشرون اخبری سیدک	کہوڑا معلوم ہوتا ہے اٹھ بیسویں حدیث جانب والدین
الوالد قال کان رجل من الصلحین احداً عالم عابد	مجھ سے کہہ دو آدمی صالحین میں سے تھے ایک شخص عالم ہی تھا اور عابد
والد عابد لیس بعالم فرایا النبی صلی اللہ علیہ وسلم	ہی اور دو روز عابد تو تھا عالم نہ تھا دو دنے باریت کی سوا بیٹھ گیا
فی ساعۃ واحدۃ علم صلوۃ واحدۃ کانت اذن للعباد ان	علیہ وسلم کی ایک وقت میں ان کی صورت میں تو گویا عابد کو جازم تھی

الشیخ جمال الدین نقشبندی
واللہ قال
اخذہ انقل
بن القادر علی
الشیخ جمال الدین
واللہ قال
اخذہ انقل
بن القادر علی
الشیخ جمال الدین
قال انما قال
جہنم میں ہیں
الشیخ جمال الدین
واللہ

یہ داخل فی مجلسہ فلہذا یؤذن للعالم فسال العابد بعض
 القوم عن ذلك فقال هو عذر التنبأ بالوقوع فی اللہ
 علیہ وسلم یکرہہ فلما کان الغد دخل علی العالم فوجد
 بیئہ لما راى المیلة فاخبرہ عن السبب فتأب عن عت
 ثورا یا النبی صلی اللہ علیہ وسلم من المیلة اللتی علی
 صورۃ کانہ اذن للعالم وقر بہ منہ **الحديث**
الثلاثون بلغنی عن سبک العموانہ راى
 فی المنام کان یشی فی طریق لیس فیہا احد قال فاذا
 برجل یشیر الی ان تعال ثور قال یا بطی السیر ان
 علی ارسلنی الیک رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
 لا وصالت الیہ قال فسرنا حق دخلنا علی النبی صلی
 اللہ علیہ وسلم قال فجعل علی رضو اللہ عنہ ید تحت
 یدہ ثورنا و اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یدہ وقال
 یا رسول اللہ ہذا ید ابی الرضا لہ فیا یم النبی صلی
 اللہ علیہ وسلم ثم قال علی رضو اللہ عنہ اننا لواسطہ
 بین النبی صلی اللہ علیہ وسلم و بین الاولیاء و
 الاشیارۃ الیک قال ثم لقی فی الاذکار **الحديث**
الثلاثون بلغنی عن سبک العموانہ قال ایت
 النبی صلی اللہ علیہ وسلم فی النور فلم یزل
 ید نیفی منہ حق ثم نفسه **الحديث الحادی**
والثلاثون اخبر فی الشیم ابو طاهر عن
 القشاشی انہ کتب الی النبی صلی اللہ علیہ وسلم
 کتابا فی بعض حاجاتہ صورۃ یا رسول اللہ صلی
 اللہ علیہ وسلم ملک انت اقرب الی منی
 فہوہ قر بک صفی وان بعدت الا ما شفعت

الهدى الثمين في مبشرات النبى الكريم

واما انك سجدت سجدة واحدة مثل الذي يصل عليها الامام
 في الحرب بسجدة واحدة عند اس القبر الشريفه هاذية
 للصف الاول فقال النبي صلى الله عليه وسلم لهذا
 سجدة الشيم تكبر اجلس عليها وهذا الشيم تكبر
 وقفنا به في الدنيا والاخرة كان وليا لله عارفا به
 انما بسكة المشرفة الى حلول الفاربعين من الهجرة مد
 مديدة ومات به قال الشيم احمد الغنلي فهذه مشيئة
 منه صلى الله عليه لخاصة وان كان هو صلى الله عليه وسلم
 شيئا لجميع المؤمنين والبس الغل الخرقه الشيم ابى طاهر
 واجازته والبس ابو طاهر الخرقه لهذا الفقير واجازته
الحديث الثالث والثلاثون اخبرني الشيم ابو طاهر
 قال اخبرنا الشيم احمد الغنلي قال اخبرنا شيخنا السيد
 السند احمد بن عبد القادر قال اخبرنا الشيم جمال الدين
 القيراني عن شيمه الشيم يحيى الخطاب المالك قال اخبرنا
 يحيى الشيم بركات الخطاب عن والده عن جد الشيم محمد
 بن عبد الرحمن الخطاب شارح مختصر الخليل قال مشينا
 مع شيخنا العارف بالله تعالى الشيم عبد المعطي التونسقي
 لزيارة النبي صلى الله عليه وسلم فلما قربنا من الرضفة
 الشريفة ترحلنا فجعل الشيم عبد المعطي يمشي خطوات
 ويقف حق وقف تجاه القبر الشريف فتكلم بكلام
 ليرفعه فلما انصرفنا انا له عن وقفنا فقال كنت
 اطلب لادن من رسول الله صلى الله عليه وسلم في القدر
 عليه فلا اقل ان في قدر من ساعة شروقت وهكذا
 حق وصلت اليه فقلت يا رسول الله اكلموا الله العباد
 عنك معهم فقال معهم فقلت ارويهم عنك يا رسول الله

من اهلنا
نستعملها
الى الصلوة
التي هي في
الجمعة من
ول يومين
الله اعلم
الى يوم
القبائل
اضافة
فلما اتينا
مستشفى

اسکے دوست گردن یا رسول اللہ سے فرمایا روایت کر اسے مجھے اور تحقیق اجازت دی شیخ عبدالمعطی نے خدا کے فضل کو نفع بخنے شیخ محمد خطاب کو کہ یہ ان سے روایت کری اور اسی طرح نے اجازت دی سکونہ کے بعد سے اور اجازت دی سید احمد بن عبدالحق نے نخلی کو کہ روایت کرے اور سکونان سے ساتھ اس سکونان دی نخلی نے ابوطاہر کو اور اجازت دی ابوطاہر نے مکیہ کے تباہوں اور یامین کے اس حدیث کو متحد سے لکھی ہوئی شیخ عبدالحق محدث دہلوی کے ساتھ اس سبب جو ان کی ہے شیخ عبدالمعطی سے اسی کے معنون میں اور پھر اس کے کہ کتب لغت ہوئے زیارت سے اور جو اس سے متعلق ہے تو سوال کیا اس امر کا کہ روایت کرے آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم سے صحیح بخاری کو اور صحیح مسلم کو تو سنی اجازت عبدالحق محدث دہلوی نے نبی صلی اللہ علیہ وسلم سے تو اس میں ذکر صحیح مسلم کا بھی ہے جو تفسیرین حدیث خبر دی ہیں ابوطاہر نے شیخ احمد نخلی سے اس نے باقی سے اس نے سالم سے اس نے شیخ سے اس نے شمس محمد بن محمد بن غفانی سے اس نے دیکھا نبی صلی اللہ علیہ وسلم کو خواب میں بچ مکہ شریف کے اور پھر آپ اول سو و نخل کے پہل اجازت راوی کو روایت سو و نخل کی اور تمام قرآن شریف کی اور کرا اجازت دی ابوطاہر نے تفسیرین حدیث شاہ کیا مجھ سے سید بن بنت شیخ عبدالمعین سالم نے اور کہا مجھے شاہ کیا مجھ سے سید بن مجھے شاہ کیا شیخ محمد بن محمد بن سلیمان نے اور کہا مجھے شاہ کیا کر جسے مجھے شاہ کیا داخل اجازت میں اس واسطے کہ اس امر پر شاہ کیا کیا ہے ہمارے بہر خیر اور اسی امر پر شاہ کیا گداں سے ابو عثمان سفری نے اور اسی ہڈان سے شاہ کیا سید احمد جی نے اور اسی پر شاہ کیا ان سے ابوسالم تازی نے سید صالح زماوی سے عزالدین بن جاعت سے شیخ محمد شیرین سے شیخ سعد الدین	قال ابو حنیفہ قد جازنا الشیخ عبدالمعطی ففعلنا لله تعالیٰ بہ الشیخ عبد الخطاب ان یرویہ عنہ وہکذا کلوا احد اجاز من بعدہ واجاز سید احمد بن عبد القادر المعطی یرویہ عنہ ہذا السند واجاز الفضل لابن طاهر واجاز ابوطاہر لنا قلت ووجہ ہذا الحدیث بخط الشیخ عبدالحق الدہلوی باسنادہ عن الشیخ عبدالمعطی بعناہ وفیہ فاما فرغ من الزیارة وما یتعلق ہا سالہ ان یروی عنہ صلی اللہ علیہ وسلم صحیح البخاری و صحیح مسلم فسمع الاجازة من النبی صلی اللہ علیہ وسلم صحیح مسلمہ ایضا الحديث الرابع والثلاثون اخبرنا ابوطاہر عن الشیخ احمد الفضل عن ابی البالی عن سالم عن النضر الغیطی عن الشمس محمد بن یحییٰ بن العثماني انہ رای النبی صلی اللہ علیہ وسلم فی النوفی مکة وقرأ علیہ اول سورة الفحل فاجاز لنا ویہ رواية سورة الفحل و سائر القرآن واجاز لنا ابوطاہر الحديث الخامس والثلاثون شاہ کیا سید عمر بن بنت الشیخ عبد اللہ بن سالم وقال شاہ کیا راحتی وقال شاہ کیا الشیخ محمد بن محمد بن سلیمان وقال شاہ کیا فمن شاہ کیا دخل الحجة اذ بذلت شاہ کیا شیعہ الجزاشری وبذلک شاہ کیا ابو عثمان المقري وبذلک شاہ کیا سید احمد بن حنبل شاہ کیا ابو سالم التازی عن سید صالح الزماوی عن عزالدین بن جماعة عن الشیخ محمد شیرین عن الشیخ سعد الدین بن الزعفرانی

من و
اسطیغیل
من اصفان
سبعة غلقت
عنه سبعة
ابو الجحاف
ومن اصفان
ثمانية غلقت
سرا
ثمانية اولی
الجمعة ومن
اصناف تسعة
کتب الله
حسنان
بعد من
عصاه من
اول يوم
خلق الله الخلق

مکملہ تلقین کیا جس طرح حضرت زکریا نے اُن کو تلقین کیا تھا	کافقہ دلیت فی ہذا مقاماً شاملاً فیہا یدہم وتضاربوا
میں نے دیکھا خواب میں کچھ لوگ آپ میں سماع کر رہے ہیں	وتشاموا ومثل حالہم لک حیوا تلبیہم یا نصب فخذت
اور اُن کا حال مشابہ ایک حیوان کے ہوا ہے جیسے شیر لگے تو	قبضہ لا قتلہ بہا واشتد خلفہ فالتفت الی ان قتلته فملا
میں نے ایک لکڑی لی کہ اُسکو مارا لوں اور دوڑا سکتا ہے	الشروعوا انشد خبتا منی فربعت منه والبقات الی سیدنا
تو اس نے بچہ دیکھ کر کہا اگر مجھ مارے گا تو شر مجھ سے زیادہ اُن	لوط علیہ السلام ففعل معی ساعة وانفسی حتی خبت عنی
کی مثال بچہ کا جنت میں تو میں عب میں آگیا اور التجا کی	ماکت اجدا فی نفسی کان من جملة حدیثہ جینثذ ان
حضرت لوط علیہ السلام سے انہوں نے باتیں کیں ایک عبت	قال انما کنما معشر الرسل نہی الامر عن مثل هذا الشر
مجھ سے اور محبت کی تو وہ دُسر کے دل سے جاننا را اور جو	النحوا ووجدنا لا تزول ابداً انما تنقلب من طویل الی طویل
انہوں نے باتیں کیں اس میں یہ بھی کہا کہ ہم گروہ لوں کہیں	الی صلوٰۃ وعند هذا انتهت الرسالۃ وللمحمد ولا ولا فخر
اپنی امتوں کو منع کرتے تھے بس شروت اگر ہم دفع کرنے تو	وباطنا فمقت بعنی اللہ الملک الوہاب الصالحی والصلوٰۃ علی
ہمیشہ ہوتا منقلب ہوتے چلے گئے ایک طریقے سے دوسرے طریقے	رسولہم البشیر بالقبول والنذیر بالحقاب علی الہ
اور اب سالہ ختم ہوا الحمد للہ اولاً و آخراً و خابراً باطناً شاملاً	واصحابہ الذین عن ابیسید الحساب او تو الحکمۃ فضل الحق

قرۃ العین فی تفضیل شیخین

احقر عاودہ الصدور لا یستغیر فی بین شیخین کی خدمت میں عرض کرنا ہے کہ مذکور میں ایک کتاب درالوجود کو باب تصنیف صنف حضرت تلامذہ اہل السنۃ عارفان جس آگاہ شیخ الخیر جناب مولانا شاہ ولی اللہ محدث دہلوی قدس سرہ العزیز نے افعال اربعہ دی سے اضر کو تلامذہ اہل اس زمانہ میں مذکور کتاب کی کثرت ہوئی اور عقائد باطنیہ لوگوں کے دلوں میں مادیانہ اس کے ایسی کتاب کا شایع ہونا نہایت ضروری ہے تاکہ لوگ تین ایسے قلی نہایت تلاش سے ہم پر ہر جگہ خدمت میں مل جائے جہیز میں مولانا مولوی محمد حسن صاحب کے پیچھا استدعا اسکی بھیجی اور یہ ضرورت تشبیہ کی گئی یہ شیخون شیخ نہایت غلط تھے لیکن حضرت مصطفیٰ نے بڑی محنت سے ازادہ انھیں اور جگہ کثرت صحاح سے شکار واری ہ صاحب کے دیاتنا اور دوسری کتابوں سے یہی تھا کہ اسکی عبارت کو درست کیا اور مضامین مشکل پر کس قدر تشبیہ فرمایا اس کتاب کے مضامین کا خلاصہ یہ ہے کہ اول ایک صفت ایسے بیان کی کہ جس پر مار فضیلت کا ہے ہر شیا بت کیا کہ یہ صفت خاص ہے وہ کمال صرف شیخین میں ہے اور دوسری صحابہ میں نہ ہے اور اسکی لائل نقلی عقلی دونوں بیان کئے ہیں شیخین کے آثار بیان کئے اور جو مضامین اوپر فرمودہ تھے ان کے لوگ نہیں دیکھ سکتے اور انکی جواب الزامی اور تحقیق بیان فرمائے ہر اثر اور مضامین کی ایسی کتب مرقوم کر کے بہرہ دہ اسرار بیان کئے اور انکا جزو حضرات شیخین میں پایا جاتا ہے اور ان مقامات کو شالین کر اقرار اباب شرف و کرامت سے بیان کیا ہے کہ بہر توڑی شیخین اور انکی اولیٰ و اسکو سمجھ لیں اور سب آفرین اپنا کاشف بیان فرمایا ہے کہ جیسے ارواح شیخین کو ایسی حالت میں پایا اور دوسری صحابہ کے ارواح کو اس کیفیت میں پایا اور ختم سادہ اس مضمن پر کیا کہ اس کا سوال دعائی ہے انحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کی روح پر فتوح سے کیا تو وہ اس ہمارے دیر پہنچا تھا جو کہ یہی امر میں ہے۔ عرض شک یہ کتاب پاکیزہ کاغذ پر خوش خط نہایت صحت کے ساتھ چابی مٹی ہے جو شایع اس کو ہر پہنچا اور درجیم کو نقد جان سے نہ بھڑکے نہ شک نہ تشریف لائیں اور اس میں قصود کو گھٹانے مراد سے الامال فرمائیں۔ فقط

5507 تمام و در خواستیں مطبوعہ مجتہبی دہلی میں آئی جا نہیں۔ ماہ جنوری ۱۳۵۷ھ

الحمد لله الذي جعل في كتابه
الله الميراث لعلنا لنكون

منهم كما دین آوان خیر و برکت اقران مجرور و تصور سال حضور اکبری تعجبیه

بسم الله الرحمن الرحیم
بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذي جعل في كتابه
الله الميراث لعلنا لنكون

رسالہ انفس و نفیسہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بدان ارشدک اللہ تعالیٰ فی الدارین سے طالب صادق و ای مرید عاشق ہر گاہ
 کہ حق سبحانہ تعالیٰ بندہ کو محض عنایت خود بمضمون حدیث نبوی صلی اللہ علیہ وسلم
 السائب من الذنب کمن لا ذنب لہ است مشرف گردانند باید کہ ہر گاہ ہمت
 مصروف بران دارد کہ پہنچ خطہ بلکہ لمحہ بے یاد گردن آنحضرت جل ذکرہ نباشد
 و دائم عمر در طاعت و عبادت او صرف کند و بیا مشغول باشد ۔
 نخست موعظت پیر صحبت ہم این است کہ از مصاحب ناجنس احتراز
 کشید ۔ بدان کہ ناجنس جاعتی اند کہ در طریق این کس نباشند یا کسانی اند کہ روئی
 از خدا گردانیدہ دنیا را قبلہ خود ساختہ اند ایشان را نیز احمق سے نامند ۔

صحبت احمق بے خونہا بر نخت

ز احمقان بگریز چون عینے گریخت

اکابر طریقت قدس اللہ ارواہم ضرر مصاحبت این جاعت را دریافتہ اند و مریدان
 خود را درین باب بہ بالغتہ تمام نمودہ اند و غریزی از شرافت قسم یاد کردہ میگوید ۔

ای بذات پاک الله صمد بود و ماری از یارب بدید مار بد جان میتباند از سلیم
 یارب آرد سویی ناهنجیم و غریزی دیگر میفرماید غم بگریز از ایشان اگر چه باشند غویشان
 بر سر هر کس بود دل غلامی زد دوست و گریه بر من بود دشمن و اختیارم دوست
 چون این مقدمه معلوم شد دیگر پنج وقت نماز را در وقت جماعت باید گذارد که حضرت
 رسالت صلی الله علیه وسلم در باب جماعت مبالغه و تاکید بسیار کرده اند که آن
 فی الجماعة رحمت است و نادرست آنکه مرد تنهار و به لطف حق افگندد و بر تو نه
 چون محض حق را جماعت ادا کند بخانه باید متوجه قبله نشیند تا زمانی که خواب غلبه کند آنگاه سه
 نوبت کلمه شهادت و سه بار قل هو الله احد و سه بار قل اعوذ برب الفلق و سه بار قل
 اعوذ برب الناس بخواند و بر کف دست بدمد و بر اعضای خود بمالد و ثواب آن را
 با اهل قبور که منتظر خیر زندگان اند بخشد تا بعد از آن آسایش برایشان میرسد حق سبحانه تعالی
 بر و بخشایش رحمت کند که حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم می فرمودند از خم ترحم
 خدا را بران بن بخشایش است که خلق از وجودش در آسایش است و بعد
 از آن رو بطرف قبله بدست راست بخواب رود و هرگاه که از خواب بیدار گردد کلمه
 سبحان الله تا آخر بخواند بعد از آن طهارت سازد و در شستن هر عضو سه بار القادیر
 تو پدید آید عا یا نیکه فرموده اند بعد از تمامی وضو این دعا را بخواند اللهم اجعلنی من التوابین
 و اجعلنی من المتطهرین و اجعلنی من عبادک الصالحین و اجعلنی من الذین
 لا خوف علیهم و لا هم یحزنون بعد از آن دو رکعت نماز شکر وضو گذارد بعد از آن ملاحظه اوقات
 گذشته میکنند که از غفلت نگذشته باشد شکر آن را بجا آورد و آنچه از غفلت و بیکاری
 گذشته باشد در حسرت و عذرت مقصیر او شده بازگشت بحضرت حق سبحانه و تعالی بکند تا توفیق
 شکر زیاده شود و مضمون قول حضرت حق سبحانه و تعالی لن شکرم لازیدکم و این
 کلمه بازگشت سه بار بزاری و بضرع و خشوع هر چه تمام تر بگوید خداوند بحضرت تو بازگشتم

از هر بدی و تقصیری که بر من گذشته است از دانسته و نادانسته اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللهُ
وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ اَشْهَدُ اَنْ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ كَيْفَ بَار
این را نیز بگوید ایات چون بدرگاه تو خود را در پناه آورده ام یا اَللّهُمَّ اِنِّی
بَارِکْنَا آورده ام بدورت زین بار خود پشت و توانا آورده ام بدو عجز و زاری بر در
عالم پناه آورده ام بدین گویی که بودم سالها در راه تو بهستم آن گره که اکنون روبرو
آورده ام بدو چاره جز آورده ام حقا که در گنج تو نیست بدیستی و حاجت عذر و گناه آورده
ام بدو درویشی و ذلریشی بدیخویشی بهم بدین همه بدعوی عشقت گواه آورده ام بدو
چشم رحمت بر کشاموی سفید من به بین بدانکه از شر مندی روستیاه آورده ام بدو
بعده به نیاز تمام صد بار استغفر الله ربی من کل ذنب اذنبته عمدا و خطا

سرا و علانیت و اتوب الیه من الذنب الذی اعلم ومن الذنب الذی
لا اعلم و انت علام الغیوب و بعد از آن بنماز تهجد مشغول شود و در رکعت نیت کرد
دوازده رکعات به شش سلام بگذارد و دو رکعت اول بعد از فاتحه آیه الکرسی و در دوم
اَسْمُ الرَّسُولِ بخواند و در هشت رکعت سون یسین بخواند و ده آیت در هر رکعت ازین
هشت رکعت در رکعت اول بعد از فاتحه تا انا نحن نخی الموقی و در دوم تا و اما

اعبد الذی و در سوم تا و ایتة لهم الارض المیتة و در رکعت چهارم تا انا حلفت
و در رکعت پنجم تا و نفع فی الصور و در رکعت ششم تا و لقد اهل منکم و در رکعت
هفتم تا و احمذ و امن و ان الله و در رکعت هشتم تا آخر سوره و در دو رکعت دیگر
سوره بار سون اخلاص بخواند و این روش خواجه یوسف ابوالیوب همدانی است که پیر سلسله
خواجگان است قدس الله تعالی ارواحهم بعضی در هر رکعت یک نوبت سون یسین
خوانده اند و بعد از آن دو رکعت دیگر نوشته بگذار و مجموع در حقیقت سیزده رکعت
میشود چنانکه دو رکعت نماز شسته بمنزله یک رکعت نماز استاده میشود این از برای

آنست که ادای نماز طاق واقع شود چنانکه الله تعالی سبحانه فردست و در کلام مجید
 آمده است هر سوره که خواهد بخواند درین دو رکعت بعد از سلام آیت الکرسی و آمن الرسول
 بخواند و این دعا نیز بخواند اللهم ارزقنا حبک و حب من یحبک و حب ما یقر بنا الیک
 اللهم نصر من نصر الدین و انصر من نصر اهل الدین اللهم اخذل من خذل الدین و اخذل
 من خذل اهل الدین اللهم حفظنا من العلة فی الغربة و من المذلة عند الشیب و من الشقاوة
 عند الخاتمة و من الغضیمة یوم القیمة اللهم زین ظهورنا بمجد متک و بواطننا بمجتک و قلوبنا
 بمعرفتک و ارواحنا بشاهدتک و اسرارنا بمعانته جناب قدسک اللهم ارنا الحق حقاً و اقربنا
 اتباعه و ارنا الباطل باطلا و ارزقنا اجتنابه و لا تحکنا الی الفناء و لا الی احد من خلقک طرفة
 عین و لا اقل من ذلک کن لنا و الیا و ناصر و حافظا و عوناً و معیناً و علی کل خیر دلیلاً و ملقناً
 و مودداً اللهم ربنا آتنا من حضرنا و ممن غاب عنا و کل نومن و مومنة فی الدارین حسنة یا
 واسع المغفرة اللهم ارنا الاشیاء كما هی اللهم سهل علینا بجمودک و یسر علینا بکرمک یا اکریم الاکرمین
 و یا ارحم الراحمین اللهم تب علینا حتی تتوب الیک و عصمنا حتی لا نعود و حبب الینا الطاعات
 و کره الینا الخطیئات بفضلک و کریمک یا ارحم الراحمین و صلی الله علی خیر خلقه محمد و آله و صحابه
 و جمیع ثواب این سیزده رکعت نماز را بار و لح جمیع اولیا و پدران و مادران خود و جمیع
 از امت محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم به بخشند تا حق سبحانه و تعالی عوض هر یک رکعت نماز
 ثواب ده رکعت نماز دهد نظم کریم بدست توده دهندت و اگر شام دهی بگیرد دهندت
 هر ده بده بیاد مولا و تا بر در دو رکعت دهندت و بلکه عوض هر یک مقصد بدهد و اگر خواهد
 بحساب بدهد بچنان که حق سبحانه و تعالی گفته است مثل الذین ینفقون فی سبیل الله مثل جنة
 ابنت سبع سنابل فی کل سنبله مائة جنة و الله یضاعف لمن یشاء و الله واسع علیم
 ثوابها را نیز در راه رضای خدای تعالی بار و اح آن جماعت بخشند و افضل حق
 سبحانه تعالی و از درهای رحمت و طلب عنایت و حرمت کند بلکه از وجرا و رانه طلبید

رباع

از زندگیم بندگی گشت هموس خواهد ز تو مقصود دل خود همه کس	بر زنده دلان بی تو عمر است نفس جابے از تو همین ترا خواهم و بس

انگاه بذکر حق سبحانہ تعالیٰ کہ از پیر خود یقین گرفته است مشغول شود و اگر وقت تنگ
 باشد شش رکعت یا چهار رکعت یا دو رکعت نماز گذارد و راست اگر بنا بر ضرورتی
 ترک شود باید کہ پیش از نیم روز قضا کند بطریق نفل تہجد گفتن در کار است گویا در وقت ادا
 کرده است و اگر در سفر باشد و یقین داند کہ سحر نخواهد یافت از اول شب گذاردہ بخواب
 رود و اگر سحر بچاہ باشد در حالت اقامت بہمت دفع غفلت اندکے تکیہ کند بر دست
 راست متوجہ قبلہ و باز پیش از صبح برخیزد و طہارت تازہ کند و نہست بامداد در خانہ
 گذارد و بچہ روشنی اول این دعا را پڑھد یحیا ربخو اند یا رحمن یا رحیم یا سع یا قیوم یا
 بدیع السموات والارض یا ذا الجلال والاكرام یا لا اله الا انت اسألك ان تحیی قلبی
 بنور سمرقک ابد یا اللہ یا اللہ یا اللہ انکامسجد رود و فرض فجر را بجاعت گذارد و در
 جای نماز خود متوجہ قبلہ نشیند بذکریا باحضار پیر خود چنانکہ گذشت مشغول باشد تا آفتاب
 یک قد نیزہ بر آید برخیزد و دو رکعت نماز شراق نیست کردہ گذارد و در ہر رکعت ہفت
 بعد از فاتحہ پنج بار سورہ اخلاص بخواند ثواب آن چنان باشد کہ صد بردہ خریدہ
 در راہ رضائی خدایتعالیٰ آزاد کردہ باشد و بقول دیگر یک حج و عمرہ تمام گذارد
 باشد و بعد از آن دو رکعت نماز استخارہ نیست کردہ گذارد و در رکعت اول از فاتحہ
 قل یا ایہا الکافرون یحبار و در دوم اخلاص یحبار و از حق سبحانہ تعالیٰ طلب خیر کند
 و از دیا تو فنیق طلب حق سبحانہ و تعالیٰ چشم و دل او را بجانب خیر کشاید و اگر تقصیر
 رود کاتب نامہ حسنہ کاتب نامہ سینہ اند گذارد کہ آن تقصیر را نویسد بامید آنکہ باشد کہ تو بخند
 و رین میان نماست پیش آرد و بجانب حق باز گردد و بعد از آن ہر کارے کہ داشتہ

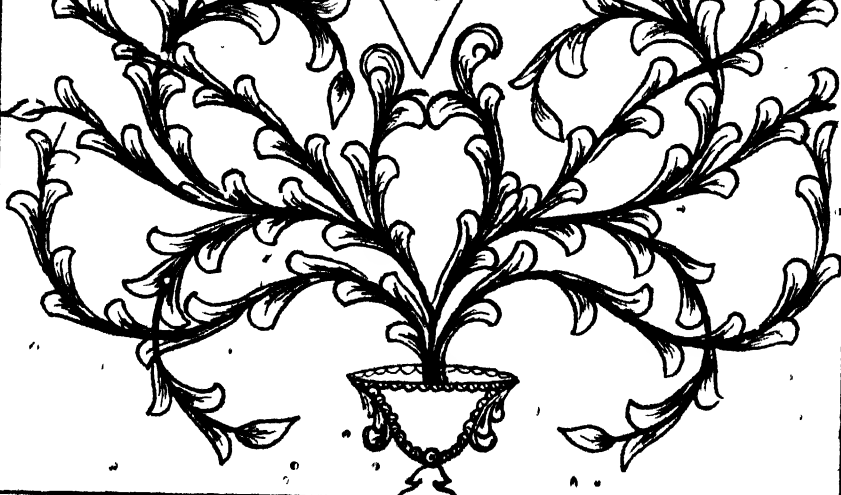

باشد از دنیوی و آخر دی مشغول شود اما بحق سبحانه حاضر باشد اگر نتواند به پیروی خود حاضر شود
 نماز مانیکه آفتاب یک نیزه بر آید در آن محل چهار رکعت نماز چاشت گذارد و رکعت
 اول بعد از فاتحه و تسبیح و تهنئا و در دوم دلیل اذانیست و در سوم و تسبیح و در
 چهارم الم نشرح و اگر نه در هر رکعت سه نوبت اخلاص بخواند و اگر ذوقی دست دهد
 تا دوازده رکعت خصلت است حضرت مولانا یعقوب چرخ قدس سره در نسیب
 نوشته اند که پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم فرمود که هر که نماز چاشت را دوازده رکعت
 گذارد و حق سبحانه و تعالی در بهشت قصری از زر و نقره بر آن او بنا کند بعد از نماز
 چاشت سر بسجده نهاده هفت بار الوهاب بگوید تا هر چه محبت غیر و غیرت است
 از دل خبیث بیرون کشد دل صاف شود و دیگر هر وقت که طهارت شکند زود
 وضو سازد و شکر وضو گذارد و دعا کند که این جمله از آداب طریق است و دوم
 وضو سب فراخی رزق است چون وقت نماز دیگر شود بجاعت ادا کرده شود
 سه نوبت کلمه بازگشت و هفتاد بار استغفر الله من کل ذنب تا آخر بخواند تا بر مضمون
 حدیث نبوی صلی الله علیه و سلم عمل کرده باشد یعنی لیغان علی قلبی حتی استغفر
 فی کل یوم سبعین مره دیگر سه و هجده اتهام نماید که تا وقت نماز خفتن خود را
 در این یغتمن مالا یعنی نگاهدارد و بزرگ کرے که جائز است مشغول باشد و اجر آن مضمون
 ان الله لا یضیع اجر المؤمنین از حق سبحانه و تعالی چشم دارد و این اعمال بمنزله پیر
 تا ماده مستعد سهل شود انگاه سهل خورده موادی که از ره گذر نفس و طبیعت
 حاصل شده اخراج کند خلاص یابد بدان اے طالب صادق هر گاه که باین
 دولت شریف مشرفی شوی زهار هزار تنهار که از مصاحبت و هم نشینی بد
 پر هیزر کنی بلد گفتگو نیز بشنخ و با مریدان دیگر نیکو اگر چه آن شیخ هم پر این کس
 باشد مگر با جازت بر خود چهر که در هم نشینی ایشان ضرر نهد و نقصانها بسیار باین کس

عارضے شود پس بر طالبان این راہ باید کہ از محبت ہم چنین کسان
و از ان جماعتی کہ غیر ازینہا باشند بطریق اولی اجتناب نمایند و السلام

الحمد لله العظیم والصلوٰۃ علی رسولہ الکریم کہ درین ہنگام خیر و برکت انضمام نسخہ معتبرہ
ذی نفع یعنی النفاس نفیسہ من تالیفات حضرت کاشف الاسرار زین
الابرار خواجہ علیہ السلام احرار قدس اللہ اسرارہم الی یوم القرار برآ
افادات طالبین حسب ہر ارشاد ثقیں علیہ الطبع و پوشیدہ ست
بخش دیدہ نظار گیان گردید و در و مانع ناظرین معرفت
تسریں ہو اے خریدار شیش بہر سبب
الحمد لله علی ہذا الانعام المستبصر

تتمت
بالحدیث
والفتاوی

آغاز رسالہ شریفہ

خواجہ عزیزان علی ہاشمی قدس سرہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ رب العالمین و الصلوٰۃ والسلام علی رسولہ محمد وآلہ جمیعین بدان ای دوست
خدا زاد کن اللہ تعالیٰ صدقاً یقیناً و دولہ و اقبالاً عزاً و جلالاً کہ روندہ راہ
راہہ شرط نگاہ داشتہ ست شرط اول آنست کہ باطہارت باشد و طہارت
بر چہار انواع است طہارت ظہرست طہارت باطن و طہارت دل و طہارت سر
طہارت ظاہر معلوم خاص و عام ست ولیکن در پیا کے و حلالے آب تہائکات
اجتہاب باید کرد و در پیا کے جامہ کہ اثر ہا بسیار دارد و طہارت باطن از لقمہ حرام
مستزوبات حرام کہ در حدیث آمدہ است کہ ہر کہ یک لقمہ حرام خورد چہل روز نہ بخورد
او قبول است و نہ نافہ او نہ دعای او متجاب و طہارت دل از صفات ناپسندیہ
و از غل غش و کینہ و حسد و مکر و خیانت و بغض و عداوت و محبت دنیا ظاہر کہ منظور
نظر خلق ست تہ پاک نئے شود نماز و طاعت او قبول نہو پس منظور نظر خالق تہ پاک
نشود بدلت محبت و عشق الہی مشرف نگردد و طہارت سر از توجہ کردن ست
بغیر حق سبحانہ بشرط دوہم خاموشی زبان ست از کلام ناشایست مشغول داشتن
آن بقراءت قرآن و امر معروف و نہی منکر و اصلاح آدمیان و آموختن علم و تہذیب

که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود بل کجب الناس علی مناخرهم فی النار الا حصاة
 استنهم یعنی آدمیان که ذراتش انداخته میشوند در روی از دودهای زبان ایشان
 ردیای می آید چون اگر کجبت تن و جان در هر عضو مصلحتی کرد نهان بود
 مگر مسدود تن ندیده بودی زبان در محبوس نمی کرد بزندان دهان چون
 مریم رضی الله عنها خاموشی گزید حق تعالی عیسی علیه السلام را در طفلی سخن در آورد
 که قال انی عبد الله انما لک کتاب چون مریم تن خاموشی گزید اگر حق تعالی
 عیسی دل را بگوید در آرد هیچ عجیب و غریب نباشد تا مریم تن غرقه شد
 مگزید با نفخه احیا چو میسجانتوان بود در خبرست که اهل بهشت رایتج حسرتی
 بزرگتر از ان نیست که محطه برایشان گذشته باشد در دنیا که در ذکر حق تعالی نگفته
 باشند یا بر پیغامبر صلی الله علیه وسلم صلوة نگفته باشند شرط سوم خلوت و عزلت
 از خلق تا دیده در زنان نامحرم نه نگردد که رسول صلی الله علیه وسلم فرموده اند که نظر
 در نامحرم تیر زهر آلوده است چو بر دل رسد جز هلاک چه باشد چنانکه حضرت سالت
 صلی الله علیه وسلم فرموده است النظر هم سموم من سهام إبليس زتیر که
 شیاطین بدپوش دو چشم هلاک گردی اگر تیر کارگر یابے چنانکه در زنان
 نامحرم نظر کردن حرام است در امر دان خوبصورت نیز نشاید نظر کردن که هر آینه
 قال الله تعالی لا یقل للمؤمنات یغیضن من البصارهن محفیظن فزوجهن منقول است
 از رسول صلی الله علیه وسلم که مرا عایشه صدیقہ راضی الله عنها و عن ابیها دید که
 نان بیرون آورده بود تا بدرویش دهد رسول صلی الله علیه وسلم فرمودند که خود
 چرا بیرون آوردی که او مردست ام المؤمنین رضی الله عنها فرمود که این درویش
 تا بیناست حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم فرمودند اگر دنا بیناست تو بیناست
 و هر که حلال دارد و یا جواز دارد و نظر نامحرم نمودن را خوف کفر است دیگر فائده

غلبت نگا هشتن دهنست ست از ناشایست گرفتن و قائده پامی از نا بایست رفتن
 و قائده گوش از ناشنیدن که جس نفس ست که دشمن ترین دشمنان ست و کشاده
 شدن درهای غیب بر دل قائده دیگر نقوش دنیا از روی آینه دل دور کردن
 از نقوش آخرت پرتوزند چون صافی تمام یابد نور و حدایت در پرتوزند لیل تجلی شود
 خریا در آرد در با سحی زان می خورد دم که روح بخانه اوست چستے شده ام
 که عقل پماینه اوست چ دو دے بین آمد آتش در من زد و زبان شمع که آفتاب
 پروانه اوست چ شش طر چهارم روزه است قائده روزه شبهه است بار و حاینا
 و قهر کردن نفس آماره است خصوصیت الصوم لے وانا اجزی به و ثواب کس نهایت
 انما یوفی الصابر و ناجرهم بغیر حساب و راه گذر شیطان را گرفتن و سپر حاصل کردن
 که الصوم جنبه من النار و در دل گرسنگان شناختن و بخشودن به دشوادمانی رسیدن
 که للصائم فرحان فرقه عند افطاره و فرقه عند لقار الرحمان صحت تن حاصل کردن و قائده
 روزه بسیارست و بشمار خاصه در ایام متبرکه که در ماه رجب و ذوالقعد و ذوالحجه و محرم
 که در حدیث با سند صحیح که راوی روایت کرده است و گفته است که هر دو گوشتم کرباد
 که اگر از فلان نشنوده باشم که رسول صلی الله علیه و سلم فرمود که هر که سه روزه در این ماه حرام
 که این چهار ماه است که ذکر کرده شد به پنجشنبه و آدینه و شنبه مقصد سبانه عبادت
 در دیوان عمل و نه ثبوت گردانند توفیق بآد انشاء الله تعالی شش طر پنجم ذکر است
 و فاضلترین اذکار گفتن لا اله الا الله ست منظم بر تحت وجود هر که شاهنشاہ است چ
 اورا سوسے عالم حقیقت ز راه نست به هر نور نقین که در دل آگاه است چ دستش
 زبرد و نیک جهان کوتاہ است چ زین پیش دے بود ہزار اندیشہ چ اکنون ہمہ
 لا اله الا الله ست چ ای خواجہ ترا غم جمال و جاہ است چ اندیشہ باغ و مرغ و مرغ گاہ
 ماسوختگان عالم تجریدیم چ ما را غم لا اله الا الله ست چ و مرغ ذکر برباد و بال و پری باید

تا پیر باز کند بعد از آن پرواز که الیه یصعد لکلم یک پر حضور و یک پر اخلاص و دیگر پراگمه حضور
 آگاهیه باشد یعنی دانند که حقیقتاً دانا و بینا و شنو است اگر بلند و پست میخوانند و اخلاص
 آن بود که از کردار و گفتار نه دنیا خواهد نه جاه و مال و آنچه دنیا تعلق دارد و به عقبه
 طلبه از بهشت و حور و قصور و انهار و اشجار و انهار و در میان ذکر گوید آلهی مقصود منی
 از تو تر میخوانم رسول صلی الله علیه و سلم فرموده اند که هر که گوید لا اله الا الله یرون آید
 از دهمان او مرغی سبز و مر ویر بود بال سفید کلل برز و یاقوت بر آید بر آسمان تا بهر ش
 رسد و آواز کند بچون زنبور نگبین فرمان آید مرا که ساکت باش گوید چگونه ساکت باشم
 تا که گویند من آمرزیده نشود حقیقتاً فرمان فرماید مر آن مرغ را که ساکت باش که گویند
 ترا آمرزیدم و ای فرشتگان شنایز گواه باشید که بجلالت زلات گویند این مرغ را باب
 غفران محو گردانیدم حقیقتاً مر آن جانور را بنفقا در زبان گرامت فرماید تا آمرزش خواهد
 صاحب خود را تا روز قیامت شود و انسابه و صدقاً آن جانور بیاید و دست گویند
 خود را بگیرد و پیر و تابشت و لیکن تلقین از مردی باید گرفتن که او را اجازت باشد
 چنانکه تیر از ترکش سلطان باید گرفتن و اگر نی ترکش باید گرفتن قال تعالی یا ایها الذین
 امنوا اذکر الله ذکر اکثر خبر است که روزی هزار اندر هزار نفس زنده میشود مرد را
 سوال خواهند کرد که بر چه آوردی و بر چه فرو آوردی رباعی زهر نفس بقیامت
 شمار خواهد بود و گنه کن که گنهگار خواهد بود و بسا سوار که فرو پایاده خواهد شد و
 بسا پایاده که فرو سوار خواهد بود و پس بنده را باید که نفسهای گذشته را که بپایاده
 بر آورده است قضا کند و این سریت تا صاحب بیعت نشود دشمایان را نشاید گفتن
 سر یک با تو دارم در نامه چون نویسم اسرار فاش گردد از ملک سر بریده و
 شرط ششم نگاهداشت خاطر است و خاطر چهارتم است خاطر رحمانی و خاطر ملکانی
 و خاطر شیطانی و خاطر نفسانی خاطر رحمانی تنبیه غفلت است و خاطر ملکانی مرغی طلب غفلت

خاطر شیطانی ترزین معصیت است و خاطر نفسانی مطالبه شهوات است و رونده راه را
 خاطر که پیدا شود در وقت ذکر باید که نفی کند و بر کار با تشنه روشن شود که قبول
 کردن است یا رد کردن است و اگر نتواند تمیز کردن گوید خداوند میدانی که نمیدانم میدانی
 که میدانی آنچه خیر است آن گرامت فرمای و این دعا خواند بسم الله الرحمن الرحیم
 اللهم ارنا الحق حقاً وارزقنا اتباعه وارنا الباطل باطلا وارزقنا اجتناء لا تكلنا الى انفسنا
 ولا الى احد من خلقك غنة عين من ذلک کن لنا والیا وحافظاً وناصراً وعاوناً وعلی کل
 خیر ذیلاً وملتقاً مویداً ربنا آتنا من حضرتنا و من غاب عنا و کل من مومنته فی الدارین حسنة
 یا واسع المغفرة و یا ارحم الراحمین شرط هفتم رضا دادن است بگم خدایتعالی و توکل و تقوی
 هم ازین بابست در سر و جهر و شدت در خا و در میان خوف و رجا باید بود و جمیع احوال چون
 بگریه در چشمه و غفوری و ستارے حق تعالی نظر کند رجا قوت گیرد و چون بقبهاری و
 شدید العقاب نظر کند خوف قوت گیرد و چون نظر بر توفیق شود بنده را رجا پیدا شود که اگر
 خواست داد و اگر نخواسته توفیق نداده باشد توفیق عزیز است بهر کس ندهند +
 و این گوهر ناسفته بهر کس ندهند + و چون بتقصیر خویش نظر کند خوف پیدا شود + بندها
 به که بتقصیر خویش + عذر بدرگاه خدا آورد + ورنه سزاوار خداوندیش + کس نتواند
 نه بجا آورد + و خیر او در دنیا نیست که در میان خوف و رجا باشد و جمیع احوال اگر چه در
 ملاغمتی در حضرت اولاد است از چه در چه معصیت از در اولاد است + این مباحث خود
 و نویسد هم شود اسلام در میان خوف و رجا بود + شرط هشتم اختیار صحبت صالحان
 و بجران مفیدان و ضعیفگان ترا در پس حجاب باید بود تا نظر بر نامحرم نیفتد و نامحرم را باید
 بر روی نیفتد و سخن عزیز است رباعی با هر که نشسته و نشد جمع دلت + و ز تو ز سید
 ز محبت آب و گلست + از صحبت او اگر تر آنکس + هرگز نمکند روح عزیزان بکلت +
 شرط نهم بیداریست و در روی تواند بسیار است اول تخلیق با خلاق الله لا تاخذونه

و لانا نوم **س** گفتیم بچه خدمت بوصالت برسم پدگفتا که تخلعوا با خلاق الله و شب
 خلوتخانه عاشقانست که راز و نیاز بخضرت بے نیاز عرضہ میدارند بے تشویش اغیار
س از صبح وجود بخیر بود عدم پد آنجا که من و عشق تو بودیم بهم پد در دز اگر کسی نیام
 محرم پد شب هست غمت هست مرا پیش چه غم پد هر دو تنی و سعادتے که سالکان
 راه یافتند در شب یافتند **س** دولت شبگیر خواہے خیز و شب رازندہ دلرہ خفینہ
 بود دولت بہ بیداران رسد بشرط و ہم نگاہ داشت لقمہ ست باید کہ لقمہ حلال و
 پاک بود و این از جمله فریضہاست قال الله تعالی کلوا مما فی الارض حلالا طیباً و
 رسول صلی الله علیہ وسلم فرمودہ اند کہ عبادت ذہ جہرست نہ جہر و زہی حلال طلب
 کردن ست و باقی ہمہ عبادت یک جہرست و حلال آنست کہ بوقت و رزیدن او
 بخدای عاصی نشود و طیب آنست کہ بوقت خوردن او بریت قوت طاعت باشد و
 چون حلال پاک بود اسراف نکند **س** گرچہ خدا گفت کلو و اشربوا پد از پنے آن گفت
 و لاتسرفوا و چون خورد باید کہ با ذکر بود اگر بغفلت خورد و بچنان بود کہ ذبیحہ بے بسمہ
 مے خورد و لا کلو اما لم یدکر اسم الله علیہ ظاہر آیت تقاضا مے کند و چون خورد با غفلت
 ہمکاسہ نشود در با عی نشینن بابدان کہ صحبت بد پد گرچہ پاک کے ترا پدید کند پد آقا بے
 بدان بزرگے را پد ذرہ ابر نا پدید کند گوہر از ناقصان رہ طلب پد زائدہ این بایہ
 کلمے دارد پد و باید کہ پزندہ طعام با طہارت و با ذکر بود تا سبب غفلت و تیرگی نشود
 کہ خواجہ خضر صلوات الله علیہ و سلامہ بر نزدیک خواجہ خواجگان خواجہ عبد الخالق محمد و
 قدس الله تعالی روحہ آمدند سفرہ حاضر ساختند خواجہ خضر صلوات الله علیہ و سلامہ
 نخوردند و گفتند آنکس کہ خیر کردہ است بے طہارت بودہ است این لقمہ لایق
 خلق مانیت رزقا الله و جمیع مجینا طایب آمین رب العالمین ہ فقط

آغاز رسالہ حضرت مولانا یعقوب غنی قدس سرہ کہ سبھی سب الہ است

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حمد و ثنا بندہ ارض و سما کہ جنس انس را منظر انواع کمالات گردنید و انبیا و
اولیا را و اساتذہ کبیر ساخت و محمد رسول اللہ را علیہ الصلوٰۃ والسلام درین باب بنزد
ارشاد بر ہمہ انسان تفضیل کرد و دست اورانیز بنا برین بہترین امم گردانید و بعض
از مت را بولایت خاصہ محفوظ داشت و دلیل بران متابعت ظاہرہ و باطنہ اورا
گردانید قل ان کنتم تحبون اللہ فاتبعونی بحکم اللہ و یغفر لکم ذنوبکم واللہ غفور رحیم و کہیں
کہ از سعادت متابعت اوروی بتفاوت بشناخت ابدیہ تہلک شد کہ قل طیبوا اللہ
والرسول فان تولوا فان اللہ لا یحب الکافرین پس ہر کہ خواہد کہ بخلعت ولایت خاصہ سر
شود ویر از متابعت او چارہ نباشد بنا براین معنی فقیر حقیر یعقوب بن عثمان
بن محمود الغزنوی ثم الپھر غنی لا زال جدہ کجہ محمود خواست کہ شہد از سیرت و طریقت
مستقیمہ کہ بوی رسیدہ بود از حضرت مخدومی شیخ الاسلام و المسلمین قطب المشائخ
والاویات فی العالمین خواجہ بہار الحق والدین اشتهر المعروف بنقشبند رحمۃ
تعالی علیہ در قید کتاب آورده تا فوائد آن بردارگار ماند و سبب رشد صاحب اجاب

باشد و ذکر سلسله و احوال عجیبه ایشان را بعضی بطریق اختصار کرده شد تا آنچه نسبت
 جذبه ترتیب کرده اند بقلم شرح نتوان داد چون بعنايت بیغایت داعیه طلب درین
 فقیر پیدا شد و قائد فضل الهی بحضرت ایشان کشید در بخارا ملازمت ایشان میکردم و بکم
 مام ایشان التفات می یافتیم تا بهدایت صمدیت یقین شد که از خواص اولیاء الله اند
 و کامل کمال اند بعد از اشارت غیبیه و واقعات کثیره تفاعل بکلام الله کردم این آیت
 آمد که اولئك الذين هدى الله فبهم هم اقصده و فرج آباد که سکن این فقیر بود متوجه مزار شیخ عالم
 سیف الحق والدین الباغری رحمۃ الله علیه شسته بودم که ناگاه پیک قبول الهی در
 رسید و پیقراری در من پیدا شد قصد حضرت ایشان کردم چون بقریه کوشک هندون
 که منزل ایشان بود رسیدم حضرت ایشان را بر سر راه منتظر دیدم تلمطفه و احسان نمودند
 و بعد از نماز شام صحبت داشتند و هیبت ایشان بر من مستولی شده بود و مجال نظر نبود
 گفتند العلم علما علم القلب قدک علم الانبیاء والمرسلین و علم اللسان قدک حجتی علی
 ابن آدم امید است که از علم باطن نصیبی بتورسد فرمودند در حدیث اذا جالستم
 اهل الصدق فاجلسوهم بالصدق فانهم جوئیس القلوب یدخلون فی قلوبکم و یخبرون الی
 بهمکم و ما موریم شب تا اشارت بچه شود تا بآن عمل کنیم چون با ما در کردند گفتند مبارکباد
 که اشارت قبول شد و ما کس قبول نمی کنیم و اگر می بینیم دیر قبول میکنیم تا ما بهتر
 چون آید و وقت چون باشد سلسله مشایخ خود را بخواجه عبدالحق غجدوانی رحمه الله
 بیان کردند و این فقیر را بوقوف عددی مشغول کردند و فرمودند که اول علم لدنی
 این سبق است که خواجه عبدالحق غجدوانی در پیش می که از کبر امولانا صدر الدین
 تفسیر میخوانده باین آیه رسید که ادعوا بحکم تفضیر ما خفیة که الحق سبحانه و تعالی بندگان
 خود را فرموده است اگر ارادت حق سبحانه و تعالی باشد بتورسد بعد از آن یکی
 از بندگان خاص خدا بتعالی بخواجه عبدالحق بنسبند و ایشان را این سبق تلقین کرد

و مشهورست که آن بنده بزرگ خضر بود زاده الله تعالی علما و حکماء بعد از چند وقت
 در ملازمت ایشان می بودم تا غایتی که این فقیر از بخارا اجازت سفر شد گفتند
 که آنچه از ما بتورسیده است به چندگان خدا تعالی برسان تا سبب سعادت
 ایشان باشد و در حال وداع سه بار گفتند که ترا بخدا سپردیم ازین سپارش امید بسیا
 شد زیرا که در حدیث است ان الله تعالی اذا استودع شیئا حفظه و چون از بخارا
 در حال افتاد شهر کن سبز رسیده شد و چند وقت آنجا اقامت افتاد خبر وفات ایشان
 رسید خاطر مجروح و محزون شد و خوف عظیم مستولی شد که نعوذ بالله مباد که باز به عالم طبعیت
 سیل افتد و داعیه طلب نماید و روحانیت ایشان را دیدم که زید بن الحارثه را یاد کردند و
 این آیه را خواندند و الحمد للارسل قد خلعت من قبله الرسل اخان مات او قتل انقلبتم علی
 اعقابکم و چون از صحبت ایشان محروم شده بودم سیل شد که طائفه دیگر را که از درویشان
 بودند لاحق شوم و بطریقه ایشان متوجه شوم باز روحانیت ایشان را دیدم که میگویند
 قال زید بن الحارثه الدین واحدنا استم که اجازت نیست و از میان صحابه زید بن
 حارثه را تخصیص کردند زیرا که زید دعی حضرت رسول بود صلی الله علیه و سلم یعنی پسر
 خوانده رسول بود صلی الله علیه و سلم حضرت خواجگان ماقدر الله اراهم طالبان
 را بفرزنده قبول می کنند پس اصحاب ایشان ادعیای ایشان باشند و الله اعلم
 و در کبرت ایشان زار و وقت دیدم گفتم ما شمارا در قیامت بچه یا بم فرمودند بتشریع یعنی
 عمل کردن بشبهیت ازین سه بشارت اشارت شد با آنچه در میان خود میفرمودند
 که ما هر چه یافتیم بفضل الهی برکت عمل کردن بآیات قرآن و احادیث مصطفی و طلب
 کردن نتیجه از آن عمل و رعایت تقوی و حد و شریعه و قدم زدن در غیبت و عمل کردن
 سنت و جماعت و اجتناب از بدعت بود چون در بخارا اجازت میگردم اطلب
 خواجعه علیه الدین عطا رحمة الله علیه من الملک البهاره تا بد بطریق اشارت شما

ایشان فرمودند بوجوب سپارش چند سال ملازمت ایشان کرده شد لطف و کرم
 ایشان را بر همه کس نهایت بود علی الخصوص باین فقیر چون از محبتش یمن ایشان محروم
 شدم خواستم که امتثال امری که خواجه مارحمه الله کرده اند که آنچه از ما بتورسیده است
 دیگر برسان بقدر حال کسبیم بطریق خطاب مر حاضران را و کتاب مر غائبان را
 باین فقیر خود راستی این نمیدانم فاما اعتقاد است که اشارت بکسبت نبوده باشد
 ۵ تو چشم خویش را دیدن میاموزد فلک را است گردیدن میاموزد و از رنج
 مقدس ایشان مستفید می شدم و درین کار عظیم یکی از ان امور که فرمودند دوام
 وضو بود و ذکر مداومت بروقت قلبه بود و ذکر اشارت بود و نمازهای نافله در اوقات
 شریفه و این وصیتها را و فوائد آن بیان کرده شد و بعضی از فوائد ایشان و فوائد خوجه
 علماء الدین رحمهما الله تعالی آورده شد بعون خالق الکلون بدانکه حضرت خواجه مارا قدا
 الله تعالی روحه در طریقت نظر بنیال اینم زندگی از شیخ طریقت خواجه محمد بابا ساسی
 بود و ایشان را از حضرت خواجه علی دژتشی و ایشان را از حضرت خواجه محمد ابوالخیر فغوی
 و ایشان را از حضرت خواجه عارف ریو کری و ایشان را از حضرت خواجه عبدالخالق
 یغمد وانی و ایشان را از حضرت شیخ ابویقوب یوسف بهدانی و ایشان را از حضرت
 شیخ ابوعلی فارمدی که پیر شیخ امام غزالی بوده است و ایشان را از حضرت ابوالقاسم
 گرگانی و شیخ ابوالقاسم گرگانی را در تصوف انتساب بشیخ جنید نبیه واسطه میرسد و
 دیگر شیخ ابوعلی فارمدی را انتساب بشیخ ابوالحسن غرقانی و ایشان را بسلطان العارفین
 بایزید بسطامی و ایشان را بابا امام جعفر صادق و ایشان را به پدر خود امام محمد باقر و ایشان
 را به پدر خود امام زین العابدین و ایشان را به پدر خود سید الشهدا امیر المومنین حسین
 و ایشان را به پدر خود امیر المومنین و امام المتقین علی بن ابی طالب کرم الله وجهه و ایشان
 بحضرت رسالت صلی الله علیه وسلم و دیگر امام جعفر صادق رضی الله عنه را انتساب

در علم باطن به پدر مادر خود قاسم بن محمد بن ابی بکر است که از کبار تابعین بوده است
و قاسم را انتساب دو علم باطن بسلطان فارسی سنت و سلمان را با وجود در یافتن حضرت
رسالت صلی الله علیه و سلم انتساب در علم باطن بابو بکر صدیق رضی الله عنه نیز بود
پس حضرت خواجه مارا قدس الله تعالی ارواحهم در تصوف نسبت به چهار وجه است
یکی بحضرت خواجه خضر زاده الله تعالی علما و حکماء دوم بحضرت شیخ جنید رم سوم
بسلطان العارفین سلطان بایزید تا بحضرت امیر المومنین ابو بکر صدیق و امیر المومنین
علی رضی الله عنهما و از بهر این معنی ایشان را نمک مشایخ می نامند در فضیلت
دو امام وضو خواجه مارحمة الله علیه می فرمودند که دائم بر طهارت می باید بود که
حضرت رسول صلی الله علیه و سلم فرموده اند الا یواطب علی الوضوء الا المؤمن یعنی
همیشه وضو نتواند بود مگر کسی که مؤمن باشد تعالی الله تعالی فیہ رجال میمون ان
یعنی طلبه و اولاد الله محب المطهرین یعنی در مسجد رسول الله صلی الله علیه و سلم یا در
مسجد قبا هر داند که دوست میدارند خود را که پاک سازند از نجاست بکلوخ و باز
بآب بشویند و بعضی گویند که دوست میدارند آنکه خود را بشوید کردن پاک کنند
از نجاست و خبثات و شب بخواب نروند و خدا تعالی دوست میدارد
آن کسانے را که خود را پاک سازند از نجاسته شد که در طهارت ساختن خود
پاک داشتن دوستی خدا تعالی حاصل آید و چه سعادت خوشتر از این باشد که بنا
دوست خدا تعالی باشد قال رسول الله صلی الله علیه و سلم اذا توضأ المؤمن
و غسل وجهه حسرت من وجهه کل خطیئة نظر الیه با بعینه مع الماء و اذا غسل یدیه حسرت
من یدیه کل خطیئة بطشتها یداه مع الماء و اذا غسل رجلیه حسرت کل خطیئة شتمها رجلاه
الما سبتی یخرج نقیما من الذنوب یعنی رسول صلی الله علیه و سلم فرمود که چو را
وضو سازد بنده مؤمن و بشوید روبروی خود را بسین و ن آید آب از دست و

و سب هر گناهی که بدست و پایی کرده باشد پاک شود از گناهان و بطهارت
 ظاهر طهارت باطن کند و در وقت شستن هر عضو که شهادت را بخواند و مسواک
 را بے ضرورت ترک نکند که ثواب بسیار است و چون تمام کند بگوید یا شہدان لا اله
 الا الله و یا شہدان محمد اعبدہ و رسولہ اللهم اجعلنی من التوابین و اجعلنی من المتطہرین و اجعلنی
 من الصالحین رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ بعد از طهارت کردن این بگوید
 کشاده شود بر دے ہشت در بہشت کہ از ہر در کہ خواہد در آید و آیتادہ شود از
 آب وضو پارہ یا شاند و بگوید اللهم داوئنی بدوائک و اشفنی بشفاک و اعصم
 من الوهن و الامراض و الادواء و بعد از آن دو رکعت تحیت وضو بگذارد و
 بعد از آن بحاسن شانہ کند و آغاز بابر و سے راست کند بعضے از مفسران گفتہ
 اند درین آیت یا بنی آدم خذوا زینکم مراد ازین زینت محاسن شانہ کردن است
 و درین دو رکعت نماز نفی خاطر کند و بظاہر و باطن متوجہ باین نماز باشد رسول
 صلی اللہ علیہ وسلم فرمود ما من مسلم یؤثر فی حقن فی فیصلہ کتبت فی مقبلہ
 علیہا بوجہ الاوجب الجنۃ یعنی ہر مسلمانی کہ وضو سازد و وضو را نیکو سازد یعنی
 فرائض و سنن و آداب بجا آر د پس بر خیزد و دو رکعت نماز بگذارد و بحضور تمامیت
 جزاے وے مگر بہشت و حضرت خواجہ بہار الدین رحمۃ اللہ علیہ مے گفتند کہ درین
 نماز باید کہ خود را بارکان نماز و احکام مشغول دارد و این نسبت بتدی باشد
 در نماز تحیت وضو ثواب بسیار است شیخ شہاب الدین سہروردی رحمۃ اللہ
 علیہ گفت اندو در ہمہ اوقات بگذارد شیخ محی الدین عسکری رحمۃ اللہ علیہ گفتہ
 کہ در اوقات مکروہ نگذارد و این بسند ہب علمائے ما موافق است و بعد
 از نماز سہ بار بگوید استغفر اللہ الذی لا اله الا هو الحی القیوم و اتوب الیہ بر بنیت
 توبہ از گناهان و دعا کند و شب و روز باید کہ با طہارت بود و بطہارت در خواب

رود که رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ مومن بات طاہرہ فی شمار
 طاہرہ الا بات فی شعاوہ ملک فلا یستتظ ساعة من لیل الا قال الملك اللهم اغفر
 عبدک فلانا فانہ قد بات طاہرہ ایسے ہر کہ شب بخواب رود بطہارت در جامہ
 پاک گرد جامہ وی بند فرشتہ ہر ساعت کہ از خواب بیدار شود آن فرشتہ دے را
 از خداے تعالیٰ آمرزش خواہد وقال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم انما طاهر
 کا لقا تم الضائم یعنی ثواب کسی کہ در خواب رود بطہارت بچو ثواب روضہ دار
 و شب طاعت کمندہ باشد و بے ضرورت جنب بخواب نزد رسول صلی اللہ
 علیہ وسلم فرمود لا یدخل الملائکۃ فی بیت فیہ الصورتۃ و الکلب و الجنب یعنی در
 نے آید فرشتہ رحمت در خانہ کہ در دے صورت و سگ یا جنب باشد و
 چون خواہد کہ در خواب رود در جامہ خواب متوجہ قبلہ بنشیند و آیۃ الکرسی و
 آسن الرسول بخواند و ہر بار کہ خواند در میان دو کف دست بدم و بر ہمہ اعضای
 خود بالہ کہ حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم چنین کردہ اند و سہ بار بگوید
 استغفر اللہ الذی لا الہ الا هو الحق القیوم و انوب الیہ در حدیث ست کہ ہر کہ
 در وقت خفتن سہ بار استغفار کند حق تعالیٰ ہمہ گناہان ویرایا مرد و بدگر
 مشغول باشد تا فاتیے کہ خواب بر دے غلبہ کند بعد ازان بدست راست
 رونے سوے قبلہ تکیہ کند و کف دست راست بر روی ہند و سہ بار بگوید اللهم
 انی سلمت نفسی الیک و جہت و جہی الیک و فوضت امری الیک
 و اجأت نھری الیک و رغبۃ و زہیتہ الیک لا ملجأ ولا منجأ منک الا الیک امنت
 بک یا بک الذی انزلت و نبیک الذی ارسلت اللهم اعطنی فی حب اسبابک
 البک و اسئلنی باحب الاعمال الیک الذی یقر بنی الیک زلفا و یبقر ننی
 من سخطک بعد اللهم لا تؤتني کربک ولا تؤتني غیرک ولا تؤتني ذکرک ولا تجعلني

در خوردن و خفتن و رفتن و فروختن و خریدن و طهارت و ساختن و نماز گذاردن
 و قرآن خواندن و کتابت کردن و در پیش و عطا گفتن باید که یک چشم زدن غافل
 نباشد تا مقصود حاصل آید و کبر گفته اند من غرض عینیه من الله غمضه لا یصل لیس
 طول عمره یعنی هر که یک چشم زدن از خداست تعالی غافل شود با پنج مقصود
 نرسد در عمر دراز و نگاهدشتن باطن کار مشکل است فاما بعنایت حق تعالی و
 تیر بیت خاصان حق زود میسر شود بیت بے عنایات حق و خاصان حق
 بهر گز ملک باشد یا همتش در حق و در صحبت دوستان خدای تعالی که بهمین
 باشند و منکر یکدیگر نباشند و شرا و کفا صحبت نگاهد از نزد و دیسر شود و بیک التفات
 باطن شیخ کامل مکمل تصفیه باطن حاصل آید که بر ریاضات کثیره حاصل نیاید چنانکه
 عارف می گوید آنکه به تیریز دید یک نظر شمس دین به طعنه زنده بر دهم
 سحر کند بر چله و سخن شیخ ابویوسف همدانی ست قدس الله سره الغریز اصحوا
 مع الله فان لم تطيقوا فاصحوا مع من یحب مع الله یعنی صحبت با خدا ایتعالی
 دارید و اگر میسر نشود شمارا با خدا ایتعالی پس صحبت کسی دارید که مصاحب است با
 خدا ایتعالی و خواجه غلام الدین غفر له می گفتند که این معنی بعد از قناعت
 دهد و اگر نتوانید صحبت با خدا ایتعالی داشتن صحبت با اهل قناعت و درین حدیث
 که اذ اتخیرتم فی الامور فاستیعوا ابا اهل القبور نیز می گفتند که اشارت صحبت
 اهل قناعت فاما اگر از بهر دفع ملامت و اغراض فاسده و جمع دنیا و تهالات
 اهل دنیا باشد از ان صحبت حذر باید کرد و سخن خواجه عبد الخالق غجدانی است
 رحمه الله از صحبت بیگماگان بگریز چنانکه از شیر گریز نمی و اگر در صحبت بساطن
 مشغول می باشید بظاہر از مالا یعنی نیز حذر کنید و علامت صحبت باطن
 آنست که در دین فیض روحانی بدل بسند و برسد و از ماسوی خلاص یابد

چنانکه گفته اند ربانے باهر که نشسته و نشد بزنج و دلت به دوز تو ز بهید ز محنت
 آب و گلت به ز بهار صحبتش گریزان می باش به ورنه بخند روح عزیزان کلبت به و صحت
 رضی الله عنهم گفتندی مرید یکدیگر را تعالو بکلس فو من ساعته بایده تانشینیم و یک ساعت
 بایمان حقیقه مشرف شویم که نفی ماسوی ست و فو اند صحبت دوستان خداے تعالی
 بسیار به نار خندان باغ را خندان کند به صحبت مردانت از مردان کند به و
 چون بوقوف قلبه ملازمت نماید خاصه آنچه در ذکر ست حاصل شود چشم بصیرت کشاده
 شود و بارگاه دل از خار اغیار خالی شود و ذکر در بحر فنا نموشود و بمقتضائے
 فا ذکر و نه اذکر کم بشرف مذکورے مشرف شود بکلم و عده لایسغنی ارضی و لا
 سمانے لکن یسغنی قلب عبدے المؤمن جمال سلطان الا الله تجلے کند و ذکر اسلم
 از اسم نبی مشغول شود و اشتغال باسم بطریق رسم بمنزله غفلت ست روزی
 در صحبت خواجه ماقدر الله روحه سیکه از اصحاب سلوک به آواز بلند الله گفت
 خواجه گفتند این چه غفلت ست علم من علم و فهم من فهم و در حقایق تفسیر آورده اند
 که سیکه را از کبر ابر سیدند که در بهشت ذکر خواهد بود جواب گفت که حقیقت
 ذکر آنست که غفلت نماند و چون غفلت در بهشت نخواهد بود پس همه ذکر باشند
 بعد از آن گفت سخن اهل تحقیق ست کفایه حو بان انا جیک ذایا با کانه بعید
 اوجا نیک غائب یعنی گناه است که سن در ذکر و مناجات ترا بر زبان یاد کنم
 یعنی بچینوزیرا که سن از علم حضرت تو دور نیستم و تو غائب نیستی اشاره
 باین آیه که و نحن اقرب الیه من جبل الورید و در وقوف عدو نه و قلبه با حقیق
 چشم فراز نکند و سر و گردن شیب نمکند که آن سبب اطلاع خلق ست و خواجه
 رحمه الله علیه ازین منع می کردند و از امیر المؤمنین عمر رضی الله عنه منقولست
 که هر دسے را دید که سر و گردن غنیب انداخته بود گفت یا جلیل ارفع عنک نفوذ

اے مرد گردنت بردار چنان ہے باید کہ بچکس از ازل مجلس نداند حال اور بعض
 از کبر گفتند اند الصوفی ہوا کاسن البان یعنی صوفی نے کس شت کہ پنہان باشد
 و افکارا یعنی باطن بقی بجانہ و تعالیٰ مشغول باشد و بظاہر خلقت و خواجہ مارحمۃ
 بسیارے گفتند از درون شو آشنا و از برون بیگانہ باش و این چنین زیبا
 روش کمے بود اندر جهان و مردان ہوش بہت میدہ روند و زنان درن
 عشق پیچ اثر پیا نیست و میگفتند بہ دو دانشمند دقیق النظر صحبت داشتم
 ایشان با وجود کمال مرآت شناختند زیرا کہ چون بندہ برین صفتے رسد شناخت
 وے شکل بود علی الخصوص اہل رسم حقیقت ذکر خفی بوقوف قلب میسرے شود
 بجایے میرسد کہ دل نیز نیداند کہ بذکر مشغول است و سخن کبر است کہ اذ علم قلب
 اندہ ذکر فاعلم انہ غافل و در حقایق التفسیر آورده است درین آیہ کہ و اذ کر ربک
 تضمر ما و خیفۃ قال الحسن لایظہر ذکرک لنفسک فطلب عوضا و اشرف الذکر الا لایق
 علیہ الا الحق و بعضی کہ گفتند اند ذکر اللسان ہدیان و ذکر القلب وسوسہ و این نسبت
 منہیان باشد و در گفتیم بیاد او شاد کنیم و سن چون ہمہ او شدم کرایا دکنیم و
 حضرت خواجہ مارحمۃ اللہ علیہ گفتند کہ چون از سفر مبارک کعبہ مراجعت افتاد
 بولایت طوس رسیدہ شد خواجہ علام الدین باصحاب و اجاب از بخارا باستقبال
 آمدہ بودند از ملک مغر الدین حسین کہ والی ہرات بود و مکتوبے بدست قاصدے
 ہمارید و مضمون مکتوب این بود کہ میخواستیم کہ بشرف ملاقات مشرف شویم
 و آمدن ما متعسرست اگر عسان کرم باین صوب متوجہ سازند تمام بندہ
 نوازیست بموجب دامال سائل فلانہر و بمقتضای یاد او و اذرایت لی طالب
 خلن کہ خادما متوجہ ہرات شدیم چون ہلک رسیدیم پرسید کہ شیخہ لبشما
 بطریق ارث از آباد اجداد رسیدہ است گفتیم نے باز پرسید کہ سارع و ذکر کنند

مے گویند خلوت مے نشینید گفتم نے گفت درویشان را اینهاست چون
 که شمار اینست گفتم جذبه عنایت حق سبحانہ تعالیٰ بمن رسید و مفضل خود
 بے سابقہ مجاہدہ قبول کرد من با شان حقانیہ خلفائے خواجہ عبد الخالق
 رحمۃ اللہ علیہ پیوستم و ایشان را اصلاً ازین چیز نا بودہ است ملک فرمود
 چه کار بودہ است گفتم بظاہر بخلق باشند و باطن بحق ملک گفت چنین دست
 دہد گفتم آری حق تعالیٰ مے فرماید رجال لا یلیہم تجار ولا بیع عن ذکر اللہ
 و مے گفتند خلوت شہرت و شہرت آفت و سخن خواجگان ماست کہ خلوت
 در انجمن سفر در وطن ہوش در دم نظر در دم و مے گفتند حضوری و دوری
 کہ در ذکر بلند و سماع حاصل مے شود و دوام ندارد و مداومت بوقوف
 قلبہ بجز بہ مے کشد و بجز بہ کار تمام مے شود عگر مے مجوے اللاتش
 در و نئے و ہو الموفق بیان نماز ہای نافلہ حضرت خواجہ رحمۃ اللہ
 بندہ را فرمودند کہ پیش از صبح بسبق باطن مشغول باشی و بان اشان بود بہ تہجد
 کہ بعضی از کبر گفتہ اند کہ اول حال رسول صلی اللہ علیہ وسلم پیش از صبح بیدار
 بود بہ و نماز بگذار دے و در اول حال نماز تہجد برایشان فرض بودے
 و بعضی برین اند کہ نماز تہجد در آخر عمر بر رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرض نماندہ
 بود بطریق نقل مے گذار دے و بعضی مے گویند کہ در آخر عمر نیز برایشان فرض
 بودے قال اللہ تعالیٰ من لیل فہجد بہ نافلہ لک عے ان یشک ربک
 مقاماً محموداً یعنی بعضی از شب را بیدار داراے محمد بقرآن خواندن در نماز
 کہ فریضہ باشد مترایا نماز بفعل باشد مترایا کہ برگیرد پروردگار تو مترادف
 مقام محمود کہ ان تجلے ذاتے باشد یا بتمام شفاعت مرعومین و آخرین را پس
 مقام محمود محمد را صلی اللہ علیہ وسلم و ہو بحق غرض برب سبب سبب در شب در آیہ

دیگر فرمود که یا ایها المنزل اے مرد در خود بچیدہ گیم تم لیل اے خیر و شب
 بعبادت رب قدیم و صفت شب خیزان در قرآن بسیارست قال اللہ تعالیٰ
 ان المتقین فی جنات و عیون بدستے در استے کہ پرہیز گاران در ان جہان
 باشند در بوستانہا و چشمہای آب روان آخذین ما آتاهم بہم گیزندہ باشند
 آن چیز را کہ دادہ باشد ایشان را پروردگار ایشان انہم کا نوافل لکھنیں
 بدستے در استے کہ بودند این خدا ترسان در دنیا نیکے کنندگان و بیان
 کرد آن را کہ کا نوافل لیل یا ہجوں بودند کہ در اندکے از شب بخواب
 رفتند و بیشتر از شب بیدار بودند و بالا سحر ہم سیتغفرون و در سحر
 آمرزش خواستند از گناہان در حدیث آمدہ است کہ سحر با بسیار باید گفت
 اللہم غفر لنا و ارحمنا و تب علینا انک انت التواب الرحیم و در آیہ فرمود
 سبحانی اجوبہم عن المضاجع یعنی بیکوئے رو و پہلو ہاے مومنان خدا ترس از
 خوابگاہ ہا یعنی شب بیداری باشند دعویں بہم بخوانند پروردگار شازا
 خوف و طمعاً از بہتر ترس از عذابش و طمع داشتن حشرش و مہارز قناہم شیفقون
 و آن چیز ہا را کہ روزے کردہ ایم ایشان را نفقہ دے کنند و راہ خدایت
 فلا تعلم نفس پس نے دانید سچ نفسے از مخلوقات ما خفے ہم من قرۃ عین
 آن چیز ہا کہ پنهان کردہ شدہ است از بہر ایشان کہ از روشنی چشم بند
 یعنی خوش آید جزا رسا کا نوافل عملون و باشند آن در جہا و نعمتہا جزاے عملہا
 ایشان و رسول صلی اللہ علیہ وسلم صحابہ را گفت علیکم بقیام لیل فانہ دار
 الصالحین قبلکم و ہو قرۃ الی ربکم و لفراسیسات و نہیات عن الاثم یعنی
 بر شما باد کہ شب بیدار باشید کہ آن رفتار صا کا نعت یعنی انبیاء و
 رشتہ انداختہ بر کنند شب بیدار بودند

وآن قربت ورحمت حق است و سبب کفارت گناهان سبب و سبب
 بازداشتن از گناهان است و در حدیث دیگر آمده است رسول صلی الله
 علیه و سلم فرمود اقربنا یحیون الله من البعدی جوف لیل الاخر فان استطعت ان تحو
 ممن ینکر الله فی تلك الساعة فکن یعنی نزدیک ترین بودن رحمت خدا
 به بندگان میانه شب است که بصبح نزدیک باشد اگر توانی که باشی از گناهان
 یاد می کنند حضرت خدا تعالی را در آن وقت به باش از ایشان و در فضیلت
 شب خیزان احادیث بسیار است ادب آن را بتوفیق الله تعالی بیان
 کنیم در خبر است که رسول صلی الله علیه و سلم چون شب بیدار شدی اول
 مسواک کرده و وضو ساخته و بخواند این آیه ان فی خلق السموات
 والارض و اختلاف لیل والنهار ما آخر سورة الم الله واین دعا بخواند اللهم
 لك الحمد انت قیوم السموات والارض ومن فیهن ولك الحمد انت نور السموات والارض
 ومن فیهن ولك الحمد انت الحق وصدق الحق وعلتارك حق وقولك حق والجنة
 حق والنار حق والنبیون حق ومحمد حق والساعة حق اللهم لك اسلمت و بك امنت
 و علیك توكلت و اليك انبت و بك خاصمت و اليك حاكمت فاغفر لی
 ما قدمت و ما اخرت و ما اسررت و ما اعلنت و ما انت اعلم به منی انت المقدم
 و انت المؤخر لا اله الا الله بعد اذان دو اذنه ركعت نماز شبش سلام بگذارد
 و اگر سوره گیل یاد داشته باشد در نماز تهجد بخواند حضرت عزیزان رحمهم الله
 گفته اند که چون سه دل جمع شود کار بنده مومن بر آید دل شب و دل قرآن
 و دل بنده مومن و اگر وقت تنگ باشد هشت ركعت یا چهار ركعت یا
 دو ركعت نماز بگذارد و بعد از نماز دعا کند و سبق باطن مشغول شود و صبح
 بدست نماز بباد را در منزل خود بگذارد و در ركعت اول فاتحه و قل یا

ایہنا الکافرون ودر رکعت دوم فاتحہ وقل هو اللہ احد البستہ بخواند بعد از آن
 ہفتاد بار استغفر اللہ لے لا الہ الا ہو الحق یقوم و اتوب الیہ بگوید و اگر شب پگاہ
 باشد بعد از تہجد و اشتغال بسبق باطن ساعتی بدست راست روی سوی
 قبلہ تکیہ کند باز طہارت نو سازد از برائے سنت و فریضہ نماز بامداد و در راہ
 مسجد بگوید استغفر اللہ من جمیع ما کرہ اللہ قولاً وفعلاً و خاطر و ناظر اچون در مسجد
 در آید پائے راست را پیش نہد و بگوید السلام علی اہل البیت اللہم افتح لے
 ابواب رحمتک و چون نماز بامداد را ادا کند بر جائے خود بنشیند و بسبق باطن
 مشغول گردد تا آفتاب بر آید و بعد از آن دو رکعت نماز بگذارد در رسول
 صلی اللہ علیہ وسلم گفت من صلی النجرب جماعۃ ثم قعد یدکر اللہ تعالیٰ ستے
 تطلع الشمس ثم صلی رکعتین کانت لہ کاجر حجتہ و عمرۃ تامۃ یعنی ہر کہ نماز
 بامداد گذارد و جماعت پس بنشیند و یاد کند حق تعالیٰ را تا آفتاب بر آید
 بعد از آن دو رکعت نماز بگذارد و بنیت استخوان یعنی طلب کند از حق تعالیٰ درین روز توفیق
 خیر باشد شش ابرج و عمرہ تامہ کاملہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم منمودہ حکایتہ
 عن اللہ عزوجل یا ابن ادم اسکع لے رکعات من اول النہار اکفک اخرہ
 حق سبحانہ و تعالیٰ میفرماید اے پسر آدم بگذار برائے من دو رکعت نماز
 در اول روز تا کفایت کنم آخر روز ترا قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم من
 قعد فی مصلایہین ینصرف من صلوۃ الصبح حتی یصلی رکعتی الضحیٰ لا
 یقول الا خیرا غفر لہ خطایا و انکانت کمن زبد البحر ہر کہ نماز بامداد بگذارد
 و بنشیند بر جائے نماز خود تا دو رکعت نماز اشراق بگذارد و بخود مگر خیر
 امر زیدہ شود گناہان او اگرچہ بیشتر از کف دریا باشد مگر بعضی از مغفران
 گفته اند در تفسیر این آیت کہ ابراہیم الذی وصی لے ابراہیم پیغامبر و خاکرد

یعنی نماز اشراق را ترک نکرد چون دو رکعت بگذارد و بار بگوید لا اله الا الله و حده لا شریک له له الملك وله الحمد و هو على كل شیء قدير و این ذکر حضرت سیف الدین باخری رحمه الله علیه تلقین کردند فقیر را و قیامت متوجه مزار ایشان می بودم بعد دعا کند و از حق تعالی توفیق خواهد چون از مسجد بیرون آید اللهم انی اسئلك من فضلك این دعا را بخواند تا بمنزل خود در آید بعد اگر قرآن بداند مصحف پیش بند و آن مقصد از قرآن که خواند بخواند بعد ازان اگر طالب علم باشد بدرس مشغول شود و اگر سالک باشد بذكر و مراقبه مشغول باشد تا آفتاب بلند بر آید چنانکه زمین گرم شود نماز چاشت دوازده رکعت آمده است قال النبی علیه السلام من صله البضعة اثنتی عشر رکعة بنی الله له قصر من ذهب فی الجنة یعنی هر که نماز چاشت دوازده رکعت بگذارد حق تعالی کو شکله از براس ذی در بهشت فرماید تا بنا کنند و بهشت نیز آمده است و چار و دویست آمده است و بعضی از مفسران بر این آیه که انه کان للا و این عفو را بدرستی که خدایتا مراد این را یعنی کسی که باز گردیده اند از گناهان نیک آمرزنده است گفته اند مراد از او این کافی اند که نماز چاشت بگذارند و در حدیث است که صلوة الا و این حین ترمض الفصال یعنی رسول صلی الله علیه وسلم گفت که نماز او این وقت است که سنگریزه گرم شود بافتاب و پاسبی شتر پیچ چون زمین رسد بسوزد از گرمای بعضی از مفسران گفته اند که نماز او این در میان شام و نماز خفتن است شش رکعت جاگر تواند از نماز شام تا نماز خفتن در مسجد بنشیند و بسبق باطن مشغول باشد که ثواب بسیار است و حضرت خواجه بنده را باین فرموده اند و الله تعالی هو الموفق بعضی قوالند که از حضرت خواجه باین فقیر رسیده بود

و از خلیفه ایشان خواجه علاء الدین رحمۃ اللہ علیہ بیان کرده شد بتوفیق اللہ تعالیٰ حضرت خواجه فرموده اند که امیر خود مرا یک نوبت گفتند که تا لقمه پاک نہ شود مقصود حاصل نشود بعضی گفته مادر یا شده ایم ما را زیان ندارد دروغ گفته اند بلکه دریای بخشش شده اند زیرا کہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم استرازا کرد و گوشت

گوشت مغضوب را نخورد و خداے تعالیٰ فرماید یا ایہا الذین آمنوا لاتاکلوا
 اموالکم بیکم بالباطل یعنی اے مومنان مخورید ماہماے یکدیگر را بہ باطل یعنی بآن
 وجہ کہ شریعت بآن حکم نکرده است و صحابہ رضی اللہ عنہم جمعین در نماز
 زیادتے و روزه زیادتے چند ان اہتمام نے نموده اند کہ در لقمه وے
 گفتند کہ در حدیث ست العبادۃ عشرۃ اجزاء تسعۃ منها طلب الحلال یعنی بندگی
 کردن خدایتعالیٰ و اہ بخش ست نہ طلب کردن حلال ست وے گفتند
 در ویش باید کہ ہمت بلند باشد باسوی تعالیٰ التفات نماید و بہ واقعات
 معز و زنگردد و دلیل بقبول طاعت پیش ازین نیست چو غلام آفتاب
 ہمہ ز آفتاب گویم نہ شبم نہ شب پرستم کہ حدیث خواب گویم و در ان گوشہ
 کہ منظر فیض و بسط شود تا سر وے نفسکم افلا تبصرون معلوم وے شود کہ
 قبض و البسط فی الوے کا لوحے للنبی وے گفتند ما ہرچہ یافتیم از علو ہمت
 یافتیم و بندہ را وقتے کہ کلاہ مبارک خود دادند گفتند کہ این را نگاہ دارد
 ہر گاہ کہ ویرا بنسینے ما را یاد کن برکت این بر خانوادہ تو باشد خواجہ علاء الدین
 رحمۃ اللہ علیہ روزے آمدند و بندہ مخزون بود فرمودند چرا خرمن دارے گفتیم
 معلوم شماس کہ گفتند کہ معنی این سخن صہیت ۛ

موصوف صفت سخرۃ ذائیم ہمہ
 چون رفت صفت عین جیاتیم ہمہ

با ذات نہ سادہ در صفاتیم ہمہ
 آدر صفتیم جملہ ما تیسیم ہمہ

و این سخن حکیم غزنوی سنائی است هر کسبے مغنی گفتند آخر بنده را پرسیدند
 که تو چه می گوئی گفتیم این اشان بتجلی ذات است که نفیست فیہ من روحی
 بیان آن می کند بعد گفتند پس غم چراست مصرع جانان تو کجا و با کجا می
 و حضرت خواجہ بندہ را فرمودند کہ صل من قطعک و اعط من حرک و اعف
 عن ظلمک کہ سعادت بسیار است و معنی آنست کہ بی پیوند با آنکہ از تو برید
 است و چیزے بدہ آن را کہ ترا محروم کردہ است و چیزے در وقت احتیاج
 بتو ندادہ است و عفو کن از کسے کہ بتو ستم رسانیدہ است و این ہمہ
 خلاف ہواے نفس است و درین حدیث فوائد بسیار است و می گفتند کہ در
 حدیث است الفقرا جلوا عن الله تعالى اے المقربون غایۃ القرب یعنی فقیران
 و صبر کنندگان ہم نشینان خداوند عزوجل در قیامت یعنی نیک نیک جنت
 او نزدیک اند و قدر مودہ اند کہ فقر و نوع است اقتیاری و اضطراری و اضطراری
 افضل است زیرا کہ اختیار نے حق است بہ نسبت بندہ و می گفتند بے فقر
 ظاہر و باطن کار تمام نمی شود و خواجہ علاء الدین رحمہ اللہ می گفتند کہ ہمہ
 قرآن اشارہ بنفے وجود است و حقیقت متابعت سنت و مخالفت طبیعت
 مشکل است و درین اشارت است ۵

از ان مادی که من را دم و گریه باره نمیشد	از انم گریه بخوانند که ز مادر زنا کردم

مراد ازین مادی طبیعت است و بندہ تبرک اختیار خود و تفویض حسنات
 و کلیات بخدا بمقام بے یخلق و بے مبصر میرسد و مراد ازین سخن کہ حسنات
 الا برار سیئات المقربین تطاعت است کہ آن حسنہ نزدیک ابرار سیئہ است
 نزدیک مقربان و سنی فرمودند در دندگان راہ دو قسم اند بعضی انواع
 ریاضات و مجاہدات ہمہ با فضل و دومی بیند و عمل را ملاحظہ نمی کنند

این طائفه زودتر بمقصود میرفتند بحقیقت ترک ملاحظه العمل و پیسر مرے
 مے فرمایند عمل را با نیکن و لکن گران بها بکن و خواجہ رحمت اللہ علیہ مے گفتند
 کہ ما فضلیا نیم دوست کس بودیم کہ قدم در کوے طلب نہادیم فضل حق تعالی
 بمن رسید یعنی قطب دے گفتند بیست سال است کہ بفضل آہے بمقام بی
 صفی مشرف شدہ ایم چنانکہ بآن اشارہ شد بآنکہ تا در صفتیم جملہ مایم ہمہ
 و از خواجہ غلام الدین رحمت اللہ علیہ سماع دارم کہ مے فرمودند کہ حضرت خواجہ
 محمد علی حکیم ترمذی در بعضی از تصانیف خود ذکر کردہ اند در بخارا مجذوب بنی پیدا
 شود کہ دیرا چہار دانگ از ولایت بنی صلے اللہ علیہ وسلم نصیب باشد
 من بودہ ام دے گفتند کہ دو کرت تا حجاز رفتم کہ دیرا قابلیت این معنی
 باشد نیافتم دے فرمودند درین آیت کہ ابراہیم علیہ السلام گفت رب ارنی
 کیمن تجی الموتی قال اولم تو من قال بلے و لکن لیطعن قلبے مراد از اطمینان
 قلب آن بود کہ ابراہیم منظر صفات ایمانے شود دے گفتند این آیت
 لا تخافوا ولا تحزنوا و اولیاء اللہ لا خوف علیہم ولا هم یحزنون بآن آیت کہ
 انما المؤمنون اذا ذکر اللہ و طبت قلوبہم مناقض نیست زیرا کہ در ان آیت سلب
 خوف و حزن از اولیاء نیست وعدہ الوہیت و صفت جمالی حق است
 و درین آیت نسبت بسندہ و در آیت فمن یحضر بالطاغوت و یؤمن باللہ مراد از
 طاغوت ماسوے حق است بجانہ دے فرمودند روزہ مانفی ماست و
 نماز مانک تراہ است و این بیت از ایشان باین فقیر رسید

تار وے تراندیم ای شمع طرا

در بے تو بوم نماز من جسد فجا

نے کار کنم نہ روزہ دارم نہ نما

چون باتو بوم فجا من جملہ نماز

و معنی آنست کہ بعد از وصول بمقصود معلوم مے شود کہ طاعتے کہ لائق

حضرت باشند نمی توان آوردن که و با حق و الله حق قبره اسے ما
 عظموا الله تعالیٰ الحق تعظیمہ و سے فرمودند کہ اگر یار بے عیب خواہے
 بے یار مانے و این بیت سے گفتند

بندۂ حلقہ بگوش ار نواز سے برود	لطف کن لطف کہ بیگانہ شو و حلقہ بگوش

و سے فرمودند کہ حقیقت اخلاص بعد از فدا دست میدہ تا بشریت غالب است
 میسر نشود و این بیت سے گفتند

ساقی قدمے کہ نیم سیم	مخمر صبوحی استیم
مارا تو بسا همان کہ تا ما	باخویش تینیم بت پر سیم

لک الحمد یا ذا الجلال والا کرام علیٰ توفیق الاتمام و السلام علیٰ خیر الانام

۱۰۰

تمت الرسالة الانسیة من تصنیف مولانا محمد یعقوب

عرفی رحمہ اللہ تعالیٰ

فقط

رسالہ قدسیہ من کلام خواجہ خواجگان خواجہ بہار الدین نقشبند کہ
خواجہ محمد پارسانوشتہ انداز فرمودہ خواجہ علاء الدین عطار کہ
از اجل خلفای حضرت خواجہ اند قدس اللہ سرہم

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حمد و ثنا ہے سجد و منتہی شکر و سپاس ہے اندازہ و قیاس حضرت بادشاہی
راجل ذکرہ کہ طالبان وصال و مشتاقان جمال اور ادیسل وجود او ہم
وجود ادست و برہان شہود او ہم شہود ادست سے توبہ و بشناس
اور اسے بخود راہ از و خیزد بدو نے از خرد و پیکہ لطف با و لیا نک
مغر فوک + و لطف باعد انک لما جحدوک + وصلوات متعالیات و سلیمات
متوایات حضرت نبوی صلی اللہ علیہ وسلم کہ جمیع انبیاء را پیشواے
بحق و ہمہ اصفیاء را رہنمائے مطلق است

خواجہ کوئین و سلطان ہمہ آفتابے جان ایسان ہمہ

و خلفا و احباب او و برمحبان و برآل و اصحاب و متابعان او و عسین
لے یوم الدین و تعب این کلمہ چند است از انفاس نفیسہ و کلمات متبرکہ
حضرت علیہ صدر مسند ارشاد و ہدایت جامع نعوت و حصائص ولایت

یعنی یافت او بطریق ذوق و وجدان میرفت مگر با آنکہ حق سبحانہ و تعالیٰ بندہ را بعض غایت بخود راہ نماید
و برنگی کند ۱۲۰ ہر یک از انبیاء حاجب است خودست و پیغامبر مصلی اللہ علیہ وسلم حاجب الحجاب طاغیہ معارف و تحقیق
بر جمیع اولیاء و انبیاء او و بر مہر و ممانیت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ۱۲۰ مراد کوئین عالم غیب و شہادت است و غیب گنج
ما سوای عالم شہادت را دگاہ غیب یگویند و جو علمی کہ سے با ایمان ثابتہ است بخوانند و ما سوای وجود علمی ناچہ وجود خارجی
شہادت دہے وجود روحانی را عالم شہادت یگویند ۱۲۰ بظہر تو یافتہم جو ترا با تمام قیاس دید کا کتاب کجاست + ظہر
شہادت دہے عالم غیب آفتاب ۱۲۰

از زمان قطب اہل حقیقت و عرفان منظر صفات مہربانے و مودا و اخلاق بجا آئے

گشت بے کبود و یاکینہ	نور قدس را رخسار شینہ
وان لقاے اد جواب رسوال	شکل از وی حل شود بی قیل و قال
و علی نفسن و اصفیہ بخشہ	یعنی الزمان و فیہ عالم نعت
اردت نہ مدحافا من فضلہ	آمت الاہل عنہا و قلت

عنے قدوۃ العارفین انسان عیون المحققین وارث الانبیاء والمرسلین شیخنا و سیدنا
 شیخ بہار الحق والدین محمد بن محمد البخاری المعروف بنقشبند قدس اللہ تعالیٰ
 روحہ و طیب مشہدہ و نور ضریحہ و نفعا بختہ و الاقتدار بسیرتہ و شمعہ است از
 لطائف معارف کہ در خلال اقوال در مجالس صحبت علی الدوام فی الیالی
 و الایام بر زبان مبارک خویش میگذارد و بندہ ضعیف محمد بن محمد کافظ البخاری
 وفقہ المدیحانہ لما یجب و یرحی بعضی آن کلمات قدسیہ را از سر صدق و اراستہ
 بہ نیت تمین و استرشاد و قلم سے آورد و اکنون بامر و اشارہ اعزہ و دوستان
 متغنا اللہ تعالیٰ ببقائہم و ادامہ برکتہ بقائہم حرفے چند ازان انفاں براسے
 تبرک و استیناس در قید کتابت در آورد تا چون طالبان صادق و مجاہد محقق
 با مثل آن کلمات استغفار گیرند چنان بود کہ گویا شرف مجاست صحبت ایشان
 دریافتہ اند و از ایشان سخن شنیدہ اند

ذکر احوال و مقامات شریفہ و کرامات و اہتمام عجیبہ

۱۔ ہر کہ خود از سرادگ بدی و مخمر از نمی رازد ان رہ بدی بد چون کہ او سن لم یذق لم یرب و بدی عقل و خیالات او
 حیرت فرزد ۱۲۔ یعنی بفتح مزون فی نسۃ المعز و بدی بفتح شریف قدس سرہ ۱۳۔ المراد بالعیون احتجاب الانسان
 قطب ۱۴۔ قطاب ۱۵۔ و توصیف کلمات بقدر سید بواسطہ آنست کہ از عالم قدس وارد شدہ و وجود بشریہ
 در آن مدخل نیست و اشارت سے آنکہ بزبان مباحث ایشان سے گذاریند ۱۶۔

که ارباب در تافتهای ایشان گواهی است و اکثر من ان بعد بھی ست اگر چه درین وقت قوای در خور ست و پسندیده تا از نسیمات ریاض احوال عجیبه ایشان بشمه بشام جان طالبان صادق برسد و دلهای و جاهاهاے ایشان را از ان استراحی حاصل باشد و بر موجب عند ذکر الصالحین تنزل الرحمة در ذکر آن امید وصول بفضل آله و نزول فیض نانتنا ہے باشد اما درین وقت بدین مقدار خضاعتاً

که نیت در خور او گفت عقل سودائی	که نیت بر تو موکل غیور لالائے

و نحو سخنان این طائفه که از ذوق و حال ست نه از حفظ و قال بحقیقت چنانکه اهل بصیرت گفته اند فقہ اللہ اکبر و برہانہ الاظہر ست و یقینے کہ اہل بصیرت را از تامل در سخنان این طائفه حاصل آید اقوی و اعلیٰ بود از یقینے کہ بشاہدہ خوارق عادات باشد ازینجا گفته اند

موجب ایمان نباشد معجزات	بوسے جنسیت کند جذات صفات
معجزات از جبر قہر دشمن ست	بوسے جنسیت پئے دل بردست

و چون سخنان این طائفه از تجلے کلام آہی بود و صفت آن سخن را کماہی در زبان نتوان آورد یکے از کبر ایگوید الحمد للہ الذی جعل الانسان الکامل معلّم الملک و اور تشریفاً و تنوہاً بانفاہ الفلک و باین ہمہ بعضے از متکرران قرآن الساطع الاولین خواندند فیصل بہ کثیر او بیدی بہ کثیر پس سخنان این طائفه فیصل مصر للجبون و بلا علی المجہون

ہر کس انما بہ بخواند افسانہ است	و انکہ دیدش نقد خود در داند است
آب نیل ست و بقطب خون نمود	قوم موسیٰ را بخون بود آب بود
دشمن یخرف این دم در نظر	شد مثل سرنگون اندر سفر

لے خوارق عادات مشترک ہست میان موسیٰ و شرک داما یقینے کہ نہ سخنان این طائفه پیدا شود کہ اہل استقامت اند در اینجا مشترک نیست ۱۲

گر تو مرد را زنجوی رازجوی جان فشان و خون گری بازجوی

بقدر تصفیہ دل از غلات و عوالم و بر مقدار تامل بسیار در سخنان ایشان
فہم و معانی ظاہرہ تخم فہم معانی خفیہ میگردد و حال فہم حقیقت روی می نماید با آنکہ
سخنان این طائفہ کہ از عالم علم و اثر و عیانست نہ از علم در است و بیان از
طوریست کہ ہر چند از ان طور بلسان علم و عبارت یا بلسان ذوق و اشارت سخن
گفتند بحقیقت شرح آن با کس کہ بدان نرسیدہ است نتوانستند گفت و ما قدرہ

اللہ حق قدرہ و ما نہاد بیاہم غیر سترہ فان الاعراب عنہ بغیر ذائقہ ستر و الاظہار بغیر
واجبہ افکار و مقصود گویندگان جز بہ تنہایی و تشویقی بیش نبود زیرا کہ این نوع سخن طلب
طالبان را قوت دہد و بہمت ایشان را قوی گرداند و اگر کس سادہ سرپنداری بود
در ہم شکنہ فضل دیگران و افلاس خود بیند سخن بعضی از شلخ نست قدس اللہ تعالی
ارواحہم لا تزن الخلق بمنزائک وزن نفسک بمنز ان الصیقین لتعلم فضلہم و افلاسک شیخ
شہید مجد الدین بغدادی قدس اللہ روحہ دعا میکرد دے فرمود کی کار تو بعلت
نہست مرا ازین قوم گردان یا از نظارگیان این قوم گردان کہ قسم دیگر را طاقت ندادم

ذکر ایشان کردہ ام اینم نہیں
خوش دلم کن قصہ از جان گفتہ ام

تظم گریسم مردان نہ ششاکس
بکر نیم ز ایشان از ایشان گفتہ ام

الف مراد بملایق و موافق ظاہر است و موافق باطنی چون خیالات و ادبام قدسہ مراد بعلوم و رافت علمیست کہ
بقیہ عمل است و اشارت بدین علم است پنجم حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ است کہ من عمل بامر اللہ فی حقول
علم ما لم یعلم^{۱۲} پنجم طریق دریافت آن بعلی ذوق ممکن نیست اگر کسی آن را از اندام و مہارات فریغ و دنگان برد آن چنان
در یافتہ است چون در حقیقت غیر آن در یافتہ است بہل مرکب نہ بود^{۱۳} یعنی بعضی فضل و عنایت است
یہا کہ کار او بعلت نیست یعنی ہمہ احوال مستند باہ صحت و با سباب ہر چند ظہور افعال او از پس پردہ سبب است
بی دفع علش تشہیج آن آب کند بی دفع کمال تشنگی جواب کند و حاشا کہ نہ بہت کاری بکن پس پردہ سبب کند نہ

و شیخ امام مارف ربانی ابو نعیم یوسف بن ایوب همدانی راقدس الله تعالی
 روحه پر سیدند چون این طائفه روی در مقام نقاب آنند چکنیم تا بسلامت
 مانیم فرمودند هر روز از سخنان ایشان بخوانید و یکی از صدیقان میفرماید کسی باید
 که اندوگداید تا من شنوم یا من گویم داو بشنود اگر در جنت گفتگوی او نخواهد بود
 مگر با جنت چسبه کار اقباس جذوات مواجبه از انقاس طیبیه ایشان توان کرد
 و من حسن قولاً لمن دعا الى الله و عمل صالحاً

گر ندارم از شکر بفرنام بجز	این سبے بهتر که اندر کام زهر
آخرم زان کاروان گردی رسد	قسم من زان رفتگان دردی رسد
لقطها نسبت باو تشترست یک	پیش دیگر فیهما مغرست نیک
آسمان نسبت بعرش آمد فرد	ورن بس عالیت پیش خاک تود

و این کلمات قدسیه اگر چه تصحیف المبانی است کثیره المعانی است و تخیل یدل علی الکثیر
 و البحر عتبه عن العذیر قدوة لکبار شیخ بزرگوار شیخ عبدالرحمن سلمی نیشاپوری قدس الله
 تعالی روحه که مصنف تحائف التفسیر و صاحب کتاب طبقات مشائخ اند قدس الله
 تعالی اروا هم و غیر هم در کتاب طبقات از هر یک ازان مثل حکما مقدار است
 سخن و کمایش ایراد فرموده اند همان مقدار را در نظر اوست الابصار و اهل پیش و عتبات
 دال بر سیرت و طریقت و علم و حال آن بزرگوار گردانیده اند و ده ان چند سخن بیان
 بعضی از علوم و معارف ایشان که اساس سیر و سلوک بران است کرده اند و نتایج
 اسوة حسنیه فی تقلید الکلام مع الدوله علی المرام و حاصل اکمله

در نیاید حال نچست نیسج خام	پس سخن کوته باید و السلام

بدانکه این کلمات قدسیه را در بعضی از مواضع احتیاج باندک شرحی افتد اولی این
 آن بود که ان شرح باستعانت دستم و از کلمات مشائخ و انقاس نفیسه اهل الله باشد

فان کلام المشايخ يفسر بعضه بعضاً و در میان دو سخن که شرح و مشرب و اسحق و ابن کثیر
 کشیده شود تا فصلی باشد یعنی از وصل زیر آنکه جمله معشوقست و عاشق پرده
 زنده معشوقست و عاشق مرده و این ضعیف در خود نمی بیند که بر نمی آید اقدام
 نماید اما بحکم اشاره شریفه قدوة اهل الله صفوة اصحاب الانتباه ارباب الطریقه
 موضح رموز اهل الحقیقه اسوة طلاب الحقین خدمت خواجه علاء الحق و الدین محمد بن محمد
 البخاری المشتهر بطارطال الله تعالی مدته حیاته و افاض علی المسترشدين انوار برکاته
 و غیره در املاء این مجموعه شروع افتاد اگر مدتهاست و نظر قبول ایشان زیاده گردد نظم

این سخن را چون تو سبدا بوده دیده غیب چو غیبت استاد شرح تو حیف است با اهل جهان یک گفتم وصف تو تار و پود	گر فرون گردد تو اش افزوده کم مباد از جهان این دید و داد همچو راز عشق باید در نهان پیش ازان کز فوت آن حسرت خون

باشد که درین گفتن و نوشتن وجود این ضعیف در میان باشد و این جمع و تالیف برکت
 دعوات صاحب نظران سبب درجات قربت گردد و به سحانه الحول و القوة
 فمن تلك الكلمات القدیة مسلمانی و انقیاد احکام و رعایت تقوی و عمل بفرموده
 ذور بودن از رخصتها بقدر کثرت همه نور و صفاست و رحمت است و واسطه وصول
 بد درجات و لایت بنازل و مقامات شریفه اولیا را الله از پرورش این صفات میر
 آنچه حضرات خواجه با قدس الله روحه درین کلمات فرموده اند اشاره بآن نفسی است
 که ایشان را از حضرت خواجه بزرگ خواجه عبد الخالق مجدوانی قدس الله تعالی
 روحه رسیده است در مشاهده و واقعه که حضرت خواجه با قدس الله تعالی
 روحه واقعه بوده است در مبادی جذبات و غلبات احوال ایشان و این وقت
 در آن شب بوده است که بمه فراز از مزارات متبرکه که رسیده اند در آن سیر و جذ

مزار مطهر که در نواحی بخارا است و منسوب بخواجه محمد بن واسع رضی الله عنه بوده است
از کبار تابعین اند و رسیدن ایشان به بلاد ماوراءالنهر قبل از فتح ثابت شده است
وامر حضرت خواجه بزرگ حضرت خواجه ماقدر الله سرهما در آن واقعه این بوده است
که قدم در غمیت زنی و از رخصتها دور باشی و متابعت سنت کنی و از بدعتها اجتناب
نمایی و دیگر سخنان فرموده اند که بعد از سلوک و وسط و نهایت تعلقی دارد و حضرت خواجه
ماقدس الله روحه علی الدوام در سلوک از تحقیق به آن امرا و وصیتهای عمل میکردند
و بنیای حق سبحانه و تعالی نتیجه عمل بهر و صیته در خواص مطالعه نموده اند و بر
موجب آنکه در آن واقعه مامور بودند بعمل بغیر نیست بذكر علانیه عمل نکرده اند و بواسطه
عمل به آن وصیتهای ترقی در احوال باطنی خود مشاهده می نموده اند قصه شریح آن وقع
و سایر احوال و کرامات غریبه ایشان در مقامات ایشان مسطور است که بعضی از
اعزای اصحاب خلص اجاب متعنا الله بقائهم و اید بهم و فقهیم بحکم و تالیف آن قصه
نموده انشاء الله العزیز که علی اکمل الوجوه و اجمالیات تمام گردد و بذكر نشر آن مقامات
گوشها و زبانهای مبحان و مخلصان منور و معطر شود و حضرت خواجه ماقدر الله روحه
در طریقت نظر قبول بغیر زندگی از خدمت شیخ طریقت خواجه محمد بابا ساسی است که
ایشان از خلفای حضرت عزیزان خواجه علی ریثی اند و ایشان از خلفای خواجه محمود
انجیر فغوی اند و ایشان از خلفای خواجه عارف ریوگری اند و ایشان از خلفای حضرت
خواجه بزرگ خواجه عبد الخالق غجدانی قدس الله تعالی ارادهم و نسبت ارادت
و صحبت و تعلیم آداب سلوک و تلقین ذکر ایشان را بخدایت امیر سید کلال رحمه الله علیه
که از خلفای خواجه محمد بابا مذکور است اما نسبت تربیت حضرت خواجه ماقدر الله تعالی
رویه در سلوک بحقیقت از روحانیت خواجه بزرگ خواجه عبد الخالق غجدانی است
قدس الله تعالی روحه چنانکه شمه ازان در بیان آید و حضرت خواجه عبد الخالق

غجدانی از خلفای امام ربانی شیخ یعقوب ابویوسف همدانی اند و امام ابویوسف همدانی
 را در تصوف انتساب شیخ طریقت شیخ ابوعلی فارمدی طوسی است که از کبار مشایخ
 خراسانند و حجة الاسلام امام محمد غزالی را تربیت در علم بطن از ایشان است و شیخ ابویوسف
 فارمدی را در تصوف انتساب شیخ بزرگوار ابوالقاسم گرگانی طوسی است نسبت ایشان
 بسید واسطه السید الطائفة شیخ جنید بغدادی می پیوندد و دیگر نسبت شیخ ابوالقاسم گرگانی
 در تصوف نسبت شیخ بزرگوار شیخ ابوالحسن غرقانی است که پیشوای شملخ و قطب زمان
 نویسن بود و چون در آن عهد های گذشته صاحب دولتان حقیقی که کاملان راه
 و سالکان طریق انبیا بودند بسیار می بوده اند و در دورهای اخیر کمتر بل غرض الکبریت الامم
 گذشته با عدم وقت بودی که طالبان صادق بعد از آنکه در صحبت و متابعت یکی
 از کبرائے دین و مقتدایان اهل یقین مرغ روحانیت ایشان از بیضه بشریت
 بواسطه تسلیم تصرفات آن مقتدایان بیرون آمده بودی بسی از کاملان کمال دیگر نظر میست
 و قبول یافتندی و بشرت صحبت و سعادت خدمت ایشان رسیدندی و انوار علوم
 و معارف احوال ایشان اقتباس کردند می بسبب این آفتاب در تصوف علم بطن
 متعدد و متضاعف شدی و شیخ شهید شیخ مجدالدین بغدادی قدس الله تعالی روحه
 اشاره باین معنی فرموده اند که در سند علم بطن هر چند واسطه بیشتر آن اسناد عالی تر زیر آنکه
 مشایخ که مقتبسان انوار حقیقت اند از مشکاة نبوت هر چند انوار بواطن ایشان
 را اجتماع بیشتر راه بر طالب بواسطه آن روشن تر که نور علی نور یهدی الله لنوره
 من یشاء و از اینجا است که همه مشایخ را اتفاق است که معروف کرنی ز اقدس الله
 تعالی روحه که سلسله اکثر مشایخ باو می پیوند انتخاب او در علم بطن بدو نظر
 میکنی بدو طایفی است قدس الله تعالی روحه که نسبت او درین معنی بحسب
 جمعی است و او را بحسن بصیرت رضی الله عنهما و او را به امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه

فادامه دارد
 از قلم
 دوس
 ش
 محال بقوت
 و بیست

وایشان را بحضرت رسالت صلی الله علیه وسلم و دیگر معروف کرنی را انتساب در علم
 باطن به امام علی بن ابی طالب رضی الله تعالی عنه و ایشان را به پدر خود امام موسی
 کاظم رضی الله عنه و ایشان را به پدر خود امام جعفر صادق رضی الله عنه و طریقه ایشان
 طریقه اهل بیت است اباعن جد رضی الله عنهم جمیع چنانکه مشهورست و سلسله ائمه
 اهل بیت را رضی الله عنهم در علم ظاهر و علم باطن علمای و کبرای امت رضی الله عنهم
 بیانا لغربها و لغائبها و تعظیما لثانها سلسله الذی سب نامند و شیخ ابوالحسن فرغانی را انتساب
 در تصوف بسطان العارفین شیخ ابویزید بسطامی است قدس الله روحه و تربیت
 ایشان در سلوک از روحانیت شیخ ابویزیدست و ولادت شیخ ابوالحسن بعد از وفات
 شیخ ابویزید مدتی بوده است و شیخ ابویزید را انتساب به امام جعفر صادق است
 رضی الله عنه و تربیت ایشان هم از روحانیت امام جعفر است رضی الله عنه و قبل صحیح
 ثابت شده است که ولادت شیخ ابویزید بعد از وفات امام جعفر است رضی الله عنه
 و امام جعفر را انتساب در علم باطن بدو طرف است یکی به پدر خود امام محمد باقر
 رضی الله عنه و امام محمد باقر را به پدر خود امام زین العابدین علی بن الحسین بن علی رضی الله
 عنهم و امام زین العابدین را به پدر خود سید الشهدا حسین بن علی رضی الله عنهم و سید الشهدا
 حسین بن علی را به پدر خود امیر المومنین علی بن ابیطالب رضی الله عنه و امیر المومنین
 علی را بحضرت رسالت صلی الله علیه وسلم و علی آکه و صحابه جمیع دیگر امام جعفر را
 انتساب در علم باطن به پدر خود قاسم بن محمد بن ابی بکر صدیق است رضی الله عنهم
 و قاسم بن محمد از کبار تابعین است و از فهارس سبعه است که در میان تابعین مشهورست
 و آراسته بعلم ظاهر و باطن و قاسم را رضی الله عنه انتساب در علم باطن بسلطان فارسی است
 رضی الله عنه و سلطان فارسی را با وجود دریافت شرف محبت رسول الله صلی الله
 علیه وسلم تشریف بسلطان من اهل البیت انتساب در علم باطن بابو بکر صدیق رضی الله عنه

روبرو بعد از انساب بحضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم و همچنین اہل تحقیق بر آن
 امیر المؤمنین علی رضی اللہ عنہ بعد از حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم از خلفائی
 رسول صلی اللہ علیہ وسلم کہ برای امیر المؤمنین علی رضی اللہ عنہ مقدم بوده اند ہم نسبت
 من تربیت یافته اند و شیخ الطریفہ شیخ ابوطالب کی قدس اللہ روحہ در کتاب
 القلوب فرمودہ است کہ قطب الزمان در ہر عصری الی یوم القیمہ در مرتبہ و
 قائم نائب مناب حضرت ابوبکر صدیق است رضی اللہ عنہ و آن سہ دیگر از او تاد کہ
 رود و توازن قطب اند در ہر زمان نائب مناب آن سہ خلیفہ دیگر اند حضرت امیر المؤمنین
 و حضرت امیر المؤمنین عثمان و حضرت امیر المؤمنین علی رضی اللہ تعالیٰ عنہم جمیعین
 بر مثال یقین و صفت و حالت ایشان اند و آن شش دیگر از صدیقان کہ صفت
 ایشان است کہ ہم لایق الارض و ہم یرزقون و ہم یدفع البلاء عن اہل الارض ہم
 طرون در ہر زمان نائب مناب آن شش دیگر اند از عشرہ مبشرہ رضوان اللہ تعالیٰ
 عنہم جمیعین و حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم در او از حیوۃ خطبہ فرمودند و در ان
 طبع چنین گفتہ اند اما بعد فان اللہ عزوجل اتخذنا حکم خلیلا و لو کنت متحد احد خلیلا
 اتخذت ابابکر خلیلا و در حدیث دیگر فرمودہ است ان اللہ عزوجل اتخذ براہیم خلیلا
 من سبغیا و اتخذ نے حبیباً ثم قال و عزتے و جلالی لا و ثرن حبیبے علی خلیفہ بنی
 غموم این دو حدیث آنست کہ اہل بصیرت و ارباب تحقیق گفتہ اند خلعت عبارت
 زد و مقام یکے نہایت مرتبہ نبی و این معنی مرادست در حدیث دوم و دیگر نہایت
 درجات مراتب محبوبی و مراد این معنی است در حدیث اول و پیکس را با حضرت
 رسالت صلی اللہ علیہ وسلم ہدین مرتبہ شرکت نیست لفظا مقام محمود و شعر باین
 ہایت است و بنی باین درجہ کمال است و آنکہ فرمودہ صلی اللہ علیہ وسلم اگر
 کسے را درین مقام خاص بامین شرکت بودی ابوبکر را بوبے دلیل است آنکہ

ابو بکر صدیق رضی الله عنه بحسب ولایت و علم باطن که علم بالله است اکمل و افضل و اعظم
اعظم اولیای امت است بلکه افضل همه صدیقان بعد از پیغمبران صلی الله علیه و آله
است و کبرای اهل بصیرت راقدس الله تعالی ارواحهم برین معنی اجتماع است و
این معنی یکی دفع خیال کسانی می کند که بر خلاف این اعتقاد دارند و فضیلت او را
تاویل بر وجه دیگری کنند از آنچه مذکور گشت از احوال حضرت خواجه ماقدس الله تعالی
سره درین محل و از بیان سلسله مشایخ قدس الله ارواحهم معلوم گردد که ایشان را
طریقه اولسیان بوده است و بسیار از مشایخ ایشان که درین سلسله مذکور اند
اویمی بوده اند و معنی اویمی اینست که حضرت شیخ طریقه شیخ عطار قدس الله روحه
گفته اند که قومی از اولیای الله عز و جل باشند که ایشان را مشایخ طریقت و کبرای
حقیقت اولسیان نامند و ایشان را در ظاهر حاجت به پیروی نبود زیرا که ایشان را
حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم در حجره عنایت خود پرورش میداد و بواسطه غیری
چنانکه او پس را در رضی الله عنه و این عظیم مقام بود و پس عالی تا که اینجارسانند
و این دولت بکه روی نماید ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء و الله ذو الفضل العظیم
و بسیار از مشایخ این طریق را در اوان سلوک توجه باین مقام بوده است چنانکه
شیخ بزرگوار شیخ ابوالقاسم گرگانی طوسی را که سلسله مشایخ ابوالجناح نجم الدین
ابجری قدس الله تعالی ارواحهم بایشان می پیوند و از بقیه شیخ ابوسعید
ابوالخیر و شیخ ابوحسن خرقانی اند قدس الله تعالی ارواحهم در ابتدا ذکر این بود که
علی الله و ام گفته او پس در در طریق سلوک ارواح مقدسه و ماسکات اند در حصول
فیض ربانی و تجلیات رحمانی اما در طریق جذب که طریق روح خاص است بیچ و بسطه
در میان نبود و مقصود از ذکر آنکه الا الله توجه بوجه خاص است که ضروری همه موجودات
و التجا و اعتصام بصفت قیومیت است چنانکه عطار قدس الله سره می فرماید غزل

بادشاہا دل بخون آغشته ایم
 گفتہ میں باشما نیم روز و شب
 چونکہ بالطف چنیں ہمایہ ایم
 چون بود جان بخش بے سرمایگان
 رہبر ہم شوزانکہ گمراہ آمدیم
 ہر کہ در کویت بدولت یار شد
 نسبت لائے خویش دیران تو ہم
 نیستم نو مید و ہستم بے قرار

پای تاسر چون فلک ہر شستہ ایم
 یک نفس فارغ مہاشید از طلب
 لطف تو خورشید و ما چون تہ ایم
 گزنجہ داری حق ہمایگان
 دو لقمہ وہ گر چہ بیگاہ آمدیم
 در تو گم گشت دز خود بیزار شد
 گر بدم ورنیک ہم زان توام
 بو کہ در گیسہ دیکے از صد ہزار

چون سالک را بہر دو صفت جلال و جمال پرورش دہند جلال اور اجمال بود و
 جمال اور اجمال باشد در استلای خوف رجا بود و در غلبہ رجا خوف باشد و در عین آن
 زمان کہ مظہر صفت جلال گردد بصفت جمال توجہ تواند نمود آن نظر سلطان العارفين
 ابو یزید قدس اللہ تعالیٰ روحہ بر فرید ابو تراب بخشی نظر جلال بود بہ نسبت تجلی ذات
 و آن مرید بصفت جمال پرورش یافتہ بود اگر بہر دو صفت پرورش یافتہ بود
 اور اوقات کشیدن بار آن نظر سلطان العارفين بودی و وجود بشریت او متلاشی
 نگشتے وقتے با محمد زاہد کہ در ویش صادق بود در صحرائی بودیم بکاری بیرون آمدہ و
 یشہایا ما بود حانتے پدید آمدیشہا را گذشتیم در وی در ان بیابان آوردیم و با ہمہ گر
 از ہر نوع سخن می گفتیم تا سخن بدین جا رسید کہ سخن در عبودیت و خدا میرفت او گفت
 خدا تا چہ باشد گفتیم تا غایتے کہ اگر در ویش را گویند ترامی باید مردن نفی الحال بمیرد
 درین زمان گفتن صفتے درین پدید آمد کہ روی بہ محمد زاہد کردم و گفتیم بمیرے فی الحال
 محمد زاہد بیفتاد و روح از وی بجلی سفارفت کرد و مدبتے برین صفت بگشت قبل
 بعد از سفارفت روح بیفتادہ و در صفت بر زمین و روی و در اسما و ماسوی قبل

از چاشت تا نیمه روز در آن روز هوا بغایت گرم بود و آفتاب در برج میزان بود
 از آن صفت قوی مضطرب شدم و نیک متحیر گشتم در نزدیک آنجا سایه بود زمانی
 در آن سایه در تحیر نشستم و باز از آنجا بزودی آمدم و در روی وی نگاه کردم نگ
 او از اثر گرمی هوا سیاه میزد حیرت من زیاده شد ناگاه در آن حالت اهامی
 بدل من رسید که بگو محمد زاهد زنده شو سه بار این کلمه را گفتم اثر حیوة در آن ظاهر شدن
 گرفت و در اعضای وی حرکت پدید آمد و در همان ساعت زنده شد و بحال اصل
 باز آمد بخند مست امیر سید کمال رفتم و آن قصه را برایشان عرض کردم چون دشنای
 قصه گفتم روح از بدن او مفارقت کرد و من متحیر شدم امیر فرمودند ای فرزند چهل
 در آن حالت نگفتی زنده شو گفتم اهامی بدل من رسید تا بنین گفتم و او بحال خود آمد
 اهل تحقیق گفته اند پرورش هر دو صفت جمال و جلال سالک را وقتی بود که بحقیقت
 محبت ذاتی رسد و یکی از علامات رسیدن به محبت ذاتی سالک آن بود که
 جهات صفات مقابله محبوب همچو اعزاز و افلال و ضرر و نفع نزدیک سالک
 یکسان بود و نیز اهل تحقیق گفته اند میعطی الحق سبحانه المحبوب من اولیاءه فی الدنیا
 اول ما یعطی اهل الجنة فی الآخرة و هو قوله کن فیکون و تلك الکلمة صورة الارادة الیکلیة
 و در صفت این مقام ست آنچه گفته اند نظم

چون چنین خواهی حسد ابد چنین	میدهد حق آرزوی متعین
کان الله بوده در ماضی	تا که کان الله پیش آمد جبر

اتکمال معرفت و کمال ادب مقتضای آن کند که آن ولی محبوب ارادت خود را تابع
 ارادت حق سبحانه و تعالی گرداند و ارادت حق را تابع ارادت خود نسازد و بشنا
 که آنحضرت تبعیت را نشاید و اگر این صفت از وی ظهور کند بے اختیار وی باشد
 یعنی از خواست استسناج نماید بیت

اولیسا را هست قدرت ازا که | تیر جلسته باز گردانند ز راء

و نیز گفته اند که اولیاء الله در وقت ظهور مثل این صفت عیسوی المشهد باشند یعنی آن
مرتبه زنده گردانیدن ایشان را بواسطه روحانیت عیسی باشد علیه الصلوٰۃ والسلام
سلطان العارفین ابویزید قدس الله تعالی روحه مورچه در زیر قدم مبارک پیروز شده
از کشته شدن آن مورچه متالم و متاثر گشت الهامی بدل او رسیده که در آن مورچه
دم در دم او در میسد مورچه زنده شد در آن حالت ابویزید عیسوی المشهد بودند و
نیز گفته اند که کمالان اولیاء الله الرضیاب تمام است از نور حیوة حقیقیه که صفت ذاتیه
جناب احدیت است و عکس ازان بر فطرت سلیمه انسانیت یافته است ایشان
اند که بر طهارت فطرت اند و از ظلمات طبیعت و صفات بشریت که تغیر کننده آن
فطرت است خلاص یافته اند چون ایشان از نور حیوة حقیقیه بهره تمام دارند باین
نور بر بوطن و استعدادات و خواطر و ریات و اعمال و احوال مخفیة خلق مطلع میشوند
بطریق فراست و از مطالعہ بیآت و اوضاع بدنیه آن معانی مخفیہ را ادراک میکنند
و دیگر هم باین نور حیوة حقیقیه که نور آبی است دلهای طالبان مستعد از زنده می
گردانند و آن زنده گردانیدن بحیوة حقیقیه شریف ترست از زنده بحیوة حسیه
اما زنده گردانیدن بحیوة حسیه و مظهر احیای حسی شدن کثرت و وقوع و
در میان اولیاء الله عظیم ترست در نفوس خلق بدان التفات ننمودند منہا همه
دور افتادگی هاست خلق از انست که خود را دور می اندازند و باختیار بار بر خود
زیاده می کنند و اگر نه قصور در فیض الهی نیست خدمت میر سید کمال متین می نمودند
می فرمودند که تا نیم تعلقات دور نشود کون وجود شائسته آن نشود که او را در محض
درست در آرد باز چون کوزها را در خمدان تصرف در آورند بعضی ازان خمدان در
بدر می آید و بعضی شکسته و این به نسبت ظهور ارادت از لیبست و باین همه آن را

که شکسته بیرون آمده است فی الجمله امید می هست که دیگر بار او را آرد سازند و با گلی
 دیگر بپار کنند و کوزه سازند و بار دیگر بخندان برند تا باشد که این بار در دست بیرون آید
 و میفرمودند که امیر در آخر حیات سه شبان روز روی بقبله متوجه نشسته بودند و با کسی
 سخن نمی گفتند بعد از آن سخن آمدند و شکر گفتند و فرمودند مقصود از این توجیه آن بود که شناخته

شود که این در را بقبول باز می کنند یا به رد او یا را الله را بکلمه آیه لکم البشری فی الحیوة
 الدنیا و فی الآخرة الآیة هم در دنیا در وقت رفتن از حق سبحانه و تعالی بشارت می
 بود بقبول و غفران و دیگر آنچه فرمودند همه در اقا و گیها اے آخره بنا بر آنست که
 هر چند بنده در صفت اختیار و خواستهای طبعی کمتر می گردد و در جود بشریت بیشتر نفی می
 شود و از آن نفی قرب بنده بحق سبحانه و تعالی زیاد می گردد زیرا که گفته اند

قرب حق دوری تست از بود خویش	بے زیان خود دنیا بے سود خویش

و بمقدار نفی اختیار بنده را با حضرت الوهیت موافقت در تدبیر تقدیر او بیشتر می شود
 و بمقام رضا و سعادت نزدیکتری گردد و همواره بنده بواسطه ترک اختیارها و خواستهای
 گوناگون طبعی و محو گردانیدن آن صفات و تعینات بشریت از خود در درجات قرب
 ترقی می نماید تا چون بدرجه اعلی بی اختیاری رسد و از حقیقت بیج خواسته نماند
 انگاه از حیض بشریت بذروه عبودیت ترقی تواند بود مثلاً است آن تواند گشت که
 بتصرفات جذبات الوهیت او را بر تبه القمار فی الله و البقار بهر رسانند که اول درجات
 ولایت خاصه اوست و منتهای سیر الی الله است و بعد از سیر فی الله است عجایب این
 طور را نهایت نیست سلوکی که عبارت از سیر الی الله است غالباً بکلمت الاهی شرط این جذبه است
 که در سیر فی الله است نه آنکه هر که علی لطف طلب کند یا بپای هر که سلوک کند به مقصود رسد

نه هر صدف که فرو خورد قطره باران	درون سینه او گشت جای بزدان
صدف نباید و باران و نجر و چندین سال	هنوز نیست محقق که می شود دیان

تخلیل و اما الواصلون فلیس

در هر صده فیه دریمه نبود

وین دولت هر سیه گلیمی نبود

تخلیل یطالع قبله الی الی

غواصان را اگر چه سیه نبود

در عمر بنا در اینچنان می افتد

این سیر فی الله را مقام وصول خوانند و در سیر الی الله سیر عاشق است معشوق و
سیر فی الله سیر معشوق است در عاشق و این سعادت بعد از فتای صفات
نسبت و بے اختیار حقیقی میسر گردد چنانکه در هر دو عالم ادراک هیچ مراد و
واسطه نباشد جزا و این بے اختیار حقیقی بواسطه بے اختیاری در تسلیم است
شیخ بود تسلیم ارادت شیخ زربان تسلیم احکام قضاء و قدرت چون اینجا از عهد
تسلیم بیرون آید آنجا تسلیم تواند بود و چون از عهد تسلیم در تصرفات و لایست شیخ
بیرون آید تنق عزت از پیش جمال حقیقت بکشاید و قاصد مقصود و مرید برادر سد قال
بجند رذائل اتصال باحق بقدر الانفصال عن الخلق و منها اثر توجیه بروحانیت
و یس قرفی رضی الله عنه انقطاع تمام و تجرد کلی از علایق ظاهری و باطنی بود و
هرگاه که توجیه بروحانیت قدوة الاولیا خواهد بود علی حکیم ترمذی قدس الله روحه
نوده شدی اثر آن توجیه ظهور بے صفته محض بود و هر چند در آن توجیه سیر
اقتبای هیچ اثری و گردی و صفته مطالعه نماند و چون وجود روحانیت در
انوار حقیقت بے نهایت محو شود هر چند آدمی از خود وجودی طلبد و آنچه سرمایه
ادراک است از خویش متنب بگوید جز بے صفته و بے نهایت چیزی دیگر نمیدانند این سخن را
دقت می فرمودند که از مبادی سلوک و احوال خود حکایت می کنند و توجیهات
خود بار و احاطه می سازند کما رضی الله عنهم و ظهور اثر هر توجیه را در بیان آورده اند گفته اند
اولیاء الله مختلف اند بعضی بے صفت اند و بے نشان و بعضی بصفته اند و بعضی
از صفات نشان مند گشته اند مثلاً گویند ایشان اهل معرفت اند یا اهل معامله اند یا اهل

مجلات اندیا اہل توحید اندو کمالات حال و نہایت درجات اولیا را در بے صفی
و بے نشانے گفته اند بی صفی اشارت بکشف ذاتی است کہ مقام بس بلند است
و در جہ بس شریف است و عبارت و اشارت از کنہ آن مرتبہ قاصر است و این سخنان
نسبت بتوسطانست کہ اگر ان بصفتی میتوانند کرد نہ بدست حال مبتدیان کہ از ادراک اظہار

فظم بر تر از علم ست و بیرون از عیان دو نشان جز بے نشانے کس نیافت گر عیان جوئی تہسان انگہ بود و رہم جوئے چو بیچون ست او صد ہزاران طور از جان بر ترست عجز از ان ہمراہ شد با معرفت	ذاتش اندر ہستے خود بے نشان چان جسہر جان فشانے کس نیافت و زہسان جوئی عیان انگہ بود آن زمان از ہر دو بیرون ست او ہر چہ خواہم گفت او دان بر ترست کو نہ در شرح آید و نہ در صفت

و کمالات این مرتبہ بے صفی حضرت سید المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم و ہمہ انبیاء و اولیاء
علی حسب مراتبم خوشہ چینیان خرم سعادت او نیند و باستمداد از باطن مقدس او در جہات
این مرتبہ ترقی مینمایند و مقام محمود کہ مخصوص بحضرت اوست صلی اللہ علیہ وسلم اشارت
بکمال این مرتبہ است و از خواص مرتبہ بے صفی آنست کہ صاحب این مرتبہ از
اہل تکلیف بود و از صحبت قلب بصحبت قلب پیوستہ باشد و جمیع صفات و اخلاق
الہی متخلق و متصف گشتہ باشد و متصرف بود در احوال باطنی و بنا برین او را ابو الوقت
گویند و از صفی بصفی با اختیار خود انتقال تواند نمودن و از بقایای جو و بشریت کلی صاف

شده باشد و ازین معنی گفته اند	صوفی ابن الوقت باشد در مثال
یک صافی فاسخ است از وقت حال	حالیہ موقوف غم و راسے اوست
بسته بر رای جهان آرای اوست	و منہا حدیث اجموع و ضویر کم جمیع اللہ کم

اشارت است بآنکہ در ضویر باطن را با وضوئی ہر جمع کنیدی تا استقامت باطن بجای آید

استقامت باطن است که در جنب کلمه توحید علم تعلقات روحانی و جسمانی منفی گردد
 این همه تعلقات استقامت احوال است وکیل بر استقامت احوال استقامت
 احوال است که امتثال امر و نهی خداوند است و تعظیم فرمانهای حضرت اوجیل ذکره است
 برباستقامت افعال استقامت احوال معلوم نمی گردد و در وند راه راه آئینه
 رش و کوشش می باید تا کار او بجای رسد روش یعنی رعایت ادب با اهل الله
 و شش یعنی سعی نمودن در کارهای حق سبحانه و تعالی و عمل کردن بآنچه او معلوم شده
 است هر چه میگوئیم از لوازم است که بآن عمل کنیم لم نقولون الا ما نفعولون کاری شکست
 ذکر و نه اذکر کم ذکر حق سبحانه و تعالی یاد کرد دست بدان هر آیتی که مذکور است
 هر چه دیده شد و دانسته شده همه غیر است و جابست بحقیقت کلمه لا انا انفسه باید کرد
 فی خواطر که شرط اعظم سلوک است بے تصرف عدم در وجود سالک که آن تصرف
 هم از نتیجه جذبه الهی است بکمال میسر نگردد و توقف قلبی برای آنست که اثر آن به
 طالع کرده شود و آن اثر در دل قرار گیرد و رعایت عدم در ذکر قلبی برای جمع
 خاطر متفرقه است و در ذکر قلبی چون عدم از نیست و یک بگذرد و اثر ظاهر نشود
 میل باشد بر بجا صلی آن عمل و اثر ذکر آن بود که در زمان نفی وجود بشریت منفی شود
 وراثیات اثری از آثار تصرفات جذبات الوهیت مطالعه افتد آنکه خداوند جل
 کرده در کلام مجید میفرماید ما عندکم نفعد و ما عند الله باق در معنی این آیه چنان باید
 استثنی که اعمال صالحه و افعال حسنه که از اهل ایمان در وجود می آید وقتی عند الله
 می گردد که در محل قبول حضرت اوجیل ذکره افتد و علامت قبول عمل نفی شدن
 وجود بشریت است در این عمل و ظاهر شدن اثر تصرفات جذبه الهیست بدان
 و تفکک الله تعالی در تتمه بعضی ازین فوائد که اهل بصیرت روح الله از جهنم
 نفعه اند مقصود از سر همه عبادات ذکر خداوند است عزوجل و بعبادت غلطی کسی رفتن

کہ اٹین عالم نفع محبت حق سبحانہ و تعالیٰ بروی غالب بود و غلبہ نفس و محبت اوجہ
 بدوام ذکر اذ غفل نبود اصل مسلمان کلمہ لا الہ الا اللہ است و وی عین ذکر است و ہمہ
 عبادات دیگر تا یکدین ذکر است و روح نماز تازه کردن ذکر حق است سبحانہ بزل
 بسبیل ہیبت و تعظیم و مقصود از روزہ کسر شہوات است تا چون دل از مزہمت شہوات
 خلاص یابد صافی گردد و قرار گاہ ذکر شود و مقصود از حج ذکر خداوند خانہ است و شوق
 بقای دمی و ترک دنیا و ترک شہوات و معاصی براس فراغت ذکر است پس مقصود
 از امر و نہی ذکر است و حقیقت ذکر آن بود کہ از ہمہ گستہ شود و از محبت حضرت آہی
 بیج چیز دیگر التفات نماید و او را بیج معبودی نماند کہ طاعت او بر دہ حق سبحانہ و تعالیٰ
 و ہوای معبودی نبود و علامت حقیقت ذکر آن بود کہ در وقت امر و نہی خداوند را
 غرہ دل فراموش نکند و امتثال فرمان بجا آورد و اگر نہ نشان آن بود کہ ذکر او بجز حدیث
 نفس بیخ نبودہ است پس می باید کہ اساس موعبت بر ذکر بر توبہ نصوح باشد از
 جملہ معاصی ظاہری و باطنی بہ نسبت خلق و نسبت حق سبحانہ تعالیٰ کہ ذکر با وجود
 مخالفت مذکور اثر حقیقی نبود و دیگر از شرائط آنست کہ در طلب صادق بود و در طلب
 و داعیہ سلوک راہ اور اکمال حاصل باشد تا ہر چہ او از سلوک مانع آید و مشغول گردانند
 ازان متوش گردد و نمودار شود و از وجود نیز گریزان شود تا از ہمہ روی تواند گذشت
 و مشغول ذکر حق سبحانہ و تعالیٰ تواند گذشت

سیرگامہ ز خویش شن سے باید	بر خاستہ ز جان و تن سے باید
و شیخ عطار قدس اللہ سرہ العزیز میفرماید	یا داد منہ ہمہ سرمایہ است
ذکر اوار و اح را پسیرایہ است	تو ز تنگ خویش نگذاشتی دے
بر تہور نام او گوئے ہے	و فائدہ سکے از ذکر انگاہ حاصل شود
کہ از شیخ کامل صاحب تصرف تعین گرفته باشد تا ازان تخم ذکر حقیقی کہ مد طالب	

مستعد و تلقین و تصرف صاحب ولایت افتاده باشد ثمرة ولایت بحال حاصل آید و سزا
 کلمه بقدر نورانیت دلیمت و نورانیت دل بقدر زوال هواست و شیخ کمال هورا
 قبح نبود و دل اورا نورانیت تمام بود و اول راه آن بود که صفات مذمومه را از
 باطن خویش بقدر وسع دفع کنند تا چون زمین اول از خار و خاشاک طبیعت خالی
 گردد شائسته آن شود که تخم ذکر در آن پاشیدن گردد لیکت صفت ذمیمه پیش مبتلا نبود
 جهد دفع آن نیز کند اگر چه اول در تصفیه دل باید کوشیدن در مبداء بکلی به تبدیل اخلاق
 مشغول نباید شدن زیرا که چون توجه بشرط حاصل آید و بر مراقبه اداست شود تصفیه
 دل دست دهد بامداد فیض حق سبحانه و تعالی چندانى به تبدیل اخلاق و تحویل صفات
 دل میسر گردد که بعمر با بجا هدت دست ندهد و چون این سعی فیض فضل حق سبحانه و تعالی
 بحاصل آید بخدا اعتدال و طریق صواب باشد و هر چه او را از رفتن راه مشغول گردانند
 از پیش بردار دزیرا که راه نتوان رفتن الابدال فارغ و چون این همه گرچه پیش از
 شل کس بود که طهارت کرد اکنون او را با مام حاجت بود که با وقت گذشت
 و آن پیر راه و کمال تصرف بسبب آنکه راه حق سبحانه تعالی پوشیده است و راه
 های شیطان بر راه حق میخیزد راه حق حکیمیت و راه باطل هزار دلاست بمعا و اسل و فترق بکرم سید

راه بردن بے دلیل راه بر
 چون چنین کردی خدا یار تو بود
 زیر ظل یار خورشید شوی
 اکثر آن راهم زیار آموخته است
 پوستین بهر دے آمدن بهار
 در رخ آینه اسے جان دم مر
 دم فرو خور دین بساید بهر دست

نظم نیست ممکن در عشق اسے پیر
 رو بگو یا حسد اسے را تو زود
 گز تنهائے تو نو میدے شوی
 و آنکه در خلوت نظر برد و خفته است
 خلوت از اغیار بایز نه زیار
 یار آینه است جان را در صحن
 تا بنوشد روبرو خود را از دست

در کلام مجید فرموده است اتقوا الله وكونوا مع الصادقين

فگتہ توانے ز خود بریدن

در پہلوئے پہلوان ما باش

ہم درین معنی گفتہ اندہ

در پہلوی راستین نشین تا بدل رسی

سپہلوی پیش نیا ہے از ہر کہ پری

و چون سعادت محبت اور ادراست

صرف خود را قانی کند و در باطن او هیچ تصرف نبود کار خود جمله با و گذارد و بداند
که منفعت در خطای مقتدا بیش از آنست که در صواب او اگر چه وجه آن نداند حضرت
واجب با قدس الله روحه میفرمودند که یکی از فوائد مشورت با اهل دل و مردم عزیز است
که در آخر امر درجه صواب در آنکار ظاهر شود و وجود تو در میان نباشد و اگر خلاف صواب
ظاهر شود بهم وجود تو در میان نباشد شایخ طریقت قدس الله تعالی اراد اجماع
جمله اذکار و ذکر لائکه الا الله را اختیار کرده اند حدیث نبوی چنین دارد دست که اول ذکر
لا االه الا الله و صورت این ذکر مگر کسبت از نفی و اثبات و بحقیقت راه بحضرت عزت
باین کلمه توان بر حجب روندگان نتیجه سیان است و حقیقت حجاب آفتاب صورت
گویند است در دل و در آفتاب نفی حق و اثبات غیر است و حکم المعالجة بالا ضداد
درین کلمه نفی ماسوای حق سبحانه تعالی است و خلاص از شرک خفی جز از مداومت و ملاقات
بر معنی این کلمه حاصل نیاید پس اذکار باید که در طرف نفی جمیع محذورات را بنظر فناء و
ناخواستن مطالعه میکنند و از معنی ذکر می اندیشد و نفی خواطر دیگر می کند و در طرف اثبات
وجود قدیم حضرت عزت را جل ذکره بنظر بقا و مقصود می و مطلوب می و محبوب می
مشاهده می فرماید در هر ذکر در اول و آخر حاضر می باشد و هر چه که دل را بآن
پیونددی بیند معنی آن پیوند را باطل می کند و با اثبات محبت حق را قائم مقام آن محبت
می گرداند تا بتدریج دل از جمله محبوبات و مالوفات فارغ شود و هسته نواز ذکر در
نور ذکر مضمحل گردد و به طایق و عوائق وجود بشریت از و بر خیزد و گفته اند بازداشتن

نفس در وقت ذکر سبب ظهور آثار لطیف است و مفید شرح صدر و اطمینان است
 دیاری دهند است در نفی خواطر و عادات که آن بازداشت نفس سبب وجدان
 عداوت غلیظه است در ذکر و واسطه بسیاری از فوائد دیگر و حضرت خواجه ماقدر الله
 روحه در ذکر بازداشتن نفس را لازم می شمردند چنانکه رعایت اعداد را لازم نمی شمردند
 اما رعایت وقوف قلبی را هم می داشتند و لازم می شمردند زیرا که خلاصه آنچه مقصود است
 از ذکر در وقوف قلبی است و واسطه مطالبه جمیع کمونات و محذات بنظر فنا و مشاهدۀ جو
 تقدیم حق سبحانه بنظر بقا و ملازمت برین منحنی صورت حقیقت توحید در دل ذکر قرار گیرد
 و چشم بصیرت وی کشاده گردد و تا او را میان عقل و توحید هیچ تقاضی ننماید و مدین مقام
 حقیقت ذکر صفت لازم دل گردد و بعد از آن بجای رسد که حقیقت ذکر با جوهر دل
 یکی گردد و هیچ اندیشه غیر حق سبحانه نماند و ذکر در ذکر در ذکر فانی گردد و چون بارگاه

دل از زحمت اغیار خالی گردد و به حکم لایسئنی ارضی و لاسئنی قلبی المومن
 الجدیث جمال سلطان الا الله تجلی نماید بر حکم دعوتی از کرم مجر از لباس حرف و صوت
 و خاصیت کل شئی هالک الا وجهه شکارا گردد و ذکر روح با ذکر وجود او در مجر نامتناهی

ذکر کن ذکر کن ذکر تا تر جان است
 چون تو فارغ شوی ز ذکر بزرگ
 یاد کرد و باز گشت و نگه داشت

از ذکر کم مستغرق و مستهلک گردد
 پاکبانی دل ز ذکر یزدان است
 ذکر خفیه که گفته اند آن است

و یاد داشت مقصود از ذکر لسانی قلبی و نگه داشت که مراقبه خواطر است یاد داشت
 است که مشاهده وفانی شدن و ذکر خفیه است علی الحقیقه و ذکر لسانی و ذکر قلبی بمرا
 تعلیم الف و باست تا ملکه خواندنی او را حاصل آید و اگر معلم حاذق بود و در طالب
 صادق قابلیت استعداد آن یابد شاید که در قدم اول او را خواننده گردانند و بر
 یاد داشت بی زحمت تعلیم الف و چهار ساند اما اغلب طالبان آیتند که ایشان را بر یاد

دلالت کردن پیش از ذکر لسانی و قلبی بنزله آنست که یکچه پروبال ندارد و او را
تخیلف می کنند و می گویند بر پروبرام برآی

قطعه مایه پر نی پریم سوی فلک	ز آنکه عشق است اصل جوهر ما
ساکنان فلک بخور کنند	از صفات خوش و منسب
گل مایه است و شکراما	دلبر سے ماضی است و مبرما
ما همیشه بیان گل شکریم	ز آن دل ماقوی است در برما
زهره دارد و اودث طبع	که بگردد و بگردد شکرتا
دل باسے هوا بریزد و روح	از دم عشق روح پرودما

و گفته اند حقیقه ذکر عبارت عن تخلیه بذاته سبحانه من حیث اسم اعظم اظهار الصفات الکمالیه
ووصفا بنحوه الجالیة و الجلالیه و ذکر بے شرک خفی اکنون دست دهد و سر کلمه شهید
ان لا اله الا هو آشکارا گردد و تا ز خود بشنود نه از من و تو و این الملک اصله
روح در بدایت فطرت اگر چه حق سبحانه را بهر گمانی دانست اما بیگانگی شناخت
زیرا که شناخت از شهو و خیر و شهو و از وجود در دست نباشد که شهو و ضد وجود است
چون وجود روح پدید آید عین وجود او و گمانی اثبات گردد شرح این اطنابی دارد
و مقصود آنست که اشارت شود بچیزی از معنی آنچه حضرت خواجه ماقدر الله روح
فرموده اند در معنی ذکر کرم و ذکر حق سبحانه بنده را توفیق یاد کرده است بران
مراستی که ذکر است یعنی ذکر زبان و ذکر دل و ذکر روح و ذکر سر و ذکر خفی دل و اطمینان
و دو عالم جنانی در روحانی است و روح را واسطه دو عالم دل و سر است و مرتبه بنزله
طائفه اهل الله بر تراز مرتبه روح و قلب است و نزد طائفه بر تراز مرتبه قلب و
فرد تراز مرتبه روح است و بقیقت سر عین روح و دل است در نهایت مقام و هر یک
چون در مقام خود تجلی گردند و بوصف غیریت متصف باشند و آن صفت غیریت سر باشد

به نسبت کسی که بآن نهایت دل و روح که فکر کرده شد نرسیده باشد تخفیف روحی
 خاص حضرت که خلاصان حضرت را دهند که و ایندهم بروح منتهی و سطره گردد میان عالم
 صفات خداوندی و میان سطره و سطره آن راه یابند بجام صفات الوهیت مصراع
 که رستم را کشد هم ریش رستم پندار لیل عطا یا الملک الاسطیا الملک و ذکر در مرتبه
 بحقیقت ذکر خفیه و سر آن چنانچه خلفای خانواده حضرت خواسته بزرگ خواجیه عبدالحنانی
 نمجد وافی قدس الله تعالی روحه بآن اشارت فرمودند یکی است زیرا که تا وجود
 روحانیت باقیست و مرتبه فنا نرسیده است آن ذکر بحقیقت خفیه نیست سخن کبر که لا
 یطلع علیه ملک فیکتبه و النفس تعجب به اشارت آنست و چون بحقیقت فنا برسد اینجا بود
 که باطن او از نفی بایستد و جزا ثبات نتواند بود و ذکر او الله الله شود و اینجا بحقیقت کلمه
 و سر او برسد و حضرت خواجیه مقدس الله تعالی روحه در بیان این نئی بسیار فرمودند
 که حقیقت ذکر را خروج عن میدان الغفلة الی فضاء المشاهده و مشاهده در تجلی ذات فو
 و مکاشفه در تجلی صفات و محاصره در تجلی افعال و مقصود از ذکر لسانی توجه کلیست به
 قوای روحانی و جسمانی تا نفی خواطر شود باین توجه کلی از ملازمت و مداومت باین ذکر
 بدل برسد و از زبان بدل با تزلزل شود و در دوام ذکر قلبی نوری از انوار الهی تجلی گردد
 و باطن بنده را مستعد تجلیات صفاتی و اسمائی و قابل تجلیات ذاتی گرداند و الله
 الموفق و کمال درجات و مراتب ذکر آنست که مذکور بدل مستولی شود مذکور ماند و بس
 و همگی دل او دوست گردد و فرست میان آنکه همگی دل ذکر دوست گزند و آنکه همگی
 دل دوست گردد و نتیجه محبت سفرط بود که آن را عشق خوانند عاشق گرم و همگی او را
 مستغرق دارد و باشد که از غایت مشغولی بمشوق نام معشوق را نیز فراموش کند و چون
 چنین مستغرق گردد که وجود خود را و هر چه هست جز خدا تعالی فراموش کند بحقیقت
 اینمنی رسد که و از ذکر ربک اذیست غیره نیست نفک لان تحقیق المذکور و شهود

بوجب نفی غیر فاشباتک مثبت الطهریه فاشنیتک مثبت الغیریه و چون بحقیقت این معنی
برسد که خود را دهر چه هست جز حق تعالی فراموش کند و این حالت را قانوتی گویند و
نهایت سیرالی الله بود و اکنون بادل راه تصوف و عالم توحید و وحدانیت و مبدأ
درجات و ولایت خاصه رسیده باشد و این جا گفته اند

قطعه صیبت معراج فلک این نیستی	عاشقان را ندهب و دین نیستی
هسبچکس براتما نگرود اوفنا	نیست ره در بارگاه کسریا

و اینجا بود که صورت ملکوت بروی روشن گردد و ارواح انبیا و اولیا و جواهر ملائک
علیهم الصلوٰه والسلام بصورت های نیکو نمودن گیرند و آنچه خواص حضرت الوهیت است
پیدا آمدن گیرند و احوال غلیظه پدید آید و از مشاهده صورت بدرجاتی ترقی کند که عبارت
از آن توان کرد و هر کس را چیزی دیگر پیش آید و درین گفتن فائده نیست این راه
فرتن است نه راه گفتن اما مقصود اهل الله از شرح این نوع سخنان ترغیب طالبان است
و در وجود روحانی نیز قانی گردد تا از رویت جلال و کشف عظمت آهیت بردل و
غلبات انحال دینی عقل فراموش گردد و احوال و مقامات در نظر هست او حقیر نیست
و عقل و نفس فانی گردد و از فنا نیز فانی گردد و اندرین حین فنا زبانش ناطق گردد و تن خاضع
و ناش گردد و درین این فنا حیرت و بے نشانی بود و مخفی فی کسوة الآله

کس را ندهد ز تو نشانی	اینست نشان بے نشانی

و اگر کسی در ذکر باین درجه نرسد و این احوال و مکاشفات وی را نبود و بکن ذکر برسد
مستولی گردد و در دل شکن شود و معنی کلمه توحید آن معنی که در آن حرف نبود و عصبه و
فارسی نباشد بر دل غالب آید و دل بذكر معنی او قرار گیرد چنانکه در رب تکلف بجای
دیگر باید بود و این نیز عظم بود که چون دل بنور ذکر اراسته گشت کمال سعادت راهبیا
باشد هر چه درین جهان پیدا نیاید در آن جهان پیدا آید و چون زمین دل از خار و سوا

دنیا خالی کرد و تخم ذکر در وودیت نهاد اکنون هیچ نماند که با اختیار تعلق دار و اختیار
 اما اینجا بود پس بعد از آن منتظر می باشد تا چه پیدا آید و غایب آن بود که این تخم ضلالت نماند
 که من آن را بدست الآخرة نزدل فی حرثه و ذکر بردوام کلید عجایب ملکوت است
 و قرب حضرت الهیست و ذکر بردوام نه آنست که بزبان مبدل بود بلکه آنست که
 همیشه ملازم و مراقب دل باشد و دل را بعد از آنکه صافی گردانیده باشد از عداوت
 خلق و ذکر ایشان و از ذکر ماضی و قبل و از مشغله محسوسات و از غضب و اخلاق بد
 و شهوات دنیا و طلب آن با حق تعالی دارد و هیچ غافل نباشد که حقیقت ذکر بردوام بعضی
 غفلت است که گفتن دل هم حدیث نفس بود و غلاف و پوست حقیقت ذکر باشد و
 دوام مراقبه دولت بزرگیت و علاست صحت مراقبه موفقت احکام الهیست و نیک
 دشوار بود همیشه دل خویش را بر یک صفت و یک حالت دشتن و مداومت مراقبه
 طریق است موصول بحقائق و دوام مراقبه بی مقدمه قطع علائق و عوائق و صبر بر مخالفت
 نفس و احترام از صحبت اغیار میسر نگردد و شیخ بزرگوار شیخ شهاب الحق و الدین السهروردی
 قدس الله سره العزیز فرموده اند که بتدی بر فرائض سنن اقتصار نمایند و اوقات دیگر
 بذكر بسر برد و متوسط را مداومت بر تلاوت قرآن بعد از ادای فرائض سنن اولی است
 همان خاصیت که اهل هدایت را از ملازمت ذکر و روی نماید و از تلاوت حاصل گردد
 باز و اند دیگر چون تجلیات صفات مختلفه بواسطه تلاوت آیات ممکنه المعانی و دقائق
 مفهوم و حقائق علوم مبینی را که نور ذکر صفت ذاتی او گشته است فاضلتر و رودی و
 کمالتر عمل نماز است که عبادت تامه جامع است و حضرت خواجه امام محمد بن علی حکیم
 ترمذی قدس الله تعالی روحها از سیفان ثوری رضی الله عنه نقل کرده اند با سنا و خوا
 که فرموده معنائی تلاوة القرآن فصل من الذکر و انگاه در تقویت این سخن فرموده و چه
 نیک خواهی کرده است گویند این سخن برای آنکه بجام حق سبحانه ذکر حق کردن خالص

از آن باشد که بکلام خود فان القرآن لم یخلق منذ نزل الی العباد ولا یخلق ولا یشد
فیه علی طراوته و طیبه و مهارته و کسوة الی نور عظیم لائق بحجاب ملک و هو الله عزوجل و
ذکر الذی یدکره العبد مبتدعاً من تلقا قلبه من علمه بر به لاکسوة و اگر کسی معنی قرآن نداند
باید که دل حاضر دارد در خواندن و نگذارد تا حدیث انفس او را بهر جانب برد و دل را
بنور تعظیم و توقیر آراسته دارد و در دل وی حاضر بود عظمت قرآن که سخن خدایت
عزوجل و صفت و سیت و قدیم است اگر حقیقت معانی این حروف اشکار شود هفت
آسمان و هفت زمین را طاقبت تجلی آن نباشد و امام احمد بن حنبل رحمه الله علیه می گوید
خداوند عزوجل را بخواب دیدم گفتم یا رب تقرب بویچه چیز فاضلتر گفت بکلام من آن
گفتم اگر معنی فهم کند و اگر نه گفت اگر فهم کنند و اگر نه بچی از که را میگوید قدس الله و ارحم
کیسه دارد و خورد و نداند که چه میخورد و اثر کند قرآن نیز اثر کند و هر صری از قرآن بمنزله گوشت
که بر وجود بشریت واقع میشود و او را قوامی کند و آثار او را دفع می کند چون نور قرآن
بنور دل مومن جمع شود و نورانیت زیاده شود و وجود بشریت بیشتر متلاشی گردد و خوابه
امام محمد بن علی حکیم ترمذی قدس الله روحها فرموده اند که جمله وظیفه تلاوت قرآن در شب
فاتحه و قل یا ایها الکافرون و قل هو الله احد و قل اغود رب الفلق و قل اغود رب الناس
و خاتمه سوره حشر و خاتمه سوره بقره است و جمله وظیفه سوره یس است و حضرت عزوجل
خواججه علی رستمی قدس الله روحه فرموده اند که هر گاه سه دل جمع آید کار بسته مومن
بر آید دل قرآن و دل بن مومن و دل شب و حضرت امام ربانی خواججه یوسف
بن ایوب همدانی قدس الله روحها که سلسله مشایخ خواججه ما قدس الله تعالی ارواها
بایشان می پیوند چنین فرموده اند طالب را باید که شب در روز مستغرق کلمه
لا اله الا الله گرداند و خواب و بیداری بر گفتگوی وی نفقه کند دست از نوافل نمازها
و ذکرها تسبیحها بدارد و قیصار برین کلمه کند چنانکه علم لدنی و حکمت الهی بود خدمت نفل

رحمت بود هر روز و شبی بلکه هر ساعت و خطبه پند و دلا که الا الله نور سلمان است
 ز هر چه جز لا که الا الله است الا نماز فرض و سنت تهر کند بجای از چنان لا که الله را لا بد و
 اچار داند و باقی را بلا و محنت شناسد تهر گردد از اندیشه کلی کائنات و تعلق گیرد بذكر لا که
 لا الله در همه حالات و ساعات و در قطع علائق مخلوقات هیچ آستی از افعال و اذکار
 ظاهری و باطنی کالمتر و شانی تر از قول لا که الا الله نیست شیخ شهید مجد الدین بغدادی
 قدس الله تعالی روه گفته اند اتفق المشائخ قدس الله تعالی اروا هم علی ان المرید
 المثلک طایق لا اله الا الله مدة قرینه بالربعین سنة لیسئل الی حقیقه الا الله و حضرت
 خواجہ امام محمد بن علی عکیم ترندی قدس الله تعالی روهما فرموده اند کیسکه دوام دولت
 ایمان طلبد باید که در هر کاری و در هر عالی عادت وی گفتن لا که الا الله بود و ظلمت
 شمرک خفی را باین کلمه بپوشد و در می کند از خود و ظهور نور ایمان را بر دل خود و تازه میداند
 چنانکه رسول صلی الله علیه و سلم فرموده اند جد و ایاکم بالاله الا الله الحدیث و منها اهل
 تکوین را مرتبه ندماست تا ایشان را باین اختیار ایشان بکسرت سلطنت ندارند بار نیابند
 و اهل تکوین را مرتبه و زراست که حضرت سلطنت ایشان را نائب مناب خویشین ساخته است
 و در تصرف ملک اختیار داده و مطلق الغنان گردانیده پس اهل تکوین حال ایشان از زوال
 ایمن بود و هر گاه که خواهند باختیار از صفتی بصفته و از حالتی بچهارتی منتقل گردند اهل
 حکمین را نیز تموینات احوال هست اما فرق است ایشان بر احوال باطنی خویش غالب اند
 متصرف می توانند شد و آنکه طائفه از اهل الله گفته اند که مقصود از وعید تخفیف است
 این سخن از ایشان در وقت مبطله الطاف ربوبیت بوده باشد و در زمان غلبه تصرف
 آن حال بر ایشان اما طائفه از اهل الله که بر احوال باطنی خویش متصرف باشند آن احوال
 را باین زبان شریع بنماید اگر موافق قانون شریعت بود بران اعتماد نمایند و بظهور آرند و
 اگر نه بران اعتماد نکنند کی از کبر اقدس الله اروا هم میگوید لا قبل من قلبی الا بشا ید من

عدلین کتاب واسنة وآن شام که بعد الله بخند می بایست در آخر آن دوازده سال
 بعد از واقعه که خوابه محمد علی حکیم ترمذی قدس الله تعالی روحه در ترنم با و نموده بود و باد در آن
 واقعه فرموده که خود را تشویش مده این زمان وقت ظهور آنچه می طلبی نیست این معنی در بخارا
 بعد از دوازده سال ترا خواهد بظهور آمدن و صحبت آنکس خواهی رسیدن و قصه واقعه
 خود را تمام بگذاردند و اظهار طلب کردند در آن واقعه دیده شد که مرا برانندند و کنج خانه
 رسانیدند و در کنج خانه پدید آمد و بران در یک زنجیری و قفل کلید آن قفل بیاوردند
 و بمن تسلیم کردند مرا میل آن شد که قفل را بکشایم اندکی بکشادیم شعله بزرگ بران آمد و بخت
 گفتم اگر این در را حایا تمام بکشایم کس را قوت این شعله ها نتواند بود و کلید با نیست هر وقت
 که اختیار باشد بقدر اصلحت میتوان کشود و صفت اهل تکلیف گفته اند از رتی تصرف احوال
 آزاد شده اند و حجاب از پیش بصیرت ایشان بکلی برخاسته است هیچ سبب از اسباب سخن
 و ضعف بحال ایشان راه نیابد و هیچ چیز از ممکنات سر ایشان را از مشاهد محبوب و اشتغال
 بآن مشغول نتواند کرد و احتلاط با خلق و مشاهد احوال ایشان در ایشان اثر نمکند و صفت ایشان را
 لغز نتواند کرد چنانکه اهل تلویح و اهل تکلیف را به ندما و وزرا تشبیه فرموده اند ولی غلظت و
 ولی عشرت هم بوزیر و ندیم تشبیه کرده اند ولی غلظت اشرف است به نسبت حال و ولی
 عشرت افضل است بحسب کمال و هم چنین ملک مقرب اشرف است از انسان قهین انسان کامل افضل
 و اکمل است از وی و آنکه در صحیح وارد است در حدیث قدسی و ان ذکرنی فی ملا ذکرته فی ملا
 خیر منهم و ختم چنین آنچه وارد است در حدیث قدسی دیگر در وصف ولی غلظت است ان من غلظ
 و یامی عندی مؤمن خفیف الحاذ و آنچه در آن حدیث دیگر وارد است که رسول صلی الله علیه
 وسلم فرمود ان الله تعالی عباد لیسوا بنیا و لا شهید انهم بنیون و الشهداء القربهم و مکانهم من الله
 عز وجل و لقد تثنی اثنا عشر نبیا انهم کانوا من تثنی و آنچه وارد است در احادیث دیگر که مثل این
 احادیث است مؤمن تفضیل خواص ملک بر خواص بشر نیست و مؤمن تفضیل ولی بر بنی است دفع

آن و هم تحقیق جواب ازان شبهه بنا بر این معنی است که فرق است میان شرف جال و
 میان فضیلت و کمال و منهاطریقه اهل الله بر انواع است بعضی بر خصلت عمل کردند
 ایشان را مقصود از خصلت نفع خلق بودند و خود و بعضی عمل بعبودیت کردند مقصود ایشان
 نیز نفع خلق بودند و خود اما نفع خلق در عمل بعبودیت بیشتر است و ظهور در آن تمام تر و اظهر
 و در ترهه در کار اند هر آدمی مثال درختی است درخت بے نتیجه نبود یا میوه دهد اگر چه میوه
 مختلف طعم باشند یا در سایه او بیاسایند یا از صحن و طراوت او بنظر اعتبار بهره گیرند تر نظم

هر کس بدست در آرزوی دگر است	اندر تنگ و پوسه جست و جوی دگر است
گر چه کس را هیچ کار و بار نیست	جمله بیکار اند و کس بیکار نیست

کمال وجود اهل الله و رای عقیده خلقت و زیاده از آنست از عقیده خلق جز بار خاطر چیزی
 دیگر نیست مقصود ازان عقیده و اظهار کمال البته تربیت وجود خلق است بار هستی برای
 منفعت دیگران می باید کشید و در باطن آن نهستی را از خود نفی می باید کرد نسبت تربیت
 و منفعت وجود ایشان در اظهار کمال تصور نقصان است در باطن ایشان ازین معنی در

دعا آمده است اللهم لا تحث لی عزا ظاهرا الا احثت لی ذلما باطنا بقدره و لا ترفعنی
 عند الناس درجه الا حطت عنی نفسی مشکها داعیه طلب که در یکچه پدید می آید و صحبت
 اهل الله را طالب می شود محض فضل الهیست در حق آنکس زیرا که ع مشغولش
 بهر دل و جان نمهند باید که قدر آن نعمت بزرگ را بشناسد و اگر همه آن بود که
 زمانی گوش دل را به سخن اهل الله دارد و توفیق آن یابد و آن داعیه تربیت دهد و
 تقویت کند و نظر اهل الله بر آن داعیه طلب که بے اختیار ایشان در یکچه پدید آید و
 ظهور کند بیشتر است چه اگر با اختیار ایشان در یکچه آن داعیه طلب ظهور کند آن خبثتیار
 از ایشان محل خطر بود نفی آن اختیار در باطن برایشان لازم می گردد و تا بے اختیار
 ایشان از غیب چه پدید آید و بهستندیان و اهل طلب را بنزدیک خداوند سبحان و تعالی

و نزدیک اهل الله تعظیم و نفاذ تو نیست و برای اینست که یاد آور و از اذرایست لے طالبان که خادمان و ذاعیه طلب دوستی بزرگ است زیرا که ناحق سبحانه و تعالی بصفت ارادت بروح بنده تجھے بکنج عکس ارادت آہے در دل بنده پدید نیاید و طالب حق سبحانه و تعالی و طالب صحبت و دوستان دی نگرود

س جوینده ازان نہ کہ جو یان تو نیست	در جو یائے بدان ترا جو یان ست

و تربیت و تقویت این صفت در آن بود کہ تسلیم تصرفات و ولایت شیخ کامل مکمل گردد تا بنیایت خداوند عزوجل مقصود و زود بوصول پیوندد و اگر نہ نظر آن دارد کہ آن صفت طلب و روی بقایا بدو نہیا طریقه اہل باطن کم دیدن و کم زدن و نیست و افتخار و دید قصور اعمال و مشاہدہ نقصان احوال و جو و بشریت بسیج چیز چنان منتفی نگردد کہ بدیدہ قصوریکے از حکمتہائے کہ نابراں زلت برانیا گذرانیدند این بود حقیقت استغفار آنست کہ استغفار از جو و بشریت بود کہ اصل ہمہ گناہان ست بعد از آنکہ جو و بشریت را بشناسد و الم بقائے آن را در نہ در یاد و در آن آن دور ماندگی از سر تصرع و حضرت صمدیت جل ذکرہ بنالد تا حقیقت استغفار بود نظم

خلق ترسد از تو من ترسم ز خود	کز تو نیکی دیدہ ام و ز خویش بد
دولت در دسلمانیم دہ	نیستی نفس طنملمانیم دہ

در گذر ایندن قصور بر اہل الله ہم حکمت نفی جو و بشریت ایشان است و اعتراض موسی بر خضر علیہ السلام کہ بہت غیرت شریعت بودیکے از حکمتہا کہ در آن نفی جوہ موسی بود علیہ الصلوٰۃ و السلام مرشد علی الحقیقہ جل ذکرہ ہر یک از دوستان خود را نسبت بحال و تربیت سے فرماید و چون ادیائے است را از نسبت ولایت سید المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم بھرہ است ہر آئینہ از نسبت ولایت پیغامبران دیگر علیہم السلام نیز بھرہ بود و ادیائے است را بھرہ از علم لدنی نسبت بشرب خضر

علیه الصلوة والسلام و به نسبت استمداد از روحانیت او اگر چه او بسیار رحمة الله علیهم
 بواسطه صورت جسمانیت وقتی باشد که غافل باشند از ان استمداد و ایسای نیست
 راقت باس انوار از مشکوٰۃ روحانیت بعضی از انبیاء علیهم السلام می باشد و استمداد
 باطن از روح آن نبی منافی بتبعیت حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم نیست زیرا که
 همه انبیاء علیهم السلام که بوده اند مقربان انوار حقیقت از مشکوٰۃ نبوت حضرت رسالت
 اند صلی الله علیه و سلم و استمداد از باطن مقدس او صلی الله علیه و سلم ارواح همه در تحت
 احاطت روحانیت او داخل است و علم لدنی علمی بود که اهل قرب را بتعلیم الهی تفهیم
 ربانی بواسطه معلوم مفهوم گردد و آن علم را بمعرفت ذات و صفات حضرت عزت
 جل ذکره تعلق باشد و آن علم را عالم غیب در دل ایشان در اندازد قل ان ربی
 یعترف بانحی علام الغیوب و آن علم بشهادت وجود و ذوق بودن بدالات عقل نقل
 و در وقتی باشد که نور حقیقت ظهور کند و مباشر دل گردد بے حجاب صفات بشریت
 و لوح دل از نقوش علوم روحانی و عقلی و همی بکلی صاف شده باشد و بنده از وجود
 بشریت بدرآمده از لدن خویش بلدان حق بمانه رسیده و از ان حضرت در معرفت ذات
 و صفات او جل ذکره ادراک معانی و فهم کلمات توانست

انظرم چون ملائک گوئے لاعلم لنا گر در بین مکتب ندانے تو بجا دانسته باید که اصلش زبان سرست هر پرے بر عرض دریای کے پرده	تا بگیر دوست تو علمت لنا آنچه جو حسد پرے از نور حجبی زانکه هر فرے بهلش رهبرست تا لدن علم لدنی نے پرده

و منها نسبت باطنی درین طریقہ چنان افتاده است که جمیع در ملا و صورت تقویم
 بیشتر از ان بود که در خلوت و صورت جمعیت بر شال جوهریت که هر چند پوشیده
 تر بود جوهریت او صافی تر گردد و درین معنی گفته اند بنو درون سو آشنایان

بر دین بیگانه دشمنی به این چنین زیباروش کم می بود اندر جهان به حقیقت نیست که
 بحقیقت تحت اختیار نیست درین طریقه درین صورت افتاده است روح صورت
 هر عملی نیست ست و اگر نیست نبود چشم داشت نتیجه بود هیچ عملی نتیجه ندهد اگر چه در کسب
 اخلاص خود را از نظر به نتیجه نگاه می باید داشت اینکه فرموده اند عمل بے چشم داشت نتیجه
 ندهد معنی آن حدیث است که وارد شده است عن بعض الصحابة رضی الله عنهم وروی
 ایضاً من فوالا ابرلمن لاجبته له حبت و احتساب چشم داشت ثواب و نتیجه باشد و اجر
 نتیجه عمل صالح هم در دنیا بود و هم در عقبه و این بنا فرموده است ابو سلیمان و ازانی
 قدس الله روحه کل عمل لیس له ثواب فی الدنیا لیس له جزا فی الآخرة و منها معلوم
 نیست که در چه صفت دارند و ختم بر کدام صفت خواهد بود و گاهی اینی و گاهی
 انظر اب کار نیست بے تدبیر و حیرت ضروری هر کس از کسب صفتی بکمال رسید اند
 اما عاقبت کار همه تحیر بودند در می باید دادن و تسلیم تصرفات غیب بودند و وجود
 خود را بکلی بحضرت واجب الوجود جل ذکره تفویض نمودن که ابتدا و وسط معلوم است
 اما انتها معلوم نیست که ختم کار بر چه صفت است و بر چه حالت است همه برین بوده
 شیخ عطار قدس روحه میفرماید نظم

پیش دانایان که ره بین آمدند	گاه بے گاه از پے کین آمدند
جان خود را عین حیرت ساختند	همره جان عجز و حیرت ساختند
در تنگ این بحر بے پایان بی	غرق گشتند و خبر نه از کس
تو چنان دانی که این آسان بود	بلکه کمتر چیز ترک جان بود
واله و حیران شدم بجبار گے	مے ندانم چاره جز بیچار گے
چند گویم جز خموشی راه نیست	ز آنکه کس را زهره یک آه نیست
آویاے خداے عزوجل خود را بکلی تسلیم تصرفات الهی گردانیده اند و دین بخت	

رازاتفات بوجودی که طالب خط جسمانی یا روحانی بود پاک افشاند و اندکبار
 حزن و خوف را که سبب ظهور این در صفت طلب خط روحانی یا جسمانی است زیرا که
 حزن بجهت فوات خطوط بود در ماضی یا در حال و خوف بجهت فوات آن در
 استقبال از ایشان پرداخته و این تشریف مرایشان را از زانی داشته که الا ان
 اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون الایه و حقیقت درین زمان اسم ولایت بر
 ایشان مطلق شده است زیرا که درجه ولایت که القاسم فی الله و البقار به است
 بعد از فنا مطلق بود از همه خطوط و تعلقات جسمانی و روحانی و باین همه در مقام ولایت
 اولیا خداوند خشمیت و هیبت عظمت و جلال الوهیت بحالی خوف و حزن تشبیه
 است و بسبب ترقی در درجات ولایت ادای حق عظمت الهی لازم ذات شده و آنرا
 سید اولیا و مسند انبیا صلی الله علیه و سلم فرموده است انا اعلمکم بالله و انشاکم بالله
 و خواجہ محمد بن علی حکیم ترمذی قدس الله تعالی روحه فرموده اند الانبیاء و الرسل
 صلوات الله و سلامه علیهم لم یامنوا المکر بعد البشری و لیس المکر عندنا الذی یفعله
 العامة فالذی یفعله العامة خوف التحویل فذا غیر مأمون فاذا ادمن و بشر ان
 فاما المکر الذی لای کثر از امنه فاعظم شاننا و منهسار چون سالک را بعد از بلوغ تفرقه
 میان دل و زبان می شود یعنی اشتغال ظاهراً از اعمال باطنه مانع نیاید و عمل باطن
 از شغل ظاهراً حجاب نگردد و اجازت دعوت خلق بود و بلوغ سالک عبارتست
 از تصرف وجود فناء در و در سیدن در سیر فی الله که مقام جذبه است
 و چون سالک تصرفات جذبات الوهیت را در خود مشاهده کرده بود و
 کیفیات آثار جذبات را در خود دیده و منظر صفت جذبه الهی شده لاجرم بصفت
 جذبه در باطن دیگر تصرفت تواند کرد و آن تصرفت و تصرفت حق سبحانه
 باشد گفته اند حقیقت ولایت که در باطن نبوت است تصرفت ببت در خلق بحق ولی

بحقیقت منظر تصرف نبی سنت و علامت صحت حال ولی متابعت اوست نبی خود را
و متصرف بحقیقت جزئی نیست و گفته اند واصلان و کاملان را دو قسم اند جامع از متقربان
حضرت جلال آنانند که بعد از وصول بدرجۃ کمال حواله تکمیل دیگران بایشان زرقه است
غرقه بحر جمع گشتند و در شکم ماسه قاصد تملک شدند قباب غیرت و قطان میایی
حیرت اند ایشان را از وجود خود آسگه نبود بدیگر بکجا پردازند در ایشان نجائی
آن کے بود که دیگران بامان جناب آشنا تو انند که داین طائفه را از ذواق طور
نبوة بهره نبود و قسم دوم از واصلان و کاملان آنانند که چون ایشان را ایشان بر بانی
باز تصرفات جمال ازلی ایشان را از ایشان دهد خلعت نیابت پوشانند و حکم ایشان را
در ملکیت نافذ گردانند فضل و عنایت ازلی ایشان را بعد از استغراق در عین جمع و جمع
توحید از شکم ماسه قباب سائل تفرقه و میدان بقا خلاصی و مناصی ارزانی دارد و تامل
را بنجات و درجات دعوت کنند این طائفه اند که کاملان مکمل که بواسطه کمال رعایت
رسول صلی الله علیه و سلم مرتبه وصول یافته اند و بعد از ان در رجوع بر اثر
دعوت بدعوت خلق بطریق متابعت ماذون و مامور شدند قل هذه سبیلہ ادعوا الی اللہ
علی بصیرۃ انا و من ابغی الایۃ ہر کجا فرو مانده در ظلمت بیابان تحیر طلب بر غایت
حوالہ او را در اقتباس جذوات و مواجید با نفاس طیبہ ایشان فرموده اند مقام ایشان
آن بود که گویند

عسے منم و معجز من این نفس است	ہر دل کہ شنید این نفسم زندہ شود
ومن ان قولاً من دعالی اللہ و مل صالحاً و قال اننی من السالمین و جعلنا ہم امتاً	یہودون بامرنا لما صبروا و کا نوا بایاتنا یوقنون و در صفت این طائفہ گفتہ اند
ای بسا کوہ احد کز راہ دل بکنند	ای بسا و صفت احد کا ندر نظر پیوہہ اند
این ہمہ دعویست یعنی دبی زد دعوی پیشتر	دوئی دو صد چند انکہ دعوی کردہ بنمودہ اند

ایشانند اولیای عشرت ایشان را از اذواق طوره نوبه نصیب هست بر حسب مراتب
 و درجات ایشان و منتهای وجود عدم شاید که عود کند بوجوب بشریت اما وجود قفا هرگز
 بوجود عدم و وجود بشریت عود نکند هیچ چیز از ممکنات وجود قفا را تغیر نتواند کرد
 و مراد از وجود بشریت وجود طبع صلیست نه وجود طبع عارضی عود وجود عارضی
 حقیقت قفا را زیان ندارد و آن صورت طبیعت بود نه حقیقت طبیعت قطعی

موسی اندر درخت آتش دید	سبز تر می شد آن درخت از نذر
شهوت و حرص مرد صاحب دل	بچنان دان و بچنان انگار

حدیث صحیح وارد شده است انما انما بشر غضب کما یغضب البشر وارضی کما یرضی البشر
 و ناطق است بصحت این معنی و اهل معرفت چون بعد از مرتبه فنا فی الله مرتبه بقا باشد
 میسرند آنچه می بینند در خود می بینند و آنچه می شناسند در خود می شناسند

و حیرت ایشان در وجود خود است و نمی فهمند افلا تبصرون من عرف نفسه فقد
 عرف ربه الحدیث مراد از وجود عدم و دوام این دو صفت است و مراد از عدم
 آن صفتی است که گفته اند

ز ذوق این عدم آمد جهان جان بوجد	ز به عدم که چو آمد وجود از او فرود

و نیز گفته اند که این نه آن نیستی است که او را محروم نام است بلکه آن نیستی است
 که همه هستیها را غلام است و اول کس که عبارت از حال قفا و بقا بدین دو
 لفظ کرد و در طریقت خود را درین دو عبارت مندرج گردانید لسان التصوف
 شیخ ابوسعید احمد بن الخراز بود قدس الله تعالی علیه سره که از کبار ائمه و اهل مشایخ
 اهل تصوف است از مشایخ مصر بوده است و در کتاب طبقات مذکور است
 صحبت ابوباذ النون مصری و سری سقطی و بطرحانی و غیر ایشان از مشایخ کبار
 قدس الله تعالی ارا و اجم بود و ولادت وی در سنه تسبیع و سبعین و اربعین پیش

از وفات سید الطائفة جنید قدس الله تعالی روح به بیت و دو سال و در تجرید
و انقطاع شان عظیم داشت و در علم باطن تصانیف بزرگ و کلام و رموز عالمی
لغة اند فاعبارت است از نهایت سیر الی الله و بقا عبارت است از بدایت
سیر فی الله و سیر الی الله و قتی منتهی شود که سالک از وطن مألوف و حظ
بشریت بکلی بیرون آید و در راه طلب توجیه راست بحق بیاید و بادیه هستی
را بقدم صدق بیکبارگی قطع کند تا بحکمه وصال رسد **نظم**

ایک یا منتهی حجب و مستحضر الین حج قوم الی ترب و اجمار
و سیر فی الله انگاه محقق شود که بنده را بعد از قنای مطلق که قنای صفات و فنا
ذات است وجود حقانی ارزانی دارند تا بدان وجود حقانی بعالم اتصاف باوصاف
الهی و مخلوق با خلاق ربانی ترقی تواند نمود و این مرتبه بی سیم و بی یبصر و بی پیش و
بی تعیل که ذات و صفات فانیه درین مقام در کسوت وجود باقی از قهر خدا در محشر
ت ظهور برانگیخته شده باشد و تصرفات جذبات حق سبحانه و تعالی بر باطن بنده
ستولی شده و باطن او را از جمیع وساوس و هواجس فانی گردانیده بصفت ذاتی
خود در باطن بنده متصرف گشته و او را از آنکه بخود خود تصرف کند عزل کرده
و درین مقام هر آینه بنده محفوظ بود در رعایت و وظائف شریعت و اقامت
امرو نهی دلیل بکلی صحت حال قنایین بود و اگر محفوظ نبود در رعایت آنچه مرقی را
عز و جل بر ویست دلیل عدم صحت حال قنایین بود ابو سعید خراسانی قدس الله روح
درین معنی فرموده است کل باطن یخالطه الظاهر فهو باطن و وساوس و هواجس نسبت
با کسی است که هنوز نعمت تمام فنا نگذشته شرک ظاهر باشد خفی بود و به نسبت با کسی
که به بقا بعد القنای رسیده باشد شرک نبود و آنکه هنوز در بدایت حال فنا بود بکسرش
از احساس غائب گرداند و چون در مقام مشاهده ذات و صفات تکمیل یافته بود

از سکر حال قنابصحو آید و غیبت از احساس درین مقام ممکن لازم دل نبود و شاید
که بعضی را اتفاق افتد و بعضی را فی بلکه باطن وی غرقه بله قنابود و ظاهر وی ضج
انچه میرود و از احوال و افعال باشد آمل قناب بعد از طلب و مجاهدت به طاینت و
وجدان و سرور مشاهدت رسیده باشد و درین مراد نام ادگشته مقامات و کرات
را حجاب دانسته و مشرب دل از کل حظوظ جسمانی و روحانی صافی کرده و رسیدن
بمرتبه قنانشان رسیدن بحقیقت ذاتی بود و مقام قناب موهبت محض است و اختصاص
آلهیست و سنت الهی رفته است که از عطای محض که بحقیقت موهبت باشد و صورت
عطا و عاریت نبود هر آینه رجوع نفرماید و از اینجا گفته اند القانی لایردالی او صافیه
ذوالنون مصری قدس الله تعالی روح فرموده است ما رجع من رجع الا ان الطهر
و ما وصل الى الله احد فلا يرجع عنه این سبب منی سخن حضرت خواجه ماقدر الله تعالی
روح که فرموده اند وجود قناب هرگز بوجود بشریت عود نکند و مقام قنای مطلق اگرچه موهبتی
اما ظهور این مقام بتدریج بحصول شرف است و شرف رسیدن بقنای مطلق توجه تام است
بجناب حق سبحانه بواسطه محبت ذاتی و اجتناب از آنچه مقتضای محبت ذاتی نبود و مراد
از قناب جهت بشریت و خلقت و قنای این جهت است در ظهور سلطان ربوبیت و
حقیقت و این معنی را تبیین کرده اند بآنکه هر چه اندر سلطان آتش افتد تفریدی و صفت
وی گردد اما این تصرف آتش مثل اندر صفت آهن است عین آهن همانست آهن
هرگز آتش نگردهد و توادنشوی و لیکن اگر چه کنی بجائی برسی که تو دوی بر خیزد
راه علم و عقل تا بسا دل دریایی قنایش نیست بعد از ان حیرت و بی نشانی است و بحجاب
این ظهور برانهایت نیست و احوال او جز بسلوک و رسیدن معلوم نگردهد و عباشته
جز رسیده را نبوده و از اینجا مبدء شهود عالم وحدت و وحدانیت بوده فالج سبب
تجدد کل من حیث کون شیء موجودا به منفرد و مانع من حیث ان له وجودا خالصا

اتحاد نبه فانه محال وبعد از رسیدن بدرجه فنا فی الله و بقا بالله حکم تعیین مقتضی مطلقاً
 از بنده مر تفع نشود و در مرتبه بقا بالله در اتصاف بصفات ربانی او را تعینات حقاً
 باشد ابراهیم بن شیبان که از مشایخ طبقات ست قدس الله تعالی اروا هم میگوید
 الفنا و البقا و علی خلاص الواحدانیه و صحت الجودیه و ماسوی ذلک فمخالیط و زینت
 و فنا فی فنا که در میان اهل الله متعارف است آن بود که چنانکه از وجود جهانی فانی
 گشته اند و وجود روحانی نیز فانی گردند تا در درایت جلال و کشف عظمت الوهیت و
 غلبات آن حال دنیا و مافیها فراموش گردد و احوال و مقامات و نظر هست و خیر نماید
 اعیان نفس فانی گردد و از فنا نیز فانی گردد و اندر عین فنا زبانش بحق ناطق شود و تن
 خاضع و خاشع گردد و در عین فنا این همه حیرت و سیه نشانی بود و بهر طریقی
 کسی ندهد ز تو نشانی به نیست نشان بی نشانی بهیچ نفی فی کسوة آلاء از حضرت
 خواجه ماقدس الله تعالی روح سوال کردند که فنا بر چند وجه است جواب فرمودند که
 بر دو وجه است اگر زیاده گفته باشند اما باز گشت این همه دو وجه است یکی فنا از
 وجود ظلمانی طبعی و دیگر فنا از وجود نورانی روحانیت و حدیث نبوی علیه السلام باین
 دو وجه ناطق است که ان الله تعالی سبعمین الف حجاب من نور و ظلمة و بعضی از کسبها
 قدس الله تعالی اروا هم همه در بیان این دو وجه فنا چنین فرموده اند که خطو تان
 و قد وصلت و گاه گاه حضرت خواجه ماقدس الله تعالی روح در بیان این طریق میفرماید
 اے الله همه حجب را به یکبار می آورند و می فرمودند حجاب تو وجود تو هست
 و مع نسک و تعال خود را بر دربان و انگه در روضه از تو تا دوستی بی نیازی
 در راه تو خاشاک و خست توئی و از بهنجاست که بعضی کبر اقدس الله تعالی
 اروا هم فرمودند لا حجاب الا وجودک و در حدیث نبوی علیه الصلوٰة و السلام که در هیچ
 دست اماطه الا ذی عن الطريق اماطه اذی اشارت نمئی و جو دشمنیت است و

وصول محب محبوب که نهایت جمع احوال شریفست بعد از بقا و بقای مکرر
 صورت بند و قبل التماس مکان وصول نیست آنجا که سطوات انوار قدمین
 از ظلمات حدثات را چه مجال ماند و همچنین در قفا وصول متصور نشود اما بعد
 از بقای وجود محب محبوب وصول تواند بود و وجود محب که بقا یافته است محبوب
 از سطوات شجسته محمل و ناپیژ مگر در بلکه قوت گیر نظم

در تو کجاست کسی تا زود پیاپی تو

مراغ تو چون شود ولی تا نهد ببال تو

قنارین معنی اهل وصول را در مشاهدات قوای ایشان از تلاشی محفوظ بود

ایسرق بالنار من یس

ومن هول النار کیف تحرق

و همچنین ایشان از تغیر بسبب مخالطت بخلق محفوظ باشند هیچ چیز از کمالات سر و اصل

را از مشاهد محب و اشتغال با مشغول نتواند کرد چه رجوع و اهل و احوال

بمحب خود بود و نه شهود حق سبحانه و تعالی او را حجاب خلق گردد نه خلق حجاب شهود

حق سبحانه و تعالی چنانکه صاحب قنارانه مخالطت خلق او را حجاب حق سبحانه و تعالی

گردد و تا رسیدگان بنزل قنارانه هر یک را در مقام خود بحجاب دیگر می گردد

و مشاهده کنند قفا و بقا در وی با هم مجموع بود در قفا باقی بود و در بقا فانی

الا انک در حال ظهور بقا بطریق علم در وی مندرج بود و مرتبه وصول را که مراتب

سیرت فی الله است نهایت نیست زیرا که کمال اوصاف محبوب را نهایت نیست

و هر چه در دنیا بآن برسند از مراتب وصول هنوز اول مرتبه باشد از آن مراتب

به نسبت با پنجه مانده است و العمر ابدی در آخرت نهایت آن مراتب نتوان رسید

و از اینجا شیخ طریقه شیخ عطار قدس الله سره می فرماید نظم

اندر زن حق جمله ادب باید بود

تا جان پاکست در طلب باید بود

یکدم اگر هبنزار دریا بکشتی

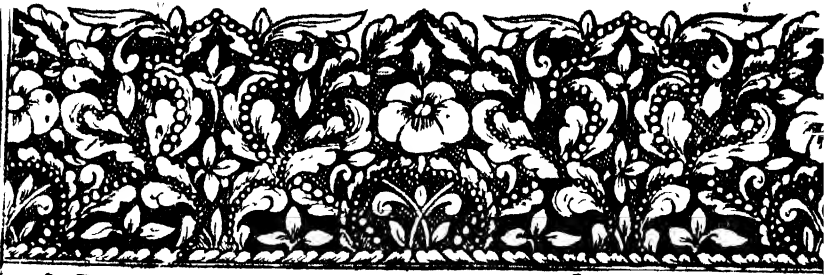
کم باید کرد و خشک لب باید بود

و سیر فی اللہ مقام بقا بعد از ان است و سیر عن اللہ باللہ مقام تنزل است بسیار
 معقول خلق برای دعوت ایشان بحق و این مقام خاصه پیغامبران مرسل است
 صلوات اللہ علیہ و سلام علیہم اجمعین و ماریت اذیت و کمن اللہ رے و
 درین مقام تنزل در هر امری ایشان را رجوع بحق و استغفار و دوام لازم بود
 و ایسا را این مقام به تبعیت انبیا علیہم الصلوٰۃ و السلام بهره بود چنانکه
 فرموده اند قل ہذا سبیلہ اذعوالی اللہ علی بصیرۃ انا و من اتبعنی و
 سبحان اللہ و ما انما من المشرکین و اللہ یدے و صلے اللہ علی خیر خلقہ محمد و آلہ
 و صحابہ اجمعین و سلم تسلیما کثیرا کثیرا برجتک یا ارحم الراحمین ۛ

ۛ ۛ ۛ

رسالہ قدسیہ من کلام خواجہ خواجگان خواجہ بہار الدین نقشبند کہ
 خواجہ محمد یار سانوشته اند از سر مودہ خواجہ علاء الدین
 عطار کہ از جبل خلفائے حضرت خواجہ اند
 قدس اللہ سرہ ہم
 فقط

رسالہ نور وحدت تصنیف حضرت خواجہ عبید اللہ المعروف

بخواجہ خرد خلف حضرت خواجہ باقی باللہ قدس سرہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

این رسالہ نور وحدت من تصنیفات حضرت قدوۃ المتقین برہان المتقین عارف
باللہ خواجہ عبید اللہ المعروف بخواجہ خرد قدس اللہ روحہ و افاض علی الطاہرین
فتوحہ شب جمعہ مبارک روز عرس خواجہ بہار الحق والملة والدين المعروف بنقشبند
قدس اللہ تعالیٰ سرہ العزیز سوم ربیع الاول سنہ ہزار و پنجاہ و سہ اتفاق شروع
در اظہار این اسرار واقع شد الحمد للہ کہ حقیقت از آفتاب روشن ترست و جمال
وحدت از مرآت کثرت بہمہ حال در نظر آما بعد این رسالہ از حقیقت قبسوی تست
اگرچہ چشم ہمست مطالعہ او فرمائی چنان دانم کہ از صورت بحقیقت برسی و وجد موہوم
از میانہ بر فیض داسے سید یکے از بعد خبر دہد و آن را دہی بود و دیگری از قرب
نشان مند گرداند آن را نیز سببے باشد حقیقت تو کہ بزبان این رسالہ با تو حرف
میزند بر وحدت اطلاع ذہد کہ آنجا نہ بعدست و نہ قرب و چون وحدت طلوع فرماید
بعد و قرب عین وحدت باشد اسبے سید ہر فرقہ با فرقہ دیگر در نزاع و جدال است

مگر اہل وحدت کہ ایشان با ہمہ یکے اند اگرچہ ہر یکچکام بایشان کی نیست ای سید
اہل وحدت از مذاہب مختلفہ منضادہ و شارب متنوعہ مناقضہ شری غلبطیف
بروحانی و مذہب عام و شامل حال وجدانی انتزاع نمایند و ایشان را جز این ہر
خاص و شری مخصوص نیز باشد چنانچہ در گفتگو در آید و گفتہ شود کہ متکلم چنین گفت و حکیم
چنین و صوفی چنان اسے سید وحدت باطن کثرت است و کثرت ظاہر وحدت
و حقیقت در ہر دو یکی است اسے سید موجودی کیست کہ بصورت کثرت مہوم
می نماید اسے سید ترا از وحدت بکثرت آورده اند و از یگانگی بدوئی و نمود بکثرت
حکمت کہ او بجانہ و اند و بندگان خاص او تیر باعلام او دانند و ترا چنان ساختند
کہ از وحدت سابقہ تسبیح خبری نداری و از ان حال اثری در تو پیدا نیست بلکہ
تمام عالم راحت بجانہ و تعالی از وحدت بکثرت آورده بعد از ان چندی از بندگان
را بپو اسطہ بخود آشنا کردہ از کثرت بوحدت برودہ و راہ وصول از کثرت بوحدت
تعلیم فرمودہ بکثرت فرستادہ چنانکہ ایشان در کثرت وحدت سید یدند و ایشانرا
فرمود کہ بدیگران تعلیم این طریقہ نمایند ایشان امتثال امر نمودہ اعلام آن طریق نمود
ہر کہ بران راہ عمل کردہ و پیروی آن جامعہ بزرگواران نمودہ از کثرت بوحدت
پیوست و از دوگانگی بہ یگانگی رسید آن جامعہ بزرگواران انبیاء و ان راہ وصول
شریعت و طریقت است اسے سید شریعت عبارت از فعلی چند و ترنکے
چند است کہ آن را در کتب فقہی بیان کردہ اند و طریقت عبارت از تہذیب اخلاق است
یعنی تبدیل اوصاف ذمیمہ باوصاف حمیدہ کہ آن را اسخرد در وطن نیز گویند و تعبیر
بسلوک نمایند و آن در کتب مشائخ مخصوص در کتب امام محمد رحمہ غزالی مفصل مذکور
و بعضی از آداب و اشغال کہ مشائخ آن را وضع کردہ اند داخل طریقت است
اسے سید احکام شرعی کہ ہنای آن شہنشاہ است بخاصہ موصل بوحدت است

ستر آن را خداوند و خاصان او پس در ایصال انحال که مربوط بکثرت بود بسوی وحدت
 شارتست بآنکه کثرت عین وحدتست بفهم ای سید نماز و روزه و زکوة و حج
 اشال آن که موصول بوحده اند بخاصیت و ایصال آنها بوحده و ستمتست
 نه خالصاً لله مؤدی شوند چنانچه شرط کرده اند و معنی الله در نیاب همه کس را بفهم در بچند
 هر کس را تا که نام معنی بخاطر رسد اما آنچه طالب وحدت را ضرورت است که تصور کنند
 نیست کردم که نماز گذارم یا روزه گیرم مثلاً برای حقیقت خود و وجود یعنی یافت
 و که او را گم کرده ام و میخواهم که بوسیله این عبادت وحدت که عین الله است ظهور
 نماید ای سید عبادت و معبودا و ست عابدست در مرتبه تقید و معبودست در مرتبه
 طلاق و مراتب و تیز در مراتب از امور عقلیه و وجودیت مگر یک حقیقت که هست
 عرفست بفهم ای سید چون یک نگری اخلاق ذمییه که رفع آنها در طریقت واجبست
 همه مبنی و شمرست از یگانگی و ددنی و اخلاق حمیده که تحصیل آنها لازم همه عجز و محلمست
 از اشیای یگانگی پس طالب وحدت را چاره نیست از شریعت و طریقت اگر چه ایصال
 در اول او را معلوم نباشد و در ثانی اگر تاملی نمایند بشرط مناسب غالباً بفهم آید چنانچه اشارتی
 کردیم بآن آئی سید این همه اشغال و اذکار و مراقبات و توجهات و طرق سلوک که
 شلخ وضع فرموده اند برای رفع شینیت موهومه است پس بدانکه فاصل میان
 وحدت که حقست و کثرت که خلقست جزو هم و خیال نیست و حقیقت وحدتست
 که بصورت کثرت می نماید و یکیست که بسیار در نظری در آید چنانچه احوال یکی را در دیگری
 و چنانچه نقطه جواهر بصورت دایره دیده می شود و چنانچه قطره باران نازل به شکل خط
 در نظر آید پس وحدت عین کثرتست و کثرت عین وحدتست یعنی عابد که در
 کثرتست همان وحدتست بذات و صفات خود و افعال و آثار آئی سید
 عارفی رفیع المرتبه می فرمود که در پیش تصحیح خیالست یعنی غیر حق در دل ننهد

الحق خوب میفرمود آسمی سید چون حجاب جز خیال نیست رفع حجاب نیز بخمال باید کرد
 و شب و روز در خیال وحدت باید بود آسمی سید اگر سیادت میخواهد واحد شود
 و واحد باش و واحد شدن آنست که تو هم از دوی برائی و واحد بودن آنست که برود
 و در وحدت همیشه باشی و تفرقه خاطر و غم و اندوه همه از دوی ست چون دوی از نظر
 آرام و قرار میرگردد چنانکه تا بنیاسیچ غم بتلا نگرود و درد و جهان آسودگی
 حاصل شود چه آسودگی در عدم است آسمی سید چون حقیقت توحید برسی و وحدت
 صفت تو گردد وانی که نسبت تو بحق بعد از سلوک هیچ میفرموده است همان نسبت
 که پیش از سلوک بوده بلکه نسبت تو پیش از وجود و بعد از وجود و بیکیست آسمی سید
 دانسته پیدا کردی و یقیناً بهم رسانیدی که هیچ آب و آتش زائل نگردد و از ازل
 تا ابد حق موجود است و بس هرگز دیگری موجود نشده و تو هم بطل اعتباری ندارد و زید را
 بیماری پیدا شد که خود را عمر و دانست و از مردم اوصاف زید شنیده و طلب او شد
 چون بعلانهای خوب بیماری او رفع شد عمر و هیچ جانود زید بود پس سیرغ قصد
 سیرغ نمودند چون بنزل گاه رسیدند خود را سیرغ دیدند پس حقتعالی خود را بصفت
 های خود میدانست این حقیقتهای چیزهاست بعد از ان بآن صفتها خود را دانمود آن
 عالم نیست اینجا غیر کجاست و غیر کجا موجود شد آسمی سید چون حقیقت کار چنین
 دانستی و معلوم تو شد که قرب و بعد و مساوات همه از تو اتم است که دوری بود
 تا نزدیکی حاصل شود و که جدائی ذاتی تا پیوستگی پیدا کند در عالم اگر هزار سال فکر کنی
 غیر حقیقت مطلقه که عین وحدت است هیچ چیز نیابی بلکه هیچ ذاتی و هیچ صفتی و
 هیچ جنسی و هیچ جثتی چه خارجی و چه ذهنی و چه مادی و چه غیر مادی و همه اوست
 و اوست همه آسمی سید هر چه در ادراک می در آید اوست و هر چه در ادراک نمی
 در آید هم اوست آنچه او را وجود گویند ظهور اوست و آنچه او را عدم گویند بطون اوست

اول اوست آخر اوست باطن اوست ظاهر اوست مطلق اوست مقید اوست کلی اوست
جزئی اوست منزله اوست تشبیه اوست آسید با آنکه همه اوست از همه
پاک است این اطلاق اوستی دیگرست غیران اطلاق که او همه است یا عین درین
اطلاق هیچ کشفی و عقلی و فهمی نرسد و یکنزد کم الله نفسه اینجا است آسید شهود در
مراتب ظهورست و گاه از مراتب بیرون بود و این شهود کالبرق الخاطف باشد
و دوام آتیلست و حصول او و عدم او مقتضای جامعیت انسانیست که مظهر اتم
له سید عارف را بالاتر ازین مقام نیست و درین مقام قنای کلی و احصاء
صرفست و این از اقسام کلیه قیامتست آسید این معارف درین مقام
بمقرب نوشته شد آنچه سالک را ضروریست همان فکر وحدتست که بالا نوشته شد
باید که شب و روز درین سعی باشد که کثرت بیهوده که بعنوان غیریت در نظری در آید
از نظر ساقط شده مرآت وحدت شود و سالک خبریکه نه بیند و جزیکه نداند و جزیکه
نخواند آسید طریق دیگرانیت که لا اله الا الله یعنی همه چیزها که مشهود اند نیستند باین
که گم اند در وحدت ذات و مستهلک اند در وی الا الله یعنی وحدت ذات بصورت
این چیزها ظاهرست و در نظر مشهود پس اشیاء باطن اند و اظواهرست در شیا پس
او هم ظاهر اشیاء باشد و هم باطن اشیاء و در شیا جز ظاهر و باطن چیزی دیگر نیست پس
اشیا اشیاء باشند بلکه حق باشد و نام اشیاء بر اشیاء اعتباری بود که آن نیز عین حقست
آسید طریق مراقبه از کلمات سابقه بوجه مختلفه میتوان فهمید مراقبه عبارت از ملاحظه
معنی وحدتست بهر وجه که توان کرد اگر ملاحظه الفاظ و تحیل آنها و ملاحظه تعقل معانی گردد
آن را ذکر گویند الفاظ هر چه بود خواه لا اله الا الله و خواه لفظ الله تنها و اگر بی تحیل الفاظ
تعقل معانی کند مراقبه و توجه بود و توجه آن بسیارست چنانچه از کتب بزرگان معلوم
تواند کرد و مقصود آنست که معنی وحدت در دل قرار گیرد و ذکر لفظ الله چنانست که

بحقیقت قلبیه و توسط تصور مضغه متوجه گشته ازین حیثیت که آن حقیقت قلبیه مظهر هست
 تجل لفظ الله کنند و بروی اطلاق نمایند آسے سید اگر بخود متوجه شوی و توانی این
 توجه را درست کرد کار باسانی صورت میگیرد آسے سید بدن تو صورت و مظهر
 روح تست و غیر او نیست در روح تو مظهر و صورت حق تست و غیر او نیست و این هر دو
 صورت جسمی و روحی موهم اند چون لفظ الله بخيال گوئی و با آن حقیقت که بصورت
 این دو موهم ظاهرست متوجه گردی و دانی که من همانم امیدست که شهود شهادت
 وحدت در کثرت میسر شود و هر چه در نظر تو در آید باید که بدانی که صورتی دارد و در واز
 و حقیقتی دارد چه صورت اولک ناسوت است و روح اولکوت است و حقیقت
 او جبروت و لا هوت است که عبارت از ذات و صفات حق تست یعنی توجه خالص
 بآن شئی که عین حقیقت مطلقه است آسے سید جبروت صفات تست و لا هوت
 ذات تست و صفات غیر ذات نیست آری در کشف و شهود اعتباری مغایرتی
 روی می دهد آن در مقام حصول تجلیات صفاتی و ذاتیه است و اما اینجا ذات و
 صفات را در یک مرتبه اعتبار کردیم بجهت عینیت آسے سید عالم علم حق تست که
 بتجلی ذات که الف اشارت بادت ظهور نموده و علم عین ذات تست است ای سید
 حقیقت مطلقه ظهورات بے نهایت دارد اما کلیات او پنج تست ظهور اول
 ظهور علم جمالیست ظهور دوم ظهور علم تفصیلی ظهور سوم ظهور صور روحانیه است
 ظهور چهارم ظهور صور مثالیه ظهور پنجم ظهور صور جسمانیه است و اگر ظهور انسانی را
 جداگیری ظهورات یکیش بود این ظهورات را تفرقات خمسیه یا سه گویند و حضرات
 نیز گویند آسے سید انسان جامع همه ظهورات تست و بیان این جامعیت بوجوه
 کثیره می توان کرد آسے سید باید که بدانی که حقیقت انسانی در همه مراتب بصورتی
 که مناسب آن مرتبه ظهوری دارد همه حقائق صور آن حقیقت تست و این حقیقت برتر

مقدم است بر همه حقایق اگر چه بظهور پایان از همه افتاده است آری سید سوره فاتحه که
 اول قرآن مجید است الحمد لله واقع شده و معنی او آنست که جنس حامدیه و محمودیه
 مخصوص اوست یعنی حامد اوست و محمود اوست بهر حال و بهر صفت و بهر جا و بهر
 صورت غیر او حامدی و محمودی نیست آری سید اول سوره بقرآتم واقع شده الف
 اشارت است با حقیقه که الف اول اوست و لام اشاره است به علم که لام وسط اوست
 و میم اشاره است به عالم که میم آخر اوست یعنی احدیه سوره علم گرفت و علم صورت
 عالم آری سید آنچه ترا ضرورت عقل معانی وحدت نسبت و پیوسته در آن مبراه
 بودن تفصیل این محارف و رسیدن در اول امر هیچ در کار نیست چون بغایت
 آهسته معنی وحدت در دل نشیند و خیال دوی مرتفع گردد و ترا صفائی رود خواهد داد که
 همه علوم و حقائق بر تو مکشوف خواهد شد و خافیه نخواهد ماند تا کثرت از نظر زنیفته و تو بهم
 دوی بانی است علوم صحیح شکل است که رومی نماید آری سید چند روزی ریاضتی بگذرد
 باید گرفت و انقاس مصروف این اندیشه باید ساخت تا خیال باطل از میان برود
 و خیال حق بجای آن نشیند آری سید تا این خیال در تو قرار نگرفته است و ظاهر
 و باطن ترا فرود گرفته هیچ چیز متوجه بناید شد چون این خیال قرار گرفت و تفرقه و دوی
 بر طرف شد هیچ چیز ترا مزاحم نمی تواند شد چه موهوم و باطل موجود حق را مزاحم نشود
 آری سید نسبت حق به عالم چون نسبت آب به برف بلکه نزدیک تر از آن باید دانست
 و یا چون نسبت طلا به زیور با که از و راست کشند یا چون نسبت گل به ظرف که از گل
 ساخته شود و اینها همه بکفایت آری سید رابطه میان عالم و حق همه کلمه تن است
 چه عالم از و ناشی است ما باری و هم کلمه آئی است چه عالم بسوی او راجع است و این
 صد و در وجود هم در ازل و هم در ابد است و هم در جمیع آنات زمانی چه در هر آن
 عالم بحقیقت رود و از حقیقت بر آید چون موج از دریا و هم کلمه آئی است چه عالم در حق

وحق در عالم که بوجهی آن مظهر است و بوجهی این مظهر و اسم کلمه است چه معیت ذاتی
 و صفاتی فعلی بی شبهه تحقیق است و اسم کلمه هر چه عالم عین حق است و حق عین عالم و اسم کلمه
 ایس چه بوجهی عالم عالم است و حق حق نه عالم حق است و نه حق عالم آس سید بوجهی
 از همه روابط منزله است و میان عالم و حق رابطیت این اعتبار را لاتعین گویند آس
 سید هر که حق را باین وجه بشناسد حق را بوجهی ممکن شناخته باشد آس سید اول
 سالک را با اسم ظاهر متوجه باید شد و به یقین باید دانست که اوست پیدا به صورت
 و معانی و بیح صورتی و بیح معنی نیست که جزا بود این معنی را مکرر نوشته ام بجهت تاکید
 بازمی نویسم مقصود اینست که فکر وحدت لازم خود باید داشت و خود را در آن فکر گم نباید کرد
 چون درین فکر استغراق حاصل شود از اسم باطن نیز بهره مندی خواهد یافت آس سید
 اگر سالک با عبادت و طاعت و اذکار اشتغال نمائی و از وحدت غافل باشی از وصل
 محرومی اگر چه احوال و کیفیات غریبه روی نماید و انوار و واقعات جلوه گر گردد آس سید
 عالی که آن را وصل تو هم کنی و ثمره آن حال علم وحدت نباشد حقیقت ان وصل نیست اینجه
 ظاهر شده مرتبه ایست از مراتب ظهور نه مقصود حقیقی که مطلق است و ظاهر در همه و عین همه
 تا چیر نه ظاهر شود و بوجهی از وجود باشی از شیا مسغایرت دارد و آن منزل مقصود
 آس سید هر گاه حقیقت این چنین باشد از اول ترا مراقبه مطلق ضروریست تا
 مسافت نماند آس سید تفرقه و جدائی نازمانی است که همه رایج نمیدانند و
 نمی بینند چون همه رایج دانسته و دیدی از تفرقه دوئی خلاص شد و وصل
 عریان میسر شد آن سید چون همه رایج دیدی همه نماند بلکه یک ماند و بس
 آس سید میان تو مقصود را به نیست و راهی که هست زمین است که تو او را
 جدا از خود و غیر از خود میدانی چون دانستی که تو نیستی اوست و بس راه نماند جمعیت دل و
 آرزوی دلی و معرفت نفس و معرفت حق و قنای مطلق و وصل و کمال قرب اینجا

حاصل شد و کار تمام گشت آسے سید چون باین مقام رسیدی که خود را ندیدی
 و او را دیدی آسودی دنیا و آخرت در حق تو سبکی شد و قنای بقا و غیر و شر و وجود و
 عدم و کفر و اسلام و موت و حیات و طاعت و معصیت عقب ماند بسا از زمان مکان
 در نور دیده شد آسے سید چون تو نمائی یکسچ چیز نمائی که همه چیزها با تو و باندیشته
 تو وابسته است آسے سید بدانکه همه چیز در دست و همه چیز بیرون از تو وجودی
 ندارد چون تو خود را از همه چیز خالی کردی یکسچ چیز نمائی آسے سید ترا وجود جز در
 حق نیست و همه چیزها در تو موجود اند چون خود را بقی بر دی و دران دریانی بیکران خود را
 انداختی یعنی باین صفت آگاه شدی همه چیزها با تو دران دریا گم شد آسے سید اگر نیک
 در وی بنگری بدانی که انانیت که از تو سر می زند از تو نیست و تو آن جسم و روح نیستی
 در تمام عالم یک انا گوشت که انانیت او از همه جانها و جلوه گشت آسے سید علالت
 وصول بحقیقت مطلقه آنست که انانیت که از تو سر می زند از همه چیزها ناتوانی گفت اینجا
 معلوم شود که حجاب جز تعین انانیت نیست آسے سید یک ذات است که تمام
 عالم صفت اوست و قائم بد و آن ذات باین صفات ظاهر و پیداست آسے سید
 همان یک ذات است که ذاتها شد و همان ذات است که اول علم خود شده و دیگر بار
 بصورت علمهای جهان شده و همان ذات است که قدرت خود و قدرتهاست و
 همان ذات است که ارادت خود و ارادتهاست و همان ذات است که سمع خود و سمعهاست
 و بصبر خود و بصرهاست و حیات خود و حیاتهاست و فعل خود و فعلهاست و کلام خود و
 کلامهاست و علی هذا الیقین همان ذات است که هستی خود و هستیهاست آسے سید
 هر چه بعالم ظهور آمده در ذات پوشیده بعد از ان ذات بصورت او در علم خود و در علم
 خود ثمانیا جلوه فرمود ذات رنگ او گرفت و او رنگ ذات و آنچه پوشیده بود در ذات
 بقطع عین ذات بود که غیرشی در شی نبود پس آن ذات خود بخود معالمت کرده و عاشقی

ورنه در پندگی و خدائی در میان آورد و کارخانه ازلی و ابدی برپا کرد آسمی سید تو خود را
 چنان خیال کن که هنوز زنجائی که بودی در ازل بودی تا آزاد شوی و دیگر روی تفرقه و
 غم و بلائی نیستی آسمی سید روح تو دوست که با زنده و دل تو دوست که با داناتی و طبع تو دوست
 که با دمی نگر می و سمع تو دوست که با دمی شنوی و دست تو دوست که با دمی گیری پای تو دوست
 که با دمی روی آسمی سید هر جزو عضو تو از اجزای و عضای ظاهر و باطن تو دوست که با و کار کن
 جزو و عضو تو برمی آید و مجموع اعضا و اجزای تو دوست که با توئی آسمی سید ادنی و توانی
 و منی هر صفت اوست دیگری در میان نیست آسمی سید توحید صفت واحدست نه من
 و تو تاسن و تو باقیست اشراکست نه توحید آسمی سید چون تو رفیق فناست و چون او
 در میان آمد بقا است آسمی سید سلوک سعی تست و رفع آشنیت جذبه رفتن تست و وحدت
 آسمی سید سلوک و جذبه و فنا و بقا اسم و ولایت تحقیق است آسمی سید با همه آشنایان منند کن
 که عین مطلوب تواند و با دشمن دوستی و رزی که او نیز مقصود تست آسمی سید با خود نیز با نظر
 محبت ناظر باش که عین مجبوعی آسمی سید اینها در سلوک ضرورت است آسمی سید بدو نیک و در
 دریای وحدت انداز تا آشنای حقیقت شوی آسمی سید سخن وحدت را اگر بسیار گویم نیک
 است و اگر اندک گویم بسیار است بدایت این معرفت در نهایت مندرج و نهایت این در
 بدایت مندرج نه او را بدایت است و نه نهایت تا چند گویم و تا چند نویسم نه من میگویم نه من
 می نویسم حقیقت خود به خود در گفتگو است آسمی سید چون در خواب شوی نیت کن که بعالم بطون
 سیر و در جوع بحقیقت خود میگویم چون بیدار شوی بدانکه بعالم ظهور آمدم و از بطون ظهور
 منزل نمودم و باید که سحر بریزی و استغفار کنی و بگوئی لای حقیقت من مرا بخودش مرا
 از من بپوش و از دوی برآرد و نماز تجد کنی و سوره لیل اگر یاد داشته باشی در نماز بخوانی
 که مختار خواجهای دین و دنیای ماست بعد از آن بفکر وحدت مشغول باش تا نماز صبح بر
 چون از نماز فارغ شوی تا بر آمدن آفتاب بخواب و بگوئی قبله براقبه و حده باید بود چون

آفتاب طلوع کند چهار رکعت بدو سلام گذار و سوره یس یکبار بخوان و اگر در چهار رکعت
 توانی خواند بهتر هم چنین بعد هر نماز سوره یس یکبار بخوان که فوائد بسیار دارد و اما در وقت نماز
 نجس در قرآن مجید فکر و حده دست دهد و بدانکه خود عبادت خود میکند و خود کلام خود میخواند
 الا عند الضرورة و بگو که حقیقت من مرا بخود بخش و مرا پیش از من و از دوی بر آرای سید
 سالک راهم آداب طریقت ضرورت فیصل آن آداب درین رساله گنجایش ندارد و
 اختصاری که مطلوب است اما آنچه طالب را توان نوشت این است که خواب کمتر کند
 چون ظهر در شود و غالب شود بآن اندیشه که نوشتم خواب کند و طعام و شراب باید که اندک
 باشد در شب از روز یکبار و اگر صائم بود بهتر است و باید که از پریشانی لقمه حتر از کند که از اسباب
 دوی و بیگانگی و واهم بل است هر چه در شرع منع است و هر چه در طریقت بدست همه
 این چنین است این قاعده را نیکو یاد دار که ضرورت ای سید باید که سخن کمتر کنی و در
 خلوتها و صحراها تنه مراقبه و ملاحظه وحدت میگذره باشی ای سید سخن بسیار کردن عمل را
 در جنبش آرد و تفرقه باز دهد و از کسب وحدت و بیگانگی غافل سازد و ضرورت حرف را
 و هر چه گوی مختصر گویی و اندیشه وحدت را یک لحظه از خود جدا کن چون در مجالس نشینی بیشتر
 بمقید شو با غفلتی واقع شود و کسی کن تا آن کثرت مرآت وحدت شود و مقوی گردد و
 سید در خفای این اندیشه خود را به تنهایی حتی الاسکان سعی باید کرد و این کلمات را با همه این
 نمود مگر با مخصوصان خود ای سید با ولاد و غلام و آشنا و بیگانه و دشمن و دوست هشتانی
 بوحده باید کرد و همه را بنظر اخلاص و محبت حقیقت بین باید دید ای سید نزع و جدال
 از میان بردار و انکار بالکلیه از میان بر طرف کن تا وحدت ظهور نماید و بسیار سعی باید کرد
 تا شرم و غضب خود را بحدت کردن و زدن خود چه گنجایش دارد همه را سب و بر باید داشت
 چه در خانه و بیرون خانه و با فرزندان و متعلقان و میگانگان مثل آب حیات باید بود و اگر کسی
 با تو بدی کند بهیچ از آن دل بپنجی و زنجی و او را از خود خوش و برضی داری و مکافات

بهی بنیگونی کنی این اصل کلیست در طریقت ای سید تنها بودن و تنها نشستن و خل تمام
دارد و جمعیت ای سید حال طالب از دو حال خالی نیست تعلقات ظاهر دارد یا نه
نگذارد و معامله او آسان است و او را باید که از همه قطع کرده در خلوت یاد صحرانشینند و حقیقت
خود متوجه شود تا زمانی که حقیقت متجلی شود و او هم دوی بر خیزد آن زمان بهر روش که باشد
انگیزش دارد و اگر تعلقات ظاهر دارد حقوق شرعی متوجه است باید که بقدر ضرورت بآن
پردازد و اما باید که احتیاط تمام کند که خلاف شریعت و طریقت واقع نشود و از ملاحظه وحدت که
حقیقت است بالیکه غفلت واقع نشود میباید که شبها درین کار بسیار بکوشد و در مراقبه وحدت
باشد و روزانه هم چند ساعت برای این کار معین کند و روز بروز می افزوده باشد
تا آنکه انیمانی غلبه کند و از همه و اربابان سید وقتی که معنی وحدت غالب آمد و لطف الهی
ظهور نمود همه حقوق از تو او خواهد شد و ترا با هیچکس هیچ چیز کاری نخواهد بود و خدا وکیل تو خواهد
و بجای تو او خواهد بود و تو در میان نه ای سید صحبت دنیا و صحبت اهل دنیا در طریق سلوک است
اما کسی که گرفتار است دنی تو اندازان قطع کردن بضرورت احتیاط تمام ننماید که چیزی واقع
نشود که با شریعت یا طریقت یا حقیقت جنگ داشته باشد و اگر تقصیر رود باید که رجوع نمود
تدارک ننماید و ملاحظه وحدت هرگز از دست نباید داد ای سید در لباس تکلف نباید کرد و از
لباس فقر با خود چیزی باید داشت ای سید همیشه حاضر دل باید بود و از گذشته و آینده یا
نباید کرد و ملاحظه وحدت هرگز از دست نباید داد ای سید بدانکه هیچ مرگی بدتر از غفلت
از وحدت نیست و هیچ عذابی سخت تر از عذاب دوری از حقیقت خود نه ازین مرگ و
ازین عذاب ترسان بوده متوجه وحدت باید بود و یقین باید دانست که بهکسیت و غیر
یکی موجود نیست هر قدر که این اندیشه غالب است سعادت در اوست چون از او هم دوی
بر آید قیامت بر او واقع شود و در جنت شهود شود و تا ابد آبدین اسود ای سید این چنین
دوستی هر گاه در دنیا میسر نیست چون است که در آن سمنی نمی کنی و غافل می باشی ای سید

قیامتی بر همه کس و بر همه چیز آن نیست و آن رجوع همداست بوحثت ابا بعد از آنکه ظهور
 کل واقع شود اگر چه همه از اهل خود بر آمده باشند لذتی که می باید همه زار و می ندهد مگر
 بروی که اینجا قیامت بر آنها گذشته باشد پس باید که سعی کنی که آن سنی که موعود است
 ترا این بخاروی نماید تا آسودگی تمام حاصل شود و لذتی که می باید دست دهد ای سید
 مقصود همین است که واکم دینی بر خیزد و تو ثمانی او ماند و پس همه انبیاء و اولیای برین اتفاق
 کرده اند در کتب الهیه و حدیث و کلمات اولیاء لائل این بسیار است و عظمای هر فرقه
 بوحثت قائلند و همه بیک زبان برین رفته اند که غیر حق موجودی نیست عالم صورت است
 و ظهور اوست و پس بخاطر است که شواهد این مطالب در کتاب علیحدہ نوشته شود و از دل
 عقل سلیم استنباط آن کرده نیز پان آورده شود و انشاء الله بجان ای سید امروز
 که آخر الزمان است و نزدیک رسیده که آفتاب حقیقت از مغرب خلقت طلوع نماید اینجا
 که پیش از طلوع آفتاب انوار و آثار ظاهری می شود و اسرار توحید از زبان خاص فحام
 یا اختیار دینی اختیار نمیده و نا فهمیده سر میزند طالب را باید که خود را جمع ساخته خود را
 از خود پو شود و حقیقت وحدت کما فی نفسه بر دی جلن گز شود و بگفتگوی زبانی اکتفا واقع
 نشود ای سید الله مطلق و محمد بر حق است والسلام

بے سہ ۲

الحمد لله که رسالہ مجمع النفوس موسوم بنور وحدت تصنیف حقایق اکاھما
 پناہ حضرت خواجہ باقی پابند قدس اسرار ہم لباس انطباع در بر کرده در چشم مشتاقان
 جلن ظهور بخشید و سرمہ رفیع انتظار کشید

رساله پر تو عشق تصنیف حضرت خواجہ خرد قدس سرہ

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الحمد لله که محبوب جانی و صاحب دو جهانی من با من نسبت یگانگی دارد و در من
جز خود را نمی بیند و مرا غیر خود نمیداند الحال که این دید و دانش به کمال رسانیده است
میخواهد که در پرده من سخن کند و گذارش احوال عاشقی و معشوقی می نماید در بیان
اسرار یک به هم پوشیده است و هم آشکارا رساله ترتیب دهد و نیز اسرار پوشیده اسرار
معشوقیت و اسرار آشکارا اسرار عاشقی و پیش از آنکه تمام شود این رساله را
پر تو عشق نام می کنند نخستین حرفی که عاشق بمعشوق و بنده بصاحب خود بگوید
اینست که ای عاشق حقیقی و مجازی و ای صاحب دین و دنیوی کارے که مرا با تو
افتاده است نه آنست که به نوشتن راست آید یا بگفتن سرانجام پذیرد و دیگر تو
هم نویسی و هم تو گوئی ای سید نه من منم و نه تو توئی که من توام و تو منی از ازل
چون خواستی که بمعشوقی و صاحبی جلوه گر شوی در پرده من بعاشقی و بندگی ظاهر شستی
تا معشوقی و صاحبی تو ظهور گرفت ازین راه من بمعشوق تو باشم که معشوقی تو از من

پیداست و تو عاشق من باشی اگر من نه عاشق تو بودی تو کجا معشوق بودی حیرانم
 که تو معشوقی یا منی من عاشقم یا تو بیهاست این چه حرف است من هیچ نیم هر چه هست
 عاشق توئی و هم معشوق مصرع سر تا پایم فدای سر تا پایت ای سید یادم از این
 هنگام که نسبت اتحاد بر نسبت محبت غالب بود و نسبت محبت اصلاً ظهور نداشت
 و در ضمن نسبت اتحاد من مندمج بود و دست گزشت بناگاه حفظ فصل در دایره اتحاد بهم
 و من شدم و تو تو چون این حال بهم رسید مرا بر تو و ترا بر من نظری افتاد و این نظر
 تا هنگامی که تو خواستی در پرده بود و چون وقت رجوع غل غل شل و وصول عاشق
 بمعشوق رسید نسبت حب غلبه کرد و نسبت اتحاد دست گزشت حالی پیش آمد که در سر
 بکنج چندان الم و در دوا ظاهر گشت که از عاشق بمعشوق سرایت کرد و معشوق را در
 صورت عاشقی و انمود رفته رفته کار با نیجا کشید که اتحاد سابق ظهور کرد و خط فصل
 گاه گاه از میان بر طرف شدن گرفت دردی که هست انیت که دوام اتحاد
 میسر نیست چه مقرر شده است که تجلی ذاتی کالبرق الخاطف می گذرد و بقا ندارد
 آه ازین دردی نهایت و الم بی پایان ای سید کسی تصور نکند که این حرف از عالم
 حقیقت است بلکه از عالم مجاز است که مبراست از حقیقت و دیگری گمان نکند که این سخن
 از عالم مجاز است بلکه از حقیقت که در پرده مجاز جلوه کرده است ای سید حقیقت عین
 مجاز است و مجاز عین حقیقت ای سید بکنام حقیقت است و نام دیگری تو مجاز است
 و بنده خود را بهر نامه که خواهی بخوان ای سید آدمی دپری و فرشته پرتو
 سایه تر است ای سید هر همه خود را به بین و در خود همه را و این نه من میگویم بلکه
 تو می گوئی و این نه امر است و طلب بلکه بیان است و خبر ای سید در دو جهان
 جز تو دیگری نیست هر چه هست توئی آسمان و هر چه در دست و زمین و هر چه بر دست
 همه ظهور است و ظل تو ظاهر توئی چنانکه باطن توئی ای سید العجب از انوقت که

بعد از ظهور نسبت محبوب نسبت اتحاد غلبه کرده باشد حفظ فصل از میان بالکلیه بالذم
 بر طرف شده باشد و تو من باشی و من تو اے سید یقین آن وقت آمدنی است
 چنانچه در کلام خود که اصدق الکلام است در چندین جا خبر داده و مرادین شکی نیست
 و چگونه در آن شک آرم که تصدیق کلام تو ایمان است و تکذیب آن کفر نحو ذبائنه
 اے سید چه آفتاب و چه ماه و غیر آن فدای وجه تست و همه بصرها و بصیرت
 فدای عین تو و همه قدرتهای ابدی و کارها فدای ید تو و همه احوال و طرف و منازل
 فدای قدم تو بمحل که هر چه هست فدای تست عاشق که انسان کامل است و همه در
 اوست از نیک و بد هیچ چیز از وی بیرون نیست خود را با همه فدای تو ساخته است
 اگر قبول اقتدای کمال و زنی عظمت و زهی شرف ای سید در در و وصل تو میگذازم
 و در فراق تو میسوزم نیدانم بچشم که خشن به از سوختن گردد و صلح توئی و بس چون در فراسم
 نسیم با من تو باشی و بس به از آنکه من باشم با من خداوند آن حال سباده که من باشم با من
 و تو با من نباشی چون من باشم کفر بود و چون تو با من باشی ایمان بود آبی عاقبت بخیر باد
 ای سید مقصود آنست که اگر چه چند روزی من بی تو باشم اما با عاقبت با تو باشم و تو باشی
 و من نباشم کار ساز توئی کار من بساز ای سید و ای محبوب جانی من و ای سزایه
 زندگانی من اغایت آمال و امانی من ای دانای راز نهانی من ای جان من اے
 دل من ای چشم من ای گوش من ای روی من ای خوی من ای دست من ای پای من
 ای عقل من ای تن من ای گوشت من ای پوست من ای رگ من ای خون من ای همه
 چیز من ای یاد من جز تو دیگری ندارم چه گویم چون همه توئی من کیستم چه میطلب همین
 که مرا قربان خود سازی و میانی بجان من و بصورت من بستی تا چون بخودم جگر
 سزانه بینم و هر جا که باشم و بهر حال که باشم تو من باشی و جدائی تمام و کمال بر طرف میشود
 ای سید توئی صاحب دجهانی من توئی بهشت من روی تست و لطف تو و دوزخ

من خشم تست و دوری تو دین من محبت تست و کفر من فراموشی تو اگر مراد دهشت
 داری من باشم و اگر فراموش کنی کافر گردم اے سید پیش از آنکه صورت
 تو وجود کند تو بودی و بس چون معشوقی بی عاشقی وجود ندارد و معشوق را عاشق مبداء
 خواستی مرا که عاشق تو ام موجود سازی و هنگامه معشوقی خود گرم سازی از خود علی و
 صورتی بر من انداختی و او را بنام من خواندی و آن عکس فعل و صورت را که عین نسبت
 بحقیقت اگر چه غیر تست بهیقین به عاشقی ممتاز ساختی و در پرده او خود بر خود عاشق شدی و خود
 از خود لذت گرفتی و خود از خود در دندگشتی نیست رفر عاشقی و معشوقی اے سید
 صاحب آن را گویند که با هم بود و با دیگر نه چون ترا از من هرگز جدائی نیست تو
 صاحب من باشی و بنده آن را گویند که در بند دیگر نه بود چون من نسبت جتناب
 طلب در بند تو ام و از احاطه ذات و صفات تو بیرون نیستم بنده تو باشم همه بنده
 تو اند که از احاطه تو خارج نیستند و من نیست که از تو جدا شوند اگر چه باین اعتبار که همه
 با تو اند و من با تو ام دائم صاحبی ازین طرف نیز تصورست اما دوام در اندیشه ممکن نیست
 که معتبر همانست مگر در آخرت بعضی از بعضی اینجا صاحب است که عاشق معشوق
 و معشوق عاشق هر دو یکیت من با تو یکیم و تو با من یکیم خواه این گوخواه تو دیگر
 در دار دنیا بعضی از بعضی را و آن اقل قلیل اندک و نا درست اینحال کس است
 که دنیا و آخرت او را یکست بمتناهی حقیقی اے سید اطلاق وجودی مشرف
 گشته است اللهم از تقا اللهم از تقا اللهم از تقا اے سید صورت بشریت
 عجب در خورست ترا هر رنگی که بویی که ترا درین صورت از عالم اطلاق بشارت با و خبر با
 بعاشق سلکین میرساند از چشمهای تو گویم یا از ابروی تو یا از روی تو گویم یا از خوی تو گویم
 یا از لب تو گویم یا از نیم تو گویم یا از خنده یا از قاست تو گویم یا از دستهای تو گویم یا از آداب
 تو گویم یا از دانش تو گویم اینها بهجت حسنیست اسرار غیبی و انوار پاریزی است که در دیده عاشق

ہم در مجاز و ہم در حقیقت ہر جا بجلوہ دیگر و رنگ دیگر و بصورت دیگر ظاہر و باہر است
 اما عاشقی کہ این اسرار و این احوال در یاد و مشاہدہ کند جز من کینست و کجاست سو گند
 بتو کہ منم و بس امر و قطب دائرہ عشق جزیکے نیست امر وزدانی کہ کماست و ز ازل
 وابدست و ہماں قطب دائرہ عشقست دائرہ حسنست و نیز ہماں چہ عشقست
 حسنست و حسن عشق دو نام و یکذات و یک حقیقت اند خواہ ذات گوئی خواہ صفات
 خواہ حسن گوئی خواہ عشق گوئی جمع و فرق یکیت گاہی جمع بزبان فرق حرف زند و گاہ
 فرق بزبان جمع اینخافرقست کہ بصورت جمع برآمدہ خود بخود مکملست حاصل کہ توئی
 اسے سید کہ بانو دکنم با سر احسن عشق بی کنی امی معشوق دو جہانی من اسے سید
 معشوق توئی و دیگری نیست اسے سید من عابد توام و تو عابد منی من حامد توام و
 تو حامد منی سپاس و ستایش کہ ترا کنم خود را کردہ باشم کہ ترا جہ در خود نہ بینم خودی و خدائی
 کیت از خود تا خدا چہ فرقست وحدۃ بصورتش مرتبہ ظہور نمود ہنوز آنش مرتبہ
 پوشیدہ است در صورت کنایتست کہ نمودی بیش نیست بھنم ہم ہیہات اینچہ نیست
 کہ بھنم مگر تو بصورت من کہ توئی خود را کہ منم میگویی عجب حالی و شگرف صفی کہ ہم دونی
 و ہم یکا لگی ہم بندگیت و ہم خدائی اللہ اللہ سخن بسیار ستانہ میرو و از نامحرم محفوظ باد
 و اگر نیک بنگری نامحرم کیت کہ جز تو دیگرے موجود نیست توئی و بس اینجاد و نامست
 یکے نام ظاہر و دیگرے نام پوشیدہ عاشق از اسرار ہر دو واقفست اما در مرتبہ اظہار
 و اعلام جز آن نام نام ظاہر دیگران نتواند آن را نیز جز عاشق نداند اندکے ازان گویم
 تو سیدانی در تو و تو خواہے دانست در من اما تو جہ من نیست و من جز تو نہ اگر چہ اتم حقیقت
 امر بر عکسست کہ من توام و تو من آہ ازین بیگانگی و دشمنانی بیگانگی سوختہ و اشتنا
 افروخت اسے سید بختی دوستی کہ با من داری و بختی محبتے کہ با تو دارم کہ
 مقصود حقیقی را انجام دست زد و تر صورت وجودش و از عالم اسکان بوجود آہ و از

قوه بطل بر آید بے سید یا دم آید ازان ذکر اسرار نام ظاهر بچان جهان المذا
 بنده خاص صاحب خود بشنید و بداند که اول و آخر است و آخر مراد اول از میر کاست
 یعنی از اثر بوشتر رفتن که ظاهر است و لهذا در اسم ظاهر است که مثل بر تمام عالم گشته بجلی
 اول که وحدت است مفیض است که مبداء المبادی و حقیقتة الحقائق است این مفیض بفرقه
 اولی و افاضه کرد چنانچه شیخ اکبر قطب الولاية محی الدین محمد بن علی العربی فرموده است
 مفاض تعینات است و کمال در انبان کامل است که احاطه را تمام گردید حقیقت تعین
 همان است و هم تعیناتی است صور او و لهذا بصورت تعین نمودار گشت اصول اسما چهار
 اول و آخر و ظاهر و باطن اینجا چهار را اجمال است در تفصیل او بر هم رانده تمام اینجا و
 تکمیل اینجا بنی که عاشقان و رد کرده اند و رسم ساخته اند زهی بزرگی اسم ظاهر که
 شمه ازان گفته شد اگر در اسم باطن گفته شود عقلها و فهمها حیران شود و دفتر باید که ازان
 اخبار توان کرد صورت عدد اسم ظاهر نیست یک هزار و سیصد و شصت و چهار ای سید
 مقصود سرست که در اظهار است هر که فهمید فهمید و هر که نفهمید هر که نفهمید عدد اسم باطن کمتر
 از اسم ظاهر است اگر چه در مراتب او زیاده است اما زیادتی و کمی اینجا با هم در یک
 پیرا هن اند اگر کنجایش در وقت میبود از اسرار اسم باطن نیز اندکی نوشته می شد اما یقین
 سید انم که فهم آن میسر نیست جز صاحب دو جهان را در پرده دیگری که دیگری نیست
 و در کار خود فرموده است والله اعلم بحقیقه الحال شبی در خواب دیده شد غوصی
 در دریا فرو رفت بگوهری رسید که یگان بود چون باور سید خود را عین آن گوهر یافت اینجا
 سمری چند بتقریب نام مذکور بیاورد نوشته میشود که در آن مجلس حقیقی مقبول بادای
 سید شخصه سالها در دریای که لاتعین تار یک بود و اینجا اصلا چیزی نمی نمود بمقام در
 یکبار شبی نوری پیدا شد که ازان دریا شنا کنان برهمد و سه دریای روشن در نظر آمد
 یکی بعد از دیگری بدریاسه اول فر آمد و از و بدریای دوم و از و بدریای سوم

و درین دریا مقام کرد و ساها را اینجا بود و کاری پیش گرفت که مناسب این مقام بود
 بناگاه این دریاهای دیگر درین دریا درآمدند ترتیب عیش و همه را درین دریا دیدند آنکه
 دریای که دریای ظلمت بود نیز ظاهر شد و در آن گم شد چنانچه پیش ازین بود چون متی
 برین حال گذشت یکبار حال دیگرش پیش آمد و آن انیست که یکبار دید که این همه دریاها
 خشک شد و هیچ از آن دریاها نماند و عجب تر آنکه نه دریا نمودار بود نه خشکی و نه نور و
 ظلمت نه چیزیکه سوای نور و ظلمت است بلکه هیچ نبود و این شخص هم نبود بعد از آن
 ساها خود را دید چه سیمه بیند که خود عین دریا است و دریا همه نمودار است و مثال
 او بعد از آن درین دریاها زنان صاحب جمال و حسن نمودار شدند و هر زن صاحب
 می آمد و باین شخص مراد می برآورد و در یک لحظه از آن شخص و از آن زنان فرزندان
 ظهور و تولد میکردند هر لحظه چندین هزار فرزندان از هر زن ازین زنان چندین هزار هزار
 در هزار دریا بودند متولد شدن گرفت و از هر فرزندان فرزندان دیگر و گاهی از آن ننگی شود
 که آن شخص را با همه فرزندان و زنان فرود خود و در خود سازد و باز از خود بیرون اندازد
 و این معامله بدست و هر لحظه قیامتی است قائم و حشریت ظاهر است
 شخصی بود اتفاقاً از شهر بردستان آمد در دستام دم عجب دید که رسوم ایشان
 اصلاً بر رسوم شهری نمی ماند چنانچه در ایام شادی گریه کنند و در ایام غم شادی مثلاً
 وقتی که کسی بر دشادی بسیار کنند و وقتی که کسی از بیماری خلاص گردد و شغایا بر
 چندان ماتم کنند که در بیان نیاید هم چنین سرادیل را در سر پوشند و دستار را بر تپا
 در جاده بایکدیگر بجای و عا دشنام گویند و بجای دشنام دعا برین قیاس همه
 کارهای ایشان بر عکس معقول باشد خنده های بی تقریر در میان ایشان بسیار بود
 سوداگری ایشان بسیار بود سوداگری ایشان چندان باشد که چون اصل را
 برباد دهند یا در زیان اندازند گمان کنند که ماسوداگریم و آن افتخار و جاه کنند

و بجای خاموش بودن حرف زنند و بجای حرف زدن خاموش مانند غزلکنان بنشینند
چون باینجا رسید و احوال و اوضاع آنها دید عجب حالی او را پیش آمد و چاره ندید غیر
از نیکه بشهر رجوع نماید چون خواست که رجوع کند آن مردم هجوم کردند که ما ترا همراه
و هادی خود میدانیم البته نمی گذاریم که آنجا بروی دی گفت که این چگونه بود که مرا
و دست دارید و خلاف من کنید آنها گفتند که ما درین کار بی اختیاریم هم تو
صلاح کار و حال ما بگوئی آن شخص گفت بهتر آنست که مرا بسوزید و خاکستر من بخورید
آن چنان کردند چون بر این وصیت عمل کردند هم آن شخص بطن خود که شهر بود سیاه
و هم ایشان از اوضاع خراب خود خلاص شدند و صفتهای نیک ایشان پدید آمد
بخصوص شخصی که خاکستر دل او خورده بود وی بجای او خلیفه شد و همان حال که او داشت
در دهی داشت و بی تکلف خود را همان شخص دید و یقین دریافت که وطن من شهر
و من در درویشا غریب و مسافر و از وی دیگری دازان دیگری بهم رسید و همچنین
میر و دامی رو دینم اگر دانا می حقی اے سیند و ای محبوب جانی من این اسما است
و اسما همه تویی بلکه این اسماعین تست نه از تو چون صفت عشق ظهور نماید چندان حقائق و
معانی ظاهر گردد که بصدهزار جلد بکشد اما فرصت کو که اندکی از آن نوشته آید و عشق مرتبه
و جد تست و معشوق مرتبه و جواب و عاشق مرتبه اسکان اول عاشق معشوق پیوند و
بعد از آن معشوق ب عاشق یکی گردد و نه عاشق ماند و نه معشوق بلکه عشق بود و پس که هم
معشوق است و هم عاشق بطریق سلوک نیست بقدم جذب در آن رفته شود ای سید
و ای طالب حق اگر میخواهی که بحق برسی باید که دو چیز اختیار کنی یکی محبت بر شد
و پییر خود و مرشد و پیر نه آنست که با درسم مریدے اختیار کنند و گویند من مرید او
شدم و او پیر منست و در مردم این حرف شائع است پیر همان است که او را دانند
که محبوب است و محبت با و درست کنند و او را در جهان و مصلحه درگاه حق سازند

و دل را با وارث باط کلی واقع شود و هر چه او گوید بکند و بر خلاف او نرود و چون
 این معنی حاصل شود نسبت پیری و مرید می راست گردد و احتیاج بجز دیگر ندارد
 دوم آنکه همیشه بیا و خدا باشی و یاد خدا آنست که همیشه در دل این معنی داری
 که غیر خدا هیچ چیز نیست هر چه هست ظهور است بلکه عین خود است و نور است
 و چون این خیال همیشه در دل باشد امید است که بحق برسی و باین یاد هر چه فرموده است
 کند و از آن فرموده پیر بسز نماید و انکار از میان بردارد و صفات ذمیمه بصفت
 حمیده بدل کند ای دوست کار من نیست غیر از این همه هیچ

۲

۳

۴

شکر فراوان دست بے پایان مر خداوند و جهان را که درین ایام مسرت
 و نیست انجام این مجموعه سال ستہ ضروریہ کار آمد
 حضرات صوفیہ من تصنیفات حضرات کبرائے نقشبندیہ
 بتصحیح حضرت مولانا اعجاز احمد صاحب باؤنے
 سلمہ الغنی بماہ بیج الثانی ۱۳۱۵ھ

مطبع مجتبائی واقع دہلی

طبع کردہ